

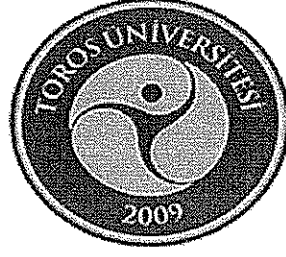
T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE RİSKE
KARŞI TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Serpil KUTLAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMMUZ 2021

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE RİSKE
KARŞI TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Serpil KUTLAY

DANIŞMAN

Dr.Öğr. Üyesi Seda TURNACIGİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMMUZ 2021

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL ve ONAY SAYFASI

Serpil KUTLAY tarafından hazırlanan "*Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeyi ile Riske Karşı Tutumu Arasındaki İlişki*" başlıklı bu çalışma 14/07/2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Gamze VURAL
(Çukurova Üniversitesi)

Kabul

Ret

.....

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Mert AKTAŞ

Kabul

Ret

.....

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Seda TURNACIGİL

Kabul

Ret

.....

Savunma Sınav Jürisi Tarafından Tezin İmzalı Nüshasının Teslim Tarihi : **13/08/2021**

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Köksal HAZIR
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Toros Üniversitesi LisansÜstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışma da;

- Sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
  - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
  - Yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
  - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
  - Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

14/07/2021

Serpil KUTLAY

İmza

BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE RİSKE KARŞI TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

ÖZET

Finansal okuryazarlık kavramı ülkemizde dahil olmak üzere tüm dünya ülkelerini kapsayan yeni oluşum gösteren bir kavramdır. Finansal okuryazarlık temel olarak para ve bütçe yönetiminden çok daha fazlası olduğu söylenebilir. Bunun nedeni ise her bireyin hanelerindeki tüketim ve tasarruf alışkanlık düzeyleri toplumun finansal karakterini yansıtmaktadır.

Bu tez çalışmasında bireylerin riske karşı tutumu ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun yanında finansal okuryazarlığın eğitim durumuna ve cinsiyete göre değişip değişmediği irdelenmiş, cevaplanan sorularda gösterilen başarı sıralanmıştır.

Bu tezin birinci bölümünde genel olarak finansal okuryazarlık kavramı tanıtılmış, finansal okuryazarlığın önemi ve gerekliliği üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde risk kavramı ve risk algısı, aralarındaki bağ ele alınmış, literatür taramaları yapılmıştır.

Araştırma bulguları bireylerin riske karşı tutumu ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca araştırma bulguları bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri cinsiyete ve eğitim düzeyine göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Risk, Riske Karşı Tutum.

THE RELATIONSHIP BETWEEN INDIVIDUALS' LEVEL OF FINANCIAL LITERACY AND THEIR ATTITUDE TOWARDS RISK

ABSTRACT

The concept of financial literacy is a new concept that covers all countries of the world, including our country. Financial literacy is basically much more than money and budget management. The reason for this is that the consumption and saving habit levels of each individual reflect the financial character of the society.

In this thesis, the relationship between individuals' attitudes towards risk and financial literacy was examined. In addition, it was examined whether financial literacy changed according to educational status and gender, and the success shown in the questions answered was listed.

In the first part of this thesis, the concept of financial literacy is introduced and the importance and necessity of financial literacy is emphasized. In the second part, the concept of risk and perception of risk, the link between them are discussed and literature reviews were made.

Research findings revealed that there is a significant relationship between individuals' attitudes towards risk and their financial literacy levels. In addition, research findings revealed that individuals' financial literacy levels differ according to gender and education level.

Keywords: Financial Literacy, Risk, Attitude Towards Risk.

.. TEŞEKKÜR ..

Tez sürecinin gerçekleşmesinde, kıymetli birikimlerini benimle paylaşan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Seda TURNACIGİL'e ve yüksek lisans eğitimim süresince kazandırdıkları herşey için diğer tüm Toros Üniversitesi hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince desteğini esirgemeyen değerli eşim İbrahim Özgür KUTLAY'a ve her zaman yanımda olan değerli aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLARIN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	i

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI VE KAPSAMI İLE İLGİLİ LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

1.1. Finansal Okuryazarlık Tanımı.....	3
1.1.1. Finansal Tabana Yayılımın Sınıflandırılması.....	5
1.1.2. Finansal Bilgi.....	6
1.1.3. Finansal Tutum/ Tavır.....	7
1.1.4. Finansal Davranış.....	8
1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Gerekliliği.....	10
1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Bireye Ve Aileye Etkisi.....	12
1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem Ve Ekonomiye Etkileri.....	14
1.3. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler.....	15
1.4. Finansal Okuryazarlık ve Finansal Eğitimin İlişkisi.....	17
1.5. Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi.....	21
1.6. Türkiye’de Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesine Yönelik Bazı Faaliyetler.....	22
1.7. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Konusunda Yapılmış Çalışmalar.....	25
1.8. Dünyada Finansal Okuryazarlık Konusunda Yapılmış Çalışmalar.....	29
1.9. Dünya’da Finansal Okuryazarlığı Geliştirmeye Yönelik Bazı Faaliyetler.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

2. RİSK KAVRAMI, ÇEŞİTLERİ VE YATIRIMCILARDA RİSK ALGISI	
2.1. Risk Tanımı.....	36
2.2. Risk Çeşitleri.....	37
2.2.1. Sistematik Risk.....	38
2.2.1.1. Satın Alma Gücü Riski.....	38
2.2.1.2. Faiz Oranı Riski.....	38
2.2.1.3. Piyasa Riski.....	39
2.2.1.4. Politik Risk.....	39
2.2.1.5. Kur Riski.....	39
2.2.2. Sistematik Olmayan Risk.....	40
2.2.2.1. Finansal Risk.....	40
2.2.2.2. İş ve Endüstri Riski.....	41
2.2.2.3. Yönetim Riski.....	41
2.3. Risk Karşısında Yatırımcı Davranışları.....	42
2.3.1. Riskten Kaçan Yatırımcılar.....	43
2.3.2. Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcılar.....	43
2.3.3. Riski Seven Yatırımcılar.....	44
2.4. Yatırımcılarda Risk İştahı.....	45
2.5. Yatırımcıların Risk Algısı.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE RİSKE KARŞI TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ ANALİZİ	
3.1. Yöntem.....	50
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	52
3.3. Veri Toplama Aracı Olarak Anket.....	52
3.4. Hipotez Testleri.....	53
3.4.1. Korelasyon Analizi.....	54
3.4.1.1. Basit Korelasyon Analizi.....	55
3.4.1.2. Çoklu Korelasyon Analizi.....	55

3.4.2. T- Testi.....	56
3.4.2.1. Tek Örneklem İçin T-Testi (One Sample T-Test).....	57
3.4.2.2. Bağımsız Örneklem İçin T-Testi (Indepent Samples T -Test)	57
3.4.2.3. Bağımlı Örneklem T-Testi (Paired Samples T-Test)	58
3.4.3. Varyans Analizi (ANOVA).....	58
3.5. Araştırmanın Bulguları	59
3.5.1. Normallik Analizi	59
3.5.2. Güvenilirlik Analizi	61
3.5.3.Korelasyon Analizi Bulguları.....	62
3.5.4.T-Testi Analiz Sonuçları	65
3.5.5. Anova Testi Sonuçları	69
3.5.6. Araştırmanın Sosyo Demografik Özellikleri	72
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	77
KAYNAKÇA	80
EKLER.....	91
EK-1 ANKET FORMU	91
EK-2 ETİK KURUL KARARI	97
EK-3 TEZ BAŞLIĞI DEĞİŞİKLİĞİ YAZISI	98
İNTİHAL PROGRAMI RAPORU FORMU.....	99
İNTİHAL PROGRAMI RAPORU SAYFALARI.....	100

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo 1. Finansal Tutuma İlişkin Aşağıdaki İfadelere İtiraz Eden Katılımcıların Yüzdesi..	8
Tablo 2. Finansal Davranış ve Ürün Seçimi Yüzdeleri.....	9
Tablo 3. PISA 2012 Araştırmasında Kullanılan Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Ölçümünde Kullanılan Temel Kriterler.....	18
Tablo 4. Türkiye Finansal Yeterlilik Anketi	23
Tablo 5. Finansal Risk Algısına Etki Eden Faktörler	48
Tablo 6. Cronbach's Alpha Katsayısına Ait Sınıflandırma.....	53
Tablo 7. Normallik Analizi.....	60
Tablo 8. Temel Düzey Finans Bölümü Soruları İçin Güvenilirlik Analizi.....	61
Tablo 9. Yatırım Bölümü Soruları İçin Güvenilirlik Analizi.....	61
Tablo 10. Banka Bölümü Soruları İçin Güvenilirlik Analizi	62
Tablo 11. Vergi Bölümü Soruları İçin Güvenilirlik Analizi	62
Tablo 12. Korelasyon Analizi Sonuçları.....	63
Tablo 13. Riske Karşı Tutum ve Finansal Okuryazarlık Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişki	64
Tablo 14. Cinsiyet ile Riske Karşı Tutum ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki Farkın Analizi T Testi.....	66
Tablo 15. Yatırımcıların Soru Bazında Başarı Durumları	67
Tablo 16. Eğitim Düzeyine Göre Finansal Okuryazarlık Başarı Durumu	69
Tablo 17. Hipotez Testlerinin Kabul/Ret Sonuçları	76

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 1. Finansal Tabana Yayılım Sınıflandırma	6
Şekil 2. Finansal Okuryazarlık Bileşenleri Arasındaki İlişki.....	7
Şekil 3. PISA 2012 Sonuçlarına Göre Katılımcı Ülkelerin Finansal Okuryazarlık Performansları	19
Şekil 4. Toplam Riskin Kaynakları	37
Şekil 5. Risk Karşısında Yatırımcı Tipleri.....	42
Şekil 6. Riskten Kaçan Yatırımcılar	43
Şekil 7. Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcılar.....	44
Şekil 8. Riski Seven Yatırımcılar	45
Şekil 9. Risk Primi ve Risk İştahı Arasındaki İlişki.....	46
Şekil 10. Normal Dağılım,Çarpık Dağılımlar, ve Basık Dağılımlar	51
Şekil 11. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı	72
Şekil 12. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı.....	72
Şekil 13. Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	73
Şekil 14. Katılımcıların Medeni Duruma Göre Dağılımı	73
Şekil 15. Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı.....	74
Şekil 16. Katılımcıların Aylık Gelirinden Tasarruf Dağılımı	74
Şekil 17. Katılımcıların Kredi Kartı Kullanma Dağılımı	74
Şekil 18. Katılımcıların İnternet Bankacılığı Kullanma Dağılımı	75

KISALTMALAR

Kisaltmalar	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BİST	Borsa İstanbul
FODER	Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
INFE	Finansal Eğitim Uluslararası Ağı
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
PISA	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
RISE	Yatırımcı Risk İştahı Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TSPAKB	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği

GİRİŞ

Finansal okuryazarlık bilgi temelinde finansal kaynakların etkin bir şekilde yönetilmesini ifade etmektedir. Finansal okuryazarlık günümüzde hızla ivme kazanan bir konu olarak dikkat çekmekte ve üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Dünyada yaşanan finansal krizler, sürekli değişim yaşayan piyasalar, ekonomik ve finansal piyasaların gittikçe karmaşık olması, arz-talep arasındaki denge farklılıkları, insanların istek ve ihtiyaçlarındaki artışlar ciddi riskleri de beraberinde getirmektedir. Bireylerin bu riskten korunabilmeleri veya bu durumu en az kayıpla atlatabilmeleri, finansal sorunlara çözüm bulabilmeleri ancak iyi bir finansal okuryazar olmaları ile mümkündür. Ayrıca bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olması ülke ekonomisi içinde önem arz etmektedir. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan bireyler kaynaklarını daha etkin kullanacakları ve daha fazla tasarruf sağlayacakları için ekonomik büyümeye de daha fazla katkı sağlamaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde finansal okuryazarlık kavramı ve kapsamı ile ilgili bilgiler ile finansal okuryazarlığın bireyler açısından önemi ve etkilerine değinilmiş ve literatürde yer alan Türkiye’de ve Dünyada yapılan finansal okuryazarlık çalışmalarına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde risk kavramı, risk karşısında yatırımcı davranışları, risk iştahı ve risk algısı konuları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Araştırmada kullanılan yöntem ve veri açıklanmıştır. Elde edilen veriler analiz edilmiş ve sonuçlar açıklanarak öneriler ortaya konmuştur.

➤ Araştırma Probleminin Tanımı

Finansal okuryazar olmak günümüz bireyleri için neredeyse bir zorunluluk haline gelmiştir. Finansal ürün ve hizmetlerin niteliği ve niceliğinde yaşanan değişimler finansal bilgi düzeyi düşük bireylerin finansal ürün ve hizmetleri anlamasını zorlaştırmaktadır. Bu da bireylerin finansal sistemden uzak durmasına yol açabilmektedir. Birey kendisine fayda sağlayacak finansal araçları tanımadığından, bu araçlarla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığından ya da muhtemel riskleri hesaplayamadığından finansal sisteme karşı çekingen davranabilmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi bireyleri finansal konuda bilinçlendirerek, sistemin sağlıklı ilerlemesini sağlamaktadır. Bu doğrultuda birçok ülke,

vatandaşlarının finansal okuryazarlık düzeylerini arttırmak adına eğitim ve programlar düzenlemektedir. Bu eğitim ve programların amacı, bireyin finansal enstrümanları yakından tanınması, finans konusunda bilinçlendirmesi ve gelirlerini bu bilinçle yatırıma dönüştürmesini sağlamaktadır.

Bu bağlamda bireylerin finansal araçlar açısından riske karşı tutumlarının farklılık göstermesinde finansal okuryazarlık düzeyi ile ilişkisi gözlemlenecektir.

➤ Araştırmanın Amacı

Bu çalışmadaki birinci amaç; bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile risk karşı tutumu arasındaki ilişkiyi tespit etmeye çalışmaktır.

Çalışmamızın diğer amacı ise finansal okuryazarlığın cinsiyete ve eğitim düzeyine göre değişkenlik gösterip göstermediğinin irdelenmesidir.

➤ Araştırmanın Önemi

Yapılan literatür taramalarında şimdiye kadar finansal okuryazarlık; üniversite öğrencileri, muhasebeciler, kuşaklar, hane halkı, banka müşterileri, kadın girişimciler, akademisyenler gibi farklı değişkenlerle olan etkileşimi araştırma konusu yapılmıştır. Ancak bireylerin finansal riske karşı tutumu üzerine birebir örtüşen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle literatüre katkısının olması beklenmektedir.

➤ Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasındaki ilişkinin ölçülebilmesi için 402 kişiye kartopu örnekleme yoluyla anket yöntemi uygulanmıştır ve anketten elde edilen veriler SPSS (Statistical Package For The Social Science) programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılacak analiz türlerinin belirlenmesi için öncelikli olarak verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla normallik testinden yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket formunun güvenilirliği değerlendirilmiş olup, ölçekle ilgili güvenirliliğin değerlendirilmesinde Cronbach's Alpha değeri kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde korelasyon, bağımsız örneklem ve bağımlı örneklem t-testi anova scheffe analizinden yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI VE KAPSAMI İLE İLGİLİ LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Finansal okuryazarlık günümüzde hızla ivme kazanan bir konu olarak dikkat çekmekte ve üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Dünyada yaşanan finansal krizler, sürekli değişim yaşayan piyasalar, arz-talep arasındaki denge farklılıkları, insanların istek ve ihtiyaçlarındaki artışlar finansal okuryazarlığın günlük hayatımıza girişini hızlandırmıştır. Bu kavram iş hayatımızdan günlük yaşantımıza kadar birçok alanda kendisini göstermektedir.

1.1. Finansal Okuryazarlık Tanımı

Finansal okuryazarlığın tanımı ile ilgili yapılan literatür çalışmaları incelendiğinde üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanım bulmak oldukça güç olmasına karşın bazı araştırmacıların finansal okur yazarlık tanımları şu şekildedir;

Finans, bireylerin yaşamı boyunca gündelik ihtiyaçları için yaptıkları alışverişten, emeklilik süreci için yaptıkları tasarruflara kadar hepsini kapsayan bir sektördür (Bayram, 2014).

Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD)'ne göre finansal okuryazarlık, finansal ürün ve kavramlar hakkında finansal tüketicilerin bilgilendirilmesini veya finansal risk ve çeşitli alternatifler arasında tercih yapabilecek farkındalığa sahip olmasını temin ederek finansal refahı artırma sürecidir (Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016; 181).

Finansal okuryazarlık, bireylerin ekonomi-finans alanında doğru bulguları saptaması ve bunları planlayarak ekonomik süreci yönetebilecek bilgi ve becerilere sahip olmasıdır [1].

Finansal okuryazarlığın en temel amaçlarından birisi, bireylerin tasarruf yetisini arttırabilmeleri, kişisel birim ve borçlarını en iyi şekilde yönetebilmeleri, kısa, orta ve uzun vadede finansal gelişmeleri takip ederek yatırımları en verimli şekilde kullanmalarıdır (Şamiloğlu vd., 2016: 308-318).

Huston'a göre, Finansal okuryazarlık veya finansal bilgi, tipik olarak finansal eğitim ihtiyacını modellemek ve finansal sonuçlardaki farklılığı açıklamak için bir girdidir. Finansal okuryazarlığı tanımlamak ve uygun şekilde ölçmek, eğitimsel etkiyi ve etkili finansal seçimin önündeki engelleri anlamak için gereklidir (Huston, 2010: 296).

Bazı ülkelerde kullanılan finansal okuryazarlık kavramı da farklılık göstermektedir. Bu bakımdan her ülkede farklı kavramlar oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avustralya "finansal okuryazarlık (financial literacy)" kavramını kullanırken, İngiltere ve Kanada'da "finansal yeterlilik (financial capability)", kavramını kullanmaktadır (Gökmen, 2012:17).

Finansal okuryazarlık ekonomik ve finansal kavramlar konusunda bilgiye haiz olmayı ve bu bilgilerin ve kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanabilme becerileridir (Karabacak, 2015:1-7).

Finansal okuryazarlık konusunda yapılan tanımlamalara istinaden finansal okuryazarlık; bireylerin sahip oldukları iktisadi varlıkların gelecekteki koşullarını da göz önünde bulundurarak, finansal bilgi birikimlerini de kullanarak etkin ve verimli bir şekilde yatırım yapmaları için ortaya çıkardıkları davranış ve yetkinlikler bütünü olarak tanımlayabiliriz.

Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek toplumlarda tasarruflara, yatırımlara önem verilir. Harcamalar düzenli yapılır. Yatırımlar yastık altı yerine piyasalarda aktif olarak değerlendirilir. Finansal okuryazarlık seviyesi, bireylerin eğitim durumlarına bağlı olarak ikiye ayrılabilir.

Birincisi temel düzey finansal okuryazarlıktır. Temel düzey finans ve ekonomi bilgilerini içeren enflasyon etkileri, risk, faiz oranlama ve tasarruf konularından oluşmaktadır. Temizel ve Bayram (2011), çalışmalarında Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde 500 öğrenci ile temel düzeyde finansal okuryazarlık seviyesi üzerine yaptıkları çalışmalarında; öğrencilerin finansal durumlarını yönetmede olduğundan daha başarılı olduklarını düşündükleri görülmüştür.

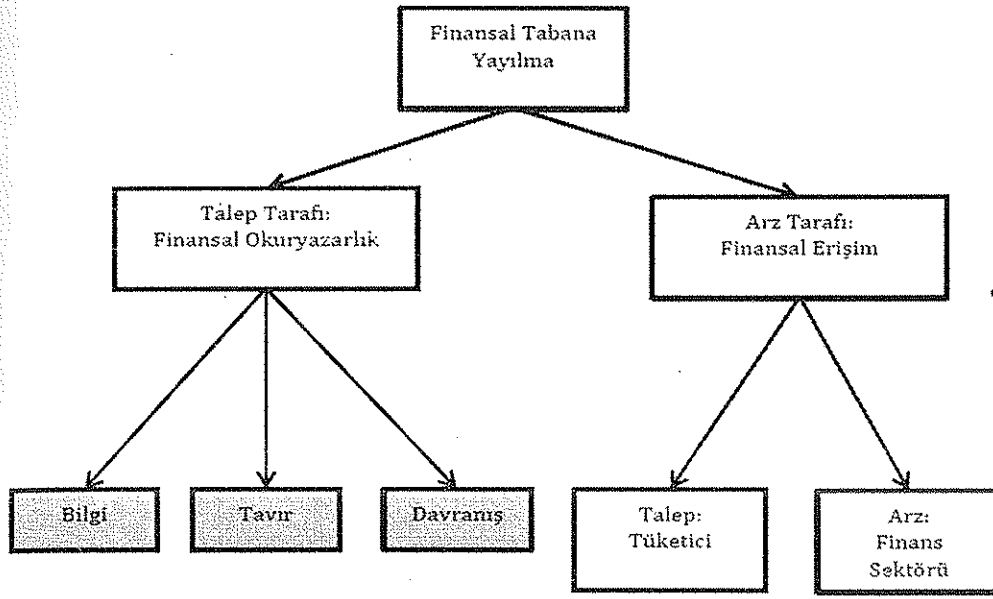
İkincisi ileri düzey finansal okuryazarlıktır. İleri düzey finansal okuryazarlık sermaye piyasalarını ve sermaye piyasalarının özelliklerini kapsayan detaylı finansal bilgilere sahip olunmasıdır (Lusardi, 2008:7).

Yukarıda bahsedildiği üzere finansal okuryazarlık kavramının ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde bu kavramın farklı tanımlarının beş grupta toplandığı görülmektedir. Bunlar (Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015:130);

1. Finansal kavram bilgisi
2. Kişisel finansal yönetim becerisi
3. Finansal karar alma yeteneği
4. Finansal planlamada güven
5. Finansal kavramlar hakkında konuşabilme yeteneği.

1.1.1. Finansal Tabana Yayılımın Sınıflandırılması

Finansal okuryazarlığın ölçülmesi için hazırlanan finansal okuryazarlık endeksi'nde Şekil 1 de gösterildiği üzere arz ve talep olmak üzere iki ana bileşene ayrılmaktadır. Finansal tabana yayılım'ın talep bileşenini oluşturan finansal okuryazarlık; finansal bilgi, finansal tutum/tavır ve finansal davranış olmak üzere toplam üç alt bileşene ayrılmaktadır ve önemli bir yer tutmaktadır. Finansal tabana yayılım'ı arz bileşenini oluşturan finansal erişim'i yine arz ve talep kısmı olmak üzere iki alt sınıfa ayrılmaktadır. Arz kısmını finans sektörü oluştururken, talep kısmını tüketiciler oluşturmaktadır [2].

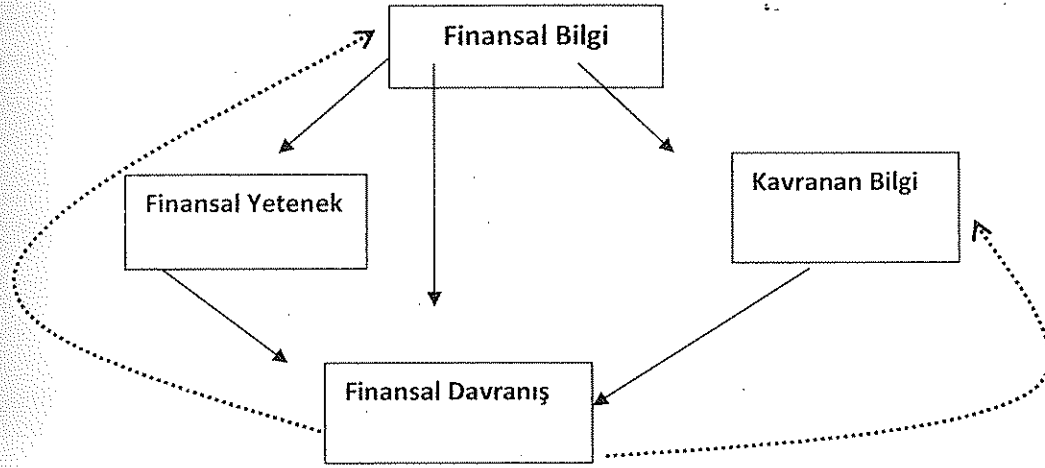

Şekil 1. Finansal Tabana Yayılım Sınıflandırma
 Kaynak: Türkiye Ekonomi Bankası (TEB), 2015

1.1.2. Finansal Bilgi

Finansal okuryazarlık bileşenlerinden bir diğeri de finansal bilgidir. Bireyler karşılaştıkları finansal olaylarda ya da alacakları ekonomik kararlarda finansal bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Bireyin finansal okuryazar olması demek bütçe, tasarruf, kredi, faiz, enflasyon, risk gibi finansal araçlar konusunda bilgi sahibi olmasıdır (Alkaya ve Yağlı, 2015).

Finansal okuryazarlık bileşenleri arasındaki ilişki Şekil 2 de gösterilmektedir. Finansal davranıştan elde edilen deneyim hem finansal bilgiyi hem de kavranan finansal bilgiyi geri beslemektedir. (Bozkurt vd., 2019).

Şekil 2. Finansal Okuryazarlık Bileşenleri Arasındaki İlişki
 Kaynak: Hung, vd., 2009:12; aktaran: Bozkurt ve diğerleri, 2019

1.1.3. Finansal Tutum/ Tavır

Bireylerin, gelecek dönemler için birikim yapma, parayı idareli kullanma, bilinçli tüketim yapma gibi konularda daha önceki deneyimleri sonucu düzenli bir finansal tavır sergilemeleridir [3].

Bireylerin finansal refah seviyeleri üzerinde tutum ve davranışların önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bundan dolayı finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalarda ya da araştırmalarda tutum ve davranışların da belirlenmesi önemlidir. Örneğin bireylerin gelecekleri için yapacak oldukları tasarruflar konusunda olumsuz tutuma sahip olmaları durumunda, bu davranışı göstermede daha az eğilimlerinin olacağı gözlemlenmiştir (Sarıgül, 2015).

Tablo I de yer alan OECD Uluslararası Finansal Eğitim Ağı'nın (International Network on Financial Education-INFE) geliştirdiği finansal okuryazarlık anketi finansal tutuma ilişkin katılımcıların para ve gelecek için planlamalarını ölçümlenmektedir. Finansal okuryazarlık anketi içeriğini oluşturan üç soruya verilen ortalama cevap finansal tutum göstergesini oluşturmaktadır (TEB, 2015).

Tablo 1. Finansal Tutuma İlişkin Aşağıdaki İfadelere İtiraz Eden Katılımcıların Yüzdesi

	Uzun vadede harcamayı tasarruf etmeye yeğlerim	Bugün için yaşar ve yarın için pek endişelenmem	Para harcamak içindir.
Peru	64 %	72%	45%
Arnavutluk	61%	66%	45%
Norveç	57%		
Macaristan	56%	68%	33%
İngiliz Virgin Adaları	60%	66%	31%
Güney Afrika	48%	60%	39%
Türkiye	52%	62%	31%
Çek Cumhuriyeti	45%	69%	29%
Almanya	49%	65%	26%
Malezya	47%	57%	26%
İrlanda	38%	54%	30%
İngiltere	35%	50%	29%
Estonya	39%	49%	24%
Polonya	19%	45%	12%
Ermenistan	8%	60%	2%

Kaynak: TEB, 2015

Tablo 1'deki Finansal Tutuma ilişkin ifadelere itiraz eden katılımcıların yüzdesi'ne bakıldığında çıkarılan sonuçlar ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Soru bazında bakıldığında ilk soruda Peru (%64) ve Arnavutluk (%61) katılımcıların çoğunluğu tasarruf etme eğiliminde olurken, Ermenistan (%8) ve Polonya (%19) çok az katılımcının tasarruftan memnuniyet duyduğu gözlemlenmektedir. Üçüncü soru da ise Arnavutluk (%45) ve Peru (%45) katılımcıları "Para harcamak içindir." ibaresine itiraz etmiştir. Bu durum Peru ve Arnavutluk katılımcılarının para açısından ne kadar muhafazakar yaklaşımları olduğunu göstermektedir. Buna karşın Ermenistan katılımcıların %2'si ve Polonya katılımcılarının %12'si bu ibareye itiraz etmiştir.

1.1.4. Finansal Davranış

Bireylerin tasarruflarını ve yatırımlarını, borç ve kredilerini yönetebilmeleri, bütçelerini oluşturup izlemeleri, dikkatli tüketim ve alışveriş yapmaları, kısa ve uzun vadede paralarını değerlendirebilmeleridir [4].

Bireylerin davranış şekillerinin finansal refah seviyeleri üzerinde önemli bir etkisi olması nedeniyle, finansal okuryazarlık ölçümünde davranışların belirlenmesi önemli olmaktadır. OECD INFE çekirdek anketi (Atkinson ve Messy, 2012; 7);

- Satın almadan önce düşünmek,
- Borçları zamanında ödemek,
- Bütçe yapmak,
- Gelirin yetersiz olduğu durumlarda borçlanmak,
- Uzun vadede finansal hedefler ortaya koymak ve bu hedeflere ulaşmak için çaba sarf etmek gibi davranışları farklı tarzlarda soru sorarak öğrenmeyi amaçlar.

OECD INFE çekirdek anketi sonuçlarından ülkelere göre finansal davranışlar Tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 1. Finansal Davranış ve Ürün Seçimi Yüzdeleri

Yüzde (%)	Davranış ifadeleri			Finansal ürün seçimi					
	Dikkatli alışveriş	Zamanında fatura ödeme	Kişisel mali durum takibi	Uzun vadeli hedef koyma	Sorumluluk ve bütçeleme	Aktif tasarruf ve yatırım alımları	Bilgi edindikten sonra	Bağımsız tavsiye alındıktan sonra	İhtiyaçları karşılamak için borç almama
İngiliz Virgin Adaları	87	83	80	68	43	83	70	2	87
Malezya	92	69	78	64	74	97	39	3	79
Almanya	82	96	87	61	22	86	52	5	96
Peru	91	86	82	71	49	62	52	4	73
İrlanda	83	85	85	56	54	53	39	10	86
Norveç	72	79	89	59	25	71	57	5	93
İngiltere	77	89	80	43	43	68	29	16	91
Çek Cumhuriyeti	75	85	76	36	37	72	28	10	89
Ermenistan	91	94	81	58	51	36	42		53
Güney Afrika	83	61	65	55	43	53	56	3	74
Polonya	70	78	81	46	54	51	32	2	79
Macaristan	86	82	71	52	31	27	48	4	86
Arnavutluk	87	77	71	30	59	42	49	2	69
Türkiye	80	70	48	36	55	30	44	41	70
Estonya	68	83	78	41	28	36	24	8	78

Kaynak: TEB, 2015

Tablo 2'deki Finansal Davranış ve Ürün Seçimi Yüzdeleri' ne bakıldığında sonuçlar şu şekilde özetlenebilir [5];

Bazı ülkelerin aktif tasarruf oranındaki düşüklüğü dikkat çekmektedir. Sadece İngiliz Virgin Adaları, Malezya ve Almanya'nın aktif tasarruf oranı %80'nin üzerinde olduğu görülmektedir. En düşük aktif tasarruf oranı %27 ile Macaristan'dır.

Ülkelerin ihtiyaçlarını karşılamak için borçlanmaması durumuna bakıldığında, diğer ülkelere göre en düşük oran Ermenistan'dır. Ermeni katılımcıların (%47) neredeyse yarısının gelirlerinin harcamaları karşılayamadığı durumlarda borçlanmaya başvurduğu görülmektedir.

Türkiye 'ye bakıldığında kişisel mali durumu takip etme, aktif tasarruf ve uzun vade için hedef koyma durumu diğer ülkelere göre düşük kalmıştır.

1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Gerekliliği

Finansal okuryazarlık kavramı ülkemizde dahil olmak üzere tüm dünya ülkelerini kapsayan yeni oluşum gösteren bir kavramdır. Finansal okuryazarlık temel olarak para ve bütçe yönetiminden çok daha fazlası olduğu söylenebilir. Bunun nedeni ise her bireyin hanelerindeki tüketim ve tasarruf alışkanlık düzeyleri toplumun finansal karakterini yansıtmaktadır.

Bireylerin finansal okuryazarlık bilincine ve becerilerine sahip olmaları hem finansal durumlarını analiz edip tehdit ve fırsatları öngörebilmelerini sağlar, hem de refah içinde bir hayat sürebilmeleri açısından önemlidir. Gelir düzeyi aynı olan bireylerde uzun vadede gözlenen finansal farkındalığın sebebi finansal okuryazarlıktır. Bireysel finansal sorumluluk ve risklerin gittikçe artması bireyin refahını tehdit ederek, finansal okuryazarlığın son dönemlerde önem kazanmasının nedenleri arasında gösterilebilir (Güvenç, 2017).

Küreselleşen dünyaya ayak uydurabilmek için finansal konuların takip edilmesi ve bireylerin kendi yaşamları için anlamlı kararlar verebilmesi gerekir. Bunu sağlamak ancak kişilerin finansal durumunu görüp, mali durumlarındaki dengeleri sağlayıp değişim göstererek, finansal okuryazarlığı hayat boyu devam etmesi gerektiğini özümsemesi ile mümkündür.

Finansal okuryazarlık becerilerinin olması gerektiği bilinci gençlerde de her geçen gün önem arz etmektedir. Finans kuruluşlarının gençlere sunduğu krediler ve faizsiz ödeme seçenekleri karşısında gençlerin erken borca girmeleri yaşam boyu birikimlerini veya tasarruflarını kısıtlayabilmektedir. Bu tür sorunlar, gençlerin kişisel finans hakkında bildikleri ya da bilmedikleri durumları, borçlara karşı tutumları ve finansal kararlar alırken ne derecede ileri görüşlü olduklarını belirlemek önemlidir (Gök ve Coşkun, 2020).

Günümüzde dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen ekonomik krizler Türkiye'yi de etkileyebilmektedir. Bunlardan en önemlisi 2008 yılında ABD'de meydana gelen ve tüm dünyada etkisi hissedilen Mortgage krizidir. Bu kriz gelişmekte olan ülkelerde ihracat azlığına ve ekonomik küçülmeye yol açıp işsizliğin artması ve iç talebin düşmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda şu söylenebilir ki, piyasalarda oluşan bu durum bir kelebek etkisi yaratmış ve birçok alanda bu etki finansal kayıplara neden olmuştur. Bu kayıpların önüne geçebilmenin yolu ise; önlemler alıp çözümler üretebilen bireylerin sayısının artması ile yani finansal okuryazar oranının artmasıyla mümkün olacaktır [6].

Finansal okuryazarlığın gerekli olma nedenleri üzerine yapılan birçok araştırmada ortaya çıkan ortak sonuç olarak şunlar söylenebilir; finans piyasalarında serbestleşme durumu, yeni finansal araçların gelişmesi ve piyasalarda finansal bilginin oldukça artmasıdır.

OECD'ye göre finansal okuryazarlık eğitiminin önemini ve gerekliliğini şu şekilde sıralanabilir (OECD, 2005; akt. Eskici, 2004:16):

- **Finansal Ürünlerin Karmaşıklığı:** Finansal piyasalar her geçen gün gelişmekte olup; faiz, bono, hisse senedi gibi birçok finansal araç bulunmaktadır. Bunların finansal piyasa içinde değerlendirilmesi, tüketicilerin karar vermeleri zorlaştırmaktadır. Daha önceki yıllarda tüketici en fazla iki tür hesap açtırıp kullanırken bu durum günümüzde oldukça çeşitlenmiştir.
- **Finansal Ürünlerin Giderek Artan Sayısı:** Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler çeşitli finansal araçların ortaya çıkmasına ve gelişmesine neden olmuştur. Bu durum tüketicilerin bu ürünlere, araçlara ulaşımını da

kolaylaştırmıştır. Fakat bu kolay erişim bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Tüketiciler özellikle yatırımları konusunda kararsızlıklar ve sorunlar yaşamaktadır.

- Nüfus Artışı ve Yaşam Süresinin Uzaması: II. Dünya Savaşı sonrasında özellikle birçok OECD ülkelerinde nüfus artışı yaşanmış olup, bu artışta doğan kesimin emekli olmaya başlamaları ve az sayıda çocuk ya da hiç çocuk yapmamaları sebebi ile genç nüfusun azalmaya başlaması önemli bir sorun teşkil etmiştir. Belli dönemlerdeki nüfusun artış göstermesi ve yaşam süresinin uzaması bu ülkeleri maddi olarak sarsmıştır. Yani emeklilerin gelirlerini sağlayacak olan çalışan genç nüfus yeterli sayının altında kalmıştır.
- Emeklilik Sisteminde Yapılan Değişiklikler: Bireylerin emeklilik dönemlerine ilişkin yapmak istedikleri ya da yaptıkları yatırımları ve gelirleri kapsamında temel finans bilgisine sahip olmaları gerekmektedir. Devletin sağladığı emeklilik programı dışında da farklı bireysel emeklilik planları yapmaları, refah içinde bir emeklilik dönemi geçirmelerine yardımcı olacaktır.
- Düşük Finans Okuryazarlık Düzeyi: Toplumda finansal okuryazarlık düzeyi özellikle OECD ülkelerinde yapılan anket çalışmalarında, eğitim seviyesi düşük olan bireyler ile gelir düzeyi düşük olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin de düşük olduğunu işaret etmektedir.

1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Bireye Ve Aileye Etkisi

Aile ve bireyler için finansal planlamanın yapılması gelecekle ilgili duyulan kaygıların azaltılmasında önemli bir etkidir. Bu etkenlere istinaden bireyin ya da ailenin kendisine uygun bir emeklilik planı oluşturması ve düzenli olarak tasarruf yapması gerekmektedir.

Finansal yönetim sistemi aileye stratejik bir plan olarak uygulanırsa para girdi ve çıktı olarak kabul edilir. Para girdi olarak ailenin hedeflerini yönetmesi açısından önemli bir rol teşkil eder.

Mittra, Ross ve Givens, ailelerin üç finansal hedefe öncelik vermelerini önermektedir. Bunlar; yeterli bir sigorta kapsamı, emeklilik planı ve düzenli bir tasarruf programıdır. Mittra, ömür boyu finansal kararlar için altı temel finansal planlama olduğunu belirtmektedir. Bunlar ise, risk yönetimi planlaması, bütçe uygulamaları, vergi planlaması, yatırım planlaması, emeklilik ve emeklilik planlamasıdır (Shockey, 2002: 61).

Türkiye’de 1990-2005 yılları arasında ekonomik krizler yaşanmış olup birçok aile finansal olarak kriz içerisine girmiştir ve yaşamlarında finansal olarak zorlu bir dönem geçirmişlerdir. Bu durumdan en çok etkilenen alt ve orta gelire sahip olan ailelerin yaşam standartlarının düşmesi, piyasaların pahalılığı karşısında zorlanmalarına ve çaresiz kalmalarına neden olmuştur. Bireyin ve ailenin finans düzeyindeki düşüşün en belirgin nedenini de makroekonomik dalgalanmalar oluştururken yanlış yatırım tercihleri, yaşamlarındaki refah kaybının ortaya çıkmasında önemli bir etken olmaktadır. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılması ile bireylerin dolayısıyla ailelerin yatırım kayıpları en düşük seviyeye indirilerek yoksullukla mücadele konusunda aşama kaydetmelerini sağlayacaktır.

Finansal okuryazarlık önemli bir kavram olarak literatürde yerini almıştır. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan tüketicilerin aşağıdaki davranış biçimlerini gösterme eğilimleri, diğer bireylere oranla daha fazladır (Satoğlu, 2014):

- Yaşam standartları yüksektir,
- Daha fazla tasarruf ederler,
- Emeklilik dönemi için daha fazla tasarrufta bulunurlar,
- Verimli bir borç yönetimi uygularlar,
- Finansal piyasalarda daha aktif rol alırlar,
- Finansal olarak kendilerine güvenleri olur,
- İhtiyaçları olan finansal ürünleri daha doğru bir şekilde seçerler,
- Ürünü sunan finansal kurumlar karşısında pazarlık güçleri daha yüksektir,

- Finansal planlama ve bütçelemeyi bilirler.

Sonuç olarak bireyin ve ailenin finansal sağlığını koruması açısından finansal okuryazarlık büyük bir öneme sahiptir. Bilinçli ve doğru finansal kararların alınması ile finansal refahın ve finansal sağlığın devamlılığı söz konusu olmaktadır.

1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem Ve Ekonomiye Etkileri

Finansal okuryazarlık, finansal sistem ve ekonomi açısından da oldukça önemlidir. Finansal okuryazar olmayan ya da okuryazarlığı düşük olan tüketicilerin, finansal kararlarını hatalı vermeleri neticesinde finansal sistemden ayrılmak isteyebilirler. Bu durum finansal piyasalarda daralmaya neden olabilmekte, reel sektörü olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bunun sonucunda ekonomik kalkınma ve büyümenin düşmesiyle istihdam oranı azalmakta işsizlik ise artmaktadır. Eğer tüketici finansal okuryazarlık bilgisine sahip olursa, finansal araçlara talep artacak, finansal sistemle birlikte ekonomide de büyüme yaşanacaktır.

Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan tüketiciler kaynaklarını daha etkin kullanacakları ve daha fazla tasarruf sağlayacakları için ekonomik büyümeye de daha fazla katkı sağlamaktadır. Ekonominin kötü olduğu zamanlarda bireylerin finansal tercihlerinin ekonomi üzerinde belirgin etkileri olur. Devlet ya da piyasa, bireyleri pazara çekme yönünde çalışmalar yaparak hane gelirlerinin daralan piyasayı canlandırmasını hedeflemektedir (Eskici, 2014; 23).

Finansal piyasalarda yapılan işlemler zamanla daha komplike olmasından dolayı yatırımcılar alacakları finansal kararlarda daha fazla riskle karşı karşıya kalmaktadır. Finansal gündemi takip eden uzmanların dahi bu karmaşa içerisinde işleri güçleşirken, finans eğitimi olmayan bireylerin güncel finansal olayları takip ederek kararlar alabilmeleri hayli güç bir durumdur. Ekonominin sorunsuz bir şekilde ilerleyebilmesi ile bireylerin finansal kararları arasında doğru bir orantı vardır. Bu anlamda toplumun finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek olması doğrudan ekonomiye olumlu yönde etki edecektir (Ergün vd., 2014).

Finansal okuryazarlığın ekonomiye diğer bir katkısı ise kayıt dışılığı önlemesidir. Finansal okuryazar tüketici, finansal sistemlerde kayıt dışı işlemlerde bulunmanın

ekonomiye ve finans sektörüne olumsuz etkisinin bilincinde olacak ve kayıt dışılıktan uzak durmak isteyecektir. Kayıt dışı işlemlerde bulunmanın, piyasanın etkin ve verimli bir şekilde çalışmasına engel olabileceği ve yasal olarak çalışan kurum ve kuruluşları da olumsuz etkileyebileceği söz konusudur. Kayıt dışı sistemde birey hakkını aramakta zorlanacak ve bu durum toplum içinde birlik ve istikrarı olumsuz yönde etkileyebilecektir (Satoğlu, 2014).

Sonuç olarak ülkelerin ekonomik durumunun üst düzeylere çıkabilmesi, finansal okuryazarlığın artırılmasıyla mümkün olacaktır. Ayrıca finansal okuryazarlığın artırılması ekonominin etkilediği sektörlerin değişimine ve gelişimine de açısından katkısı olacaktır.

1.3. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler

Finansal okuryazarlık seviyesi kişiden kişiye değişmektedir. Bu değişimin içerisinde demografik özellikler, aile gibi birçok etkenden bahsedilebilir. Finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler altı başlık altında incelenmektedir. Bunlar:

- Sosyo-Demografik Özellikler: Eğitim alan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu tam aksine eğitim almamış bireylerin de finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu ortaya konmuştur. Bernheim (1998), erkeklerin ve beyaz ırklıkların hem finansal hem de makroekonomik sorunlar karşısında oldukça iyi bir performans gösterdiklerini vurgulamıştır. Lyons vd. (2007) ise İspanyolların beyazlara göre kredi puanları ve raporlar konusunda daha az bilgiye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Monticone (2011), yüksek bir eğitim seviyesine sahip olmanın kredi raporları ve kredi puanlarını daha iyi anlama ve genel olarak daha yüksek finansal bilgiye sahip olma ile ilişkili olduğunu ileri sürmüştür (Öztürk ve Demir, 2015:117).
- Aile Geçmişi: Lusardi, Mitchell ve Curto (2010), finansal okuryazarlık aile geçmişinden etkilendiğini söylemiştir. Araştırması sonucunda finansal okuryazarlık düzeyi özellikle aile bireylerinden annenin eğitim düzeyine bağlı olarak gelecekte çocuklara özel ya da emeklilik serveti gibi varlıkların miras bırakılıp bırakılmayacağı konusunda değişiklik gösterdiğini söylemektedir (Lusardi vd., 2010).

- **Zenginlik-Servet:** Finansal bilgi edinmeyi inceleyen, zenginlik ile finansal okur-yazarlık arasında bir bağ oluşturan ve beşerî sermaye yatırımının bir türü olan basit bir teorik çerçeve önermişlerdir. Bu çerçeveye göre, finansal bilgi, ortalama varyans sınırındaki maksimum risk seviyesinde yatırımcıların varlıklarının getirisini beklenen oranlardan daha yüksek seviyelerde almasını sağlamaktadır. Bu şekilde yatırımcılar finansal varlıkları konusunda yüksek riske göre ayarlanmış indirimden faydalanarak herhangi bir maliyet, zaman ve çaba kaybı olmadan finansal bilgi edinme yoluyla yatırım kararı vermektedirler (Öztürk ve Demir, 2015).
- **Tasarrufları Arttırma Eğilimi:** Meier ve Sprenger (2008), 870'den fazla birey üzerinde yaptıkları bir araştırmada, kısa vadeli, ücretsiz danışmanlık-bilgilendirme hizmeti sunmuşlardır. Bireylerden %55'i bu hizmeti kabul edip almak istemişlerdir. Araştırmacılar bağımsız olarak seçilen bireyler ile seçilmeyen bireylerin bu hizmeti kullanıp kullanmama konusundaki seçimleri özendirerek tasarruflarını arttırma eğilimlerini ortaya koymuşlardır. Araştırmada sonuç olarak ise; danışmanlık hizmetini alan bireyler ile almayan bireylere göre gelecek dönemde daha az finansal bilgiye sahip olmak istemektedirler. Bundan dolayı bireysel tasarruflarını arttırma eğilimi gelecekte bireylerden hangilerinin finansal okuryazar olup hangilerinin olmayacağını gösterebilmektedir (Mejer ve Sprenger, 2008).
- **Finansal Memnuniyet:** Finansal okuryazarlığı etkileyen olumlu etkenlerden biri de finansal memnuniyettir. Finansal okuryazarlıkta daha fazla bilgiye, daha fazla beceriye sahip olmak bireylerin masraflarını daha kolay karşılayabilmelerine, tasarruf hedeflerini geliştirebilmelerine ve yaşamı süresince refah içinde geçirebilmelerine yardımcı olarak finansal memnuniyetlerini arttırmaktadır (Murphy, 2013).
- **Umutsuzluk:** Murphy (2013) ilk defa umutsuzluk konusunu araştırma konusu olarak ele almış ve araştırmada finansal okuryazarlık seviyeleri düşük olan bireylerin finansal alanda ilerlemelerinin daha zor olduğu ve bireylerin bu

durumun farkında olup, değiştiremeyeceklerini düşünerek umutsuzluğa kapıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu da bireylerin finansal durumlarını olumsuz etkilemektedir (Öztürk ve Demir, 2015:118).

1.4. Finansal Okuryazarlık ve Finansal Eğitimin İlişkisi

Bireylerin finansal karar verme sürecinde karşılırlarına farklı alternatifler çıkmaktadır. Finansal piyasalardaki çeşitlilik günden güne artarak gelişimini sürdürmektedir. Finansal karar verme sürecinde bireyler birçok riske katlanmaları da gerekmektedir. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan bir birey finansal sorunları konuşabilir, yorumlayabilir, tartışabilir ve parayla bağıntısını anlayabilir (Vitt vd., 2005).

Finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olmaması birçok ülkede karşılaşılan ciddi bir problemdir. Yeterli düzeyde finans bilgisine sahip olmayan toplumlarda sermaye piyasalarının gelişmesinde de problemler görülmektedir. Bu durum sadece gelişmekte olan ekonomilerde değil OECD'ye üye olan ülkelerde de kendini göstermektedir.

Finansal okuryazarlık seviyesini arttıracak temel finans eğitimi konusunda OECD kapsamlı araştırmalar yapmakta ve bu araştırmalar ışığında ortaya çıkan sonuçları paylaşmaktadır. OECD'nin açıkladığı bu raporlar birçok ülkenin bu konudaki eğitim politikaları oluşturma fırsatını da vermektedir. Eğitim alanında düzenli olarak yayınlanan bu raporlar ülkenin genel durumları hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamıştır. Verilen eğitimin kalitesi konusunda ortaya koyduğu veriler ile ülkemiz gündeminde de yer bulan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) araştırmaları finansal okuryazarlık konusunda en ciddi çalışmalardan bir tanesini ortaya koymaktadır. 2012 yılından itibaren PISA'nın değerlendirmeleri arasına finansal okuryazarlık konusu da girmiştir. Bu araştırma sayesinde ülkelerin finans konusunda içinde buldukları durum ve izledikleri politika açıkça görülmektedir. PISA'nın bu araştırmasında öğrencilerin finansal okuryazarlık becerileri bazı temel kriterler kullanılarak ölçülmüştür. Bu kriterlere Tablo 3 de yer verilmiştir.

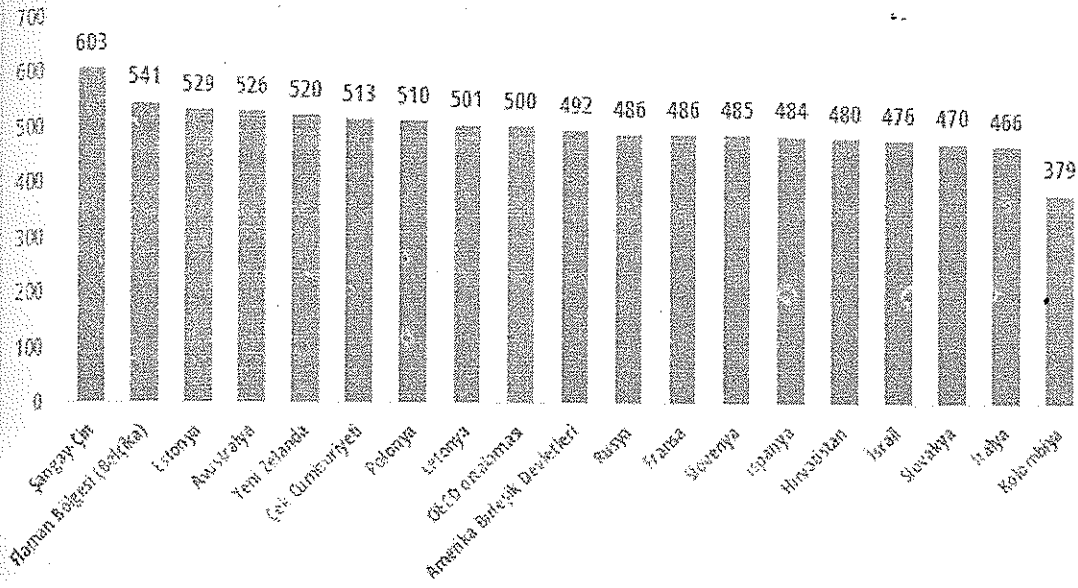
Tablo 3. PISA 2012 Araştırmasında Kullanılan Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Ölçümünde Kullanılan Temel Kriterler

Konu Alanı	Yeterlilik Tanımı
Para ve İşlemler	Paranın farklı biçim ve amaçlarının farkında olma, günlük harcamalar, ödemeler, para değeri, banka hesapları, para birimlerine ilişkin parasal işlemleri yürütebilme yeterliği
Mali Durumu Planlama ve Yönetme	Geliri ve varlığı kısa ve uzun vadede planlama ve yönetme becerisi, gelir ve diğer kaynakları finansal iyi olma halini geliştirebilmek için kullanma yeterliği
Risk ve Ödül	Finansal kayıp ve risklerin farkında olma, kredi kullanımı ve faiz oranlarını kavrayabilme yeterliği
Finansal Görünüm	Tüketici hakları ve sorumluluklarının farkında olma, ekonomik koşullardaki ve devlet politikalarındaki değişimin sonuçlarını kavrayabilme yeteneği

Kaynak: Aydın, 2018

Bu temel kriterler içerisinde öğrencilerin finansal işlemleri yönetebilme, yürütebilme, yeterlilikleri, gelirlerini kısa, orta ve uzun vadede planlama, gelir gider dengelerini yönetebilme, risk ve ödüllerin yanı sıra tüketici hak ve sorumlulukları konusunda bilinç düzeyleri incelenmektedir.

PISA'nın finansal okuryazarlık konusunda yapmış olduğu uluslararası alanda ilk büyük çalışması Şekil 3 de gösterilmektedir. İsteğe bağlı bu değerlendirme 18 ülkede gerçekleştirilmiştir. Bu 18 ekonominin 13'ü OECD ülkesi olup Türkiye bu çalışma içerisinde yer almamaktadır.

Şekil 3. PISA 2012 Sonuçlarına Göre Katılımcı Ülkelerin Finansal Okuryazarlık Performansları
 Kaynak: Aydın, 2018

Şekil 3 deki bu araştırma uluslararası düzeydeki okullarda verilen finans eğitiminin öğrencilerin gelecek yaşamına kattığı artıların görülmesine olanak sağlamaktadır. Öğrencilere henüz okul sırasındayken verilen finansal okuryazarlık eğitimi finansal kavramların ve risklerin anlaşılmasına olanak tanımakta onların finansal bağlamda etkin kararlar vermelerini sağlayarak bireysel ve toplumsal mali refahın oluşturulması konusunda da etkili olmaktadır. Bu araştırmada en başarılı ülke Çin olurken ikinci Belçika üçüncü ise Estonya olmuştur. Diğer ülkelerden Fransa, İtalya, Hırvatistan ve Slovenya gibi matematik alanında önde gelen ülkelerin katılımcılarının finansal okuryazarlık anlamında düşük olmasının en büyük nedeni olarak ülkelerin finans eğitime ilişkin doğru bir stratejiye sahip olmadıkları gösterilebilir (Aydın, 2018).

PISA'nın bu araştırmasının ortaya koyduğu en önemli verilerden bir tanesi de finansal okuryazarlık ile sosyo-ekonomi arasındaki ilişkidir. Sosyo-ekonomik yapısı yüksek olan öğrencilerin finansal okuryazarlık durumlarının daha iyi olduğu gözlemlenmiştir. Finansal okuryazarlık konusunda yapılan bu çalışma ve bu çalışmadan elde edilen sonuçlar öğrencilerin finansal okuryazarlıklarını ve temel finans bilgilerini geliştirme konusunda ülkelere finansal eğitim politikası oluşturma imkânı sağlamaktadır. Düzenli yapılan bu

araştırmalar sayesinde devletler finansal okuryazarlığın özellikle gelecek nesilleri için ne kadar önemli olduğunu fark etmelerini de sağlamıştır.

Erken dönemde alınan finans eğitimi gençlerin ileriki yaşamları üzerinde önemli etkileri olmaktadır. Üç yıllık düzenli periyotlarda yapılan bu araştırma sonucunda ortaya çıkan veriler devletler açısından da önlemler, düzenlemeler ve iyileştirmeler yapmasına da olanak sağlamaktadır. İngiltere gibi bazı ülkelerde finansal okuryazarlık eğitimi lise sıralarında verilmektedir. ABD’de bazı eyaletlerde farklı demografik yapılara farklı finans eğitim programları uygulanmaktadır. Finans eğitimi bazı demografik gruplara mecburi ders olarak okutulmuş, bu öğrencilerin diğer öğrencilere göre çok daha iyi performans sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Modern ekonomilerde finansal okuryazarlığın önemi bir ders olmanın ötesine geçerek bir yaşam felsefesi haline almıştır (PISA, 2012).

Finansal okuryazarlık düzeyinin artması her şeyin temelinde olduğu gibi eğitim ile gerçekleştirilebilir. Bu alanda bilinçli bir toplum yapısı oluşturabilmek için özellikle yüksek öğretimde bölüm ayırt etmeksizin her bireye Temel Finans eğitimi verilmelidir. Bireylerin alacağı bu eğitim onlara gelecek hayatında çok ciddi faydalar sağlayacaktır. Bu eğitimle birlikte öğrenciler içinde buldukları ekonomik durumu analiz ederek, btcelerini doğru bir şekilde yönetebilecek, finansal araçları kullanarak kendileri için en doğru yatırımları yaparak maksimum tasarruf sağlayabileceklerdir. Öğrencilere verilecek bu eğitim sayesinde toplumun finansal okuryazarlık seviyesi de artacaktır. Böylelikle bu konuda toplumsal bir bilinç oluşacaktır. Bu bilincin artması ile birlikte toplumun ekonomik büyümesi de hızlanacaktır (Aydın, 2018).

Aktaş (2011) finansal eğitimin ve finansal farkındalığın neden önemli olduğunu şu şekilde sıralamıştır [7]:

- Finansal enstrümanlarda yaşanan gelişmeler
- rn çeşitliliğinin artması, ürünlerin daha karmaşık hale gelmesi
- Çapraz rn satışlarının artmasının beraberinde getirdiği bilgi ihtiyacı
- Finansal enstrümanların henüz yeterince bilinmeyen bir alan olması
- Finansal piyasaların daha çapraşık hale gelmesi
- Finansal yatırım araçlarına olan ilginin artması

- Bireyler tarafından finansal yatırım araçlarının kullanımının artması
- Kredi, emeklilik ve sigorta gibi ürünlerde bireysel sorumluluğun artması
- Yaşam süresinin uzaması, geleceğe dönük planlama yapılması gerekliliği

Toplumdaki bireylerin temel düzeyde finans bilgisine sahip olması finansal araçları etkin bir biçimde kullanabilmesi ve finansal konulara ilişkin bilgi sahibi olması toplumsal olarak güçlü bir piyasa yapısının oluşması için önemlidir. Bu nedenle toplumun finansal okuryazarlığını çocuklardan başlayarak yetişkinlere kadar geniş bir yelpazede arttırmaya yönelik çalışmalar yapılması, ülkenin finansal kuruluşlarının daha iyi çalışması açısından önemlidir. Toplumun demografik yapısındaki değişimler finansal piyasaları ve doğal olarak finansal okuryazarlığı etkilemektedir. Dünyada son 20 yılda finansal gelişmeler ve finansal araçların çeşitlenmesi finansal okuryazarlığın önemini arttırmış ve topluma verilecek bu temel finans eğitiminin ön plana çıkmasını sağlamıştır (Bayram, 2014).

1.5. Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi

Finansal Okuryazarlığın tanımı yapılırken paranın en etkin şekilde yönetilmesinden söz edilir. Her bireyin finansal açıdan kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri vardır. Bu hedeflere emin adımlarla ilerleyebilmenin yolu ise para yönetimini doğru bir şekilde yapabilmesinden geçer. Para yönetimini doğru bir şekilde yapabilen kişiler kendilerine koydukları hedeflere ulaşabilen kişilerdir. Para yönetiminde finansal planlama ve tasarruf anahtar kelimeler olarak dikkat çekmektedir. Birey, potansiyel hedeflerine ve yaşam standardına ulaşabilmek için izlenen yol haritasında yani planlamasında izlediği tutarlı ve kararlı politika; kısa ve orta vadede erişilen hedefler kişiye bu yolda güven duygusu vererek uzun vadedeki hedefe doğru onları motive edecektir (Öztürk ve Demir, 2015).

Hedeflere ulaşabilmenin ilk adımı mevcut durumlarını gösteren gelir ve giderlerini gösteren bir bütçe oluşturmalarıdır. Ortaya çıkan bu bütçeye göre önceliklerini belirleyerek yaşamlarını şekillendirmeleri son derece önemlidir. Para yönetimi konusunu daha iyi kavrayabilmek için bazı temel ilkeleri bilmek gerekir. Para yönetiminde bilinmesi gereken ilk ilke yatırımcıların enflasyonun üzerinde getirisi olmayan işler için yatırımlarını riske etmeyeceğidir. Mevcut enflasyon paranın değerini düşürdüğü için yatırımcılar tasarruflarını enflasyonun üstünde olan yatırım araçlarına yönelterek koruma yolunu seçerler. Belli

periyotlarda oluşturulan bütçeler ve bu bütçeye sıkı sıkıya bağlı kalarak ilerlemek, bireylerin mevduatlarını koruyup arttıracığı için kişisel bir motivasyon kaynağı da olacaktır. Diğer bir ilke ise hedefleri doğrultusunda bugünkü yaşam standartlarından verecekleri tavizler ve bu tavizlerin getirisidir. Sahip olunan parayı en iyi şekilde yönetmek doğru yatırımı seçmekten geçer. Yatırım konusunda sıklıkla duymaya alışık olduğumuz “Yumurtaları aynı kefeye koymayın” sözü mevcut riskleri en aza indirmede yardımcı olacaktır (Turgut, 2006; 106-109).

1.6. Türkiye’de Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesine Yönelik Bazı Faaliyetler

Türkiye, yıllar boyunca süren yüksek enflasyon ve yüksek faiz dönemleri gibi sıkıntılı bir ekonomik süreçten geçmiştir. Bu dönemlerde Türkiye’de ekonomik anlamda sert dalgalanmalar yaşanmıştır. Bu olumsuz ekonomik koşullardan dolayı yatırımcılar, yatırımlarını daha az riskli olduğunu düşündükleri yatırım enstrümanlarını (döviz, altın vb.) seçmişler ve kısa vadeli yatırımları tercih etmişlerdir. Günümüze baktığımızda orta yaş ve üzeri yaş grubunun yatırım alışkanlıkları olumsuz bir ortamda şekillenmiştir (Satoğlu, 2014).

İlköğretim, ortaöğretim, bazı kamu ve vakıf üniversitelerinin genel olarak eğitim müfredatlarına bakıldığında finansal eğitimle ilgili herhangi bir konunun yer almadığı görülmektedir. Bu durum üniversiteden mezun olan bir gencin bireysel finansal yönetim konusunda sağlıklı finansal kararlar verebilecek temel finans bilgilerinden yoksun olarak hayata atılmasına yol açmaktadır (Satoğlu, 2014).

Finansal eğitim konusuna yeterince önem verilmemesinin nedenlerinin başında, finans piyasalarının sistematik altyapısının oluşturulmasının gecikmesi ve makroekonomik istikrarın sıklıkla bozulması gösterilebilir. Ayrıca ulusal siyasi ve ekonomik alanda gelişmeler finansal eğitim konusuyla ilgilenmesi gereken kamu ve özel kurumların, finansal eğitim konusunu arka plana atmasına neden olmaktadır. Türkiye’de yetişkinlerin finansal okuryazarlık seviyelerine ilişkin yeterli bilgi ve güvenilir bir istatistik çalışmasının bulunmaması, eksikliği hissedilen diğer önemli durumlardan birisidir. Gençlerin ve yetişkinlerin finansal konular üzerinde bilgilerinin ne seviyede olduğu tespit edildiği

taktirde, uygulanacak olan finansal eğitim programlarının verimliliğinin de artması söz konusu olacaktır (Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016).

Türkiye, 2012 yılında Dünya Bankası ve 2015 yılında OECD alt kuruluşu olan INFE tarafından yapılan finansal yeterlik araştırmalarına katılmıştır. Fakat 2012 ve 2015 yıllarında PISA tarafından gerçekleştirilen finansal okuryazarlık araştırmalarına katılmamış ve dolayısıyla finansal okuryazarlık alanında verisi bulunmamaktadır. Bu durum Türkiye açısından önemli bir veri kaybı olarak görülmektedir. Ayrıca OECD (2016) raporunda belirtildiği üzere, birçok ülkede ulusal düzeyde finansal okuryazarlık becerilerinin ölçme ve değerlendirme çalışmaları yapılırken, Türkiye’de böyle bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak, Dünya Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu iş birliği ile 21 Nisan – Temmuz 2012 tarihleri arasında, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması kapsamında 12 bölgede, 40 il ve 142 ilçede; rassal örneklem yöntemiyle seçilen 3009 yetişkinle gerçekleştirilen finansal yeterlilik anketi sonuçları Tablo 4 de gösterilmiştir [8].

Tablo 4. Türkiye Finansal Yeterlilik Anketi

KATILIMCILAR İÇERİSİNDE	YÜZDE (%)
Basit bölme işlemi yapabilen	84
Faiz kavramını tanımlayabilen	72
Basit faiz hesabı yapabilen	36
Birleşik faiz hesabı yapabilen	26
Zorunlu harcamalardan sonra elde parası kalan	38
Zorunlu durumlarda borç kullanan	55
Borcu kapatmak için borç alan	51
Bir yıldan uzun ekonomik planlar yapan	25
İleriki yaşlarda harcamalar için endişelenen	80

Kaynak: Sermaye Piyasası Kurulu ve Dünya Bankası, 2012

Yapılan bu çalışmanın bulguları Tablo 4’de özetlenen değerlendirmeye göre, Türkiye’deki katılımcıların büyük bir çoğunluğunun basit hesaplamaları yapabildiği ve faiz gibi temel finans kavramları hakkında bilgi sahibi olduğu görülürken, daha karmaşık hesap ve bilgi gerektiren finansal konularda büyük bir çoğunluğun düşük performans ortaya koyduğu belirlenmiştir.

Son yıllarda ülkemizde politik istikrarın sağlanması, 2001 krizi sonrası alınan önlemlerle mali sistemimizin güçlenmesi, enflasyon ve faiz oranlarının düşmesi, döviz kurlarında hareketliliğin azalması, sermaye piyasamızın gelişmesi ve ekonomik büyümede istikrarın sağlanması istenmiştir. Günümüz şartlarına uyum sağlanması amacıyla Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı çerçevesinde Sermaye Piyasası Kurulu’nun öncülüğünü yaptığı, Borsa İstanbul (BİST) ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (TSPAKB)’nin de aktif rol üstlendikleri Yatırımcı Eğitimi Seferberliği ile bu konuda birikim sahiplerini bilinçlendirmek için bir dizi çalışmalar başlatılmıştır (Satoğlu, 2014).

Türkiye’de finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ve erişimi ile ilgili yapılan çalışmalar kısaca şöyledir (Bayram, 2014;akt.Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016;186);

- Finansal Eğitim ile ilgili Başbakanlık tarafından Haziran 2014’te ‘Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları’ konulu genelge Resmî Gazete ’de yayınlandı.
- Denizmen’in başkanlığında 2012 yılında Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) kurulmuştur.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Visa Europe ve Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği gençler arasında finansal bilinci geliştirerek sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla bir araya gelerek ‘Paramı Yönetebiliyorum Projesi’ni hazırlamıştır.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İSMEK ortaklığında ve Doğu Grubu’nun sponsorluğunda faaliyete geçen, “İstanbul Finans Merkezi Yolunda Hedef 20.000 Kadın” projesi de 2011

yılında ilk etap tamamlanmıştır. Finansal okuryazarlık çalışmalarının Türkiye'deki kadınlara yönelik düzenlenen ilk ve tek platformu "Para Durumu" kapsamında, yaklaşık 10 bin kadın katılımcıya ulaşılmıştır.

- Borsa İstanbul ile Anadolu Üniversitesi'nin iş birliğinde borsa ve sermaye piyasalarına dair farkındalık ile finansal okuryazarlığın artırılması amacıyla programlar, eğitimler, tanıtımlar, faaliyetler ve diğer çalışmaların gerçekleştirilmesi amacıyla protokol imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında 2013 Bahar döneminden beri, Anadolu Üniversitesi e-sertifika programı kapsamında Temel Düzey Finansal Okuryazarlık ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık programları sunulmaktadır.
- Bir özel ticaret bankası Kültür yayınlarının satışının yapıldığı kütüphanede gençlere ücretsiz finansal okuryazarlık eğitimleri düzenlemektedir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde ve 21. yüzyılın başlarında dünya ekonomisinde özellikle finansal sistemde çok hızlı gelişmeler yaşanmıştır. 1970'lerin başında sabit döviz kuru politikalarının işlevselliğini yitirmesi ile birlikte uluslararası finansal piyasalarda rekabet yoğunlaşmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki olağanüstü gelişmelerle, fiyatlar ve bilgiler çok daha kolay erişilebilir hale gelmiş ve sermaye maliyetleri önemli ölçüde azalmıştır. Liberalleşme hareketiyle beraber, sermayenin serbest dolaşımı sağlanmıştır.

1.7. Türkiye'de Finansal Okuryazarlık Konusunda Yapılmış Çalışmalar

Türkiye'de finansal okuryazarlık konusunda yapılan çalışmaların son zamanlarda artış gösterdiği söylenebilir.

Temizel (2010), Eskişehir ilinde mavi yakalı çalışanların finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi üzerine yaptığı çalışmada katılımcıların bu konuya son derece gerçekçi yaklaştıkları, günlük yaşamlarını kolaylaştıracak, yaşam kalitelerini yükseltecek bilgi ve uygulamalara duyarlı oldukları ve buna karşılık kendilerine bu konuda yardımcı olacak kurumsal düzenlemelere erişim konusunda sıkıntılar yaşadıkları tespit edilmiştir (Temizel, 2010).

Mercan, Oyr, Altınay ve Aksanyar (2012), Ulaştırma bakanlığına bağlı bir şubede çalışanların finansal okuryazarlık ve eğitim seviyeleri arttıkça, ekonomik rasyonellik ve bilinç durumları üzerine 93 kişiye anket yöntemiyle yapılan araştırma sonucunda, bireysel ekonomi kullanımı bakımından yüksek düzeyde finansal okuryazar oldukları görülmektedir (Mercan vd., 2012).

Ergün, Şahin ve Ergin (2014), öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ve finansal okuryazarlığın demografik özellikler ile ilişkili olup olmadığını gösteren anket yöntemi ile yaptıkları çalışmalarında; öğrencilerin temel düzeyde finansal okuryazar olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin cinsiyetlerine, öğrenim şekillerine ve ortalama aylık hane gelirlerine göre temel enflasyon bilgilerinin farklılık gösterdiği, sadece cinsiyetlerine göre ise borsanın temel işlevi hakkındaki bilgilerinin değiştiği gözlemlenmiştir (Ergün vd., 2014).

Kılıç vd., (2015), finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla Gaziantep Üniversitesi öğrencilerine anket uygulamıştır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin başarı düzeyi bayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Finansal okuryazarlıkla ilgili en başarılı alanın banka konusu olduğu, en az bilgiye sahip olunan alanın yatırım konusu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bayrakdaroğlu ve Şan (2015), Türkiye'deki tasarruf sahiplerinin hisse senedi piyasasına katılım eğilimini motive edici faktörler üzerine yaptıkları çalışmada, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde eğitim alan 329 İşletme bölümü öğrencisini kapsamaktadır. Anket tekniği uygulanan bu çalışmada risk algısı, finansal okuryazarlık, finansal kurumlara olan güven seviyesi, kısa ve uzun vadeli beklentiler gibi sosyal değişkenlerin hisse senedi piyasalarına katılım tercihine etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Bayrakdaroğlu ve Şan, 2015).

Sezer ve Demir (2015), Türkiye'deki yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerini saptamak ve yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeyleri ile psikolojik önyargılar arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Yatırımcıların eğitim düzeyleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri aynı paralelde gözükmediği, katılımcıların çoğunluğu yükseköğretim mezunu olmasına karşın, finansal

okuryazarlık düzeylerinin oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sezer ve Demir, 2015).

Ünal, Düğer ve Söylemez (2015), finansal okuryazarlık düzeyi ve kredi kartı tutumlarının kredi kartı rasyonel kullanımlarını nasıl etkilediği üzerine yapılan çalışmanın örneklemini Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı Meslek Yüksekokulu öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu çalışma da finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin kredi kartını daha rasyonel yönde kullandığı sonucuna ulaşılmıştır (Ünal vd.,2015).

Seyrek ve Gül (2017), Gaziantep Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu araştırma 400 öğrenciyi kapsamaktadır. Yapılan anket çalışması sonucunda öğrencilerin girişimcilik niyetinin cinsiyete, fakülteye, sınıfa göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Finansal okuryazarlık düzeyi ile girişimciliği cazip bulma arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca finansal okuryazarlığın girişimcilik niyeti üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır (Seyrek ve Gül, 2017)

Kocabıyık ve Teker (2018), Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik 708 kişiye bir anket çalışması uygulamıştır. Bu araştırma sonucunda anket sorularına verilen cevaplara göre erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha başarılı oldukları gözlemlenmiş ve finansal okuryazarlığın cinsiyete göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Annelerin eğitim durumu finansal okuryazarlık düzeylerini etkilemediği ve iktisadi ve idari programlarda okuyan öğrenciler diğer programlarda okuyan öğrencilere göre başarı oranının daha yüksek olduğu görülmüştür (Kocabıyık ve Teker, 2018).

Doğan (2019), Türkiye’de yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek üzere Borsa İstanbul’da (BİST) hisse senedi alım satımı yapan yatırımcılar, kamu ve özel sektör çalışanları, serbest meslek ile uğraşanlar, emekliler ve öğrencilerinde dahil olduğu 2300 kişi üzerinde uygulanan anket çalışması sonucunda: Erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu, üniversite ve lisans üstü eğitime sahip bireylerin önlisans ve altı bir eğitime sahip olan bireylere göre finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. BİST’te hisse senedi

alım satım yapanların, yapmayanlara göre finansal okuryazarlık seviyeleri çok daha iyidir. Ayrıca tüm meslek gruplarının finansal okuryazarlık başarısının da düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir (Doğan, 2019).

Acaravcı ve Bediroğlu (2019), Hatay Mustafa Kemal üniversitesi öğrencilerinin finansal bilgi, tutum ve davranışlarını incelemek ve finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla 930 kişiye anket çalışması uygulamıştır. Bu anket çalışması sonucunda öğrencilerin finansal araçlar konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları, yatırım riskleri konusunda bilgi seviyelerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak finansal okuryazarlık bilgi seviyesinin orta düzeyde olduğu, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre başarı oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Acaravcı ve Bediroğlu, 2019).

Bozkurt, Toktaş ve Altınar (2019), Türkiye’de tasarruf ve finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek amacıyla Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine online anket metodu uygulanmıştır. Bu araştırma sonucunda katılımcıların %68,5 ‘inin tasarruf yaptığı, %59,6 ‘sı finansal okuryazarlık kavramını bilmediği belirlenmiştir. Türkiye’de okuryazarlık kavramının bilinmediği fakat temel düzeyde finansal konularda bilgi sahibi olduğu söylenebilir (Bozkurt vd.,2019).

Bayar, Sezgin, Öztürk ve Şaşmaz (2020), bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ve demografik özelliklerinin finansal risk toleransı üzerindeki etkisini araştırmak için Uşak Üniversitesi personeline anket uygulamıştır. Araştırma sonucunda finansal okuryazarlığın ve yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeylerinin demografik özelliklerinin finansal risk toleransının önemli belirleyicileri olduğu söylenebilir (Bayar vd.,2020).

Akgüneş (2021), demografik değişkenler ve finansal risk toleransı arasındaki ilişkiye finansal okuryazarlığın moderatör etkisini araştırmak üzere anket yöntemi kullanarak 370 katılımcıdan veri toplanmıştır. Bu araştırma sonucunda, erkekler ve düşük geliri olan bireyler daha az riske katlanırken, küçük yaşta olan bireyler daha fazla riske katlanmakta olduğu ayrıca cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyleri ile finansal risk toleransı arasındaki ilişkilere finansal okuryazarlığın moderatör etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda finansal okuryazar olan düşük gelirli bireyler finansal okuryazar olmayanlara göre daha fazla risk kabul etmektedirler (Akgüneş, 2021).

1.8. Dünyada Finansal Okuryazarlık Konusunda Yapılmış Çalışmalar

Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olma durumu sadece Türkiye’de yaşanan bir sorun olmamakla birlikte, finansal piyasa ekonomisinde gelişmiş ülkelerde de aynı sorun yaşanmaktadır. Bununla ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış ve finansal okuryazarlık seviyesini arttırmaya ilişkin kampanyalar başlatılmıştır.

Chen ve Volpe (2002), çalışmalarında bireylerin finansal okuryazarlık durumunu incelemek için 924 üniversite öğrencisine anket yöntemi uygulamışlardır. Çalışma sonucunda finansal okuryazarlık konusunda kadınların genellikle daha az bilgiye sahip olduğu ve az bilgili öğrencilerin yanlış görüş, tutum ve yanlış kararlar eğiliminde oldukları belirlenmiştir (Chen ve Volpe, 2002).

Hogarth (2002), ABD’deki yetişkin bireylerin finansal okuryazarlık durumunu 28 soruluk doğru/yanlış anketi ile belirlemeye çalışmıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda, daha düşük eğitilmiş ve dar gelire sahip yetişkin bireylerin daha az finansal bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir (Hogarth, 2002).

Cude, Lawrence, Lyons, Metzger, Lejeune, Marks ve Machtmes (2006), üniversite öğrencilerinin finansal bilgi ve davranışları nasıl kazandıklarını ve bazı öğrencileri diğerlerinden daha büyük finansal risk altına iten faktörleri araştırmaktadır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin çocukların finansal sosyalleşmesinde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir (Cude vd., 2006).

Guiso ve Japelli (2008), çalışmalarında finansal okuryazarlık ile portföy çeşitlendirmesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışma sonucunda İtalyan yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olması, portföy çeşitlendirmesinin olumsuz etkilenmesine yol açtığı tespit edilmiştir (Guiso ve Japelli, 2008; akt. Sezer ve Demir, 2015).

Lusardi vd. (2010), finansal okuryazarlığı gençler arasında bir çalışma ile incelemiştir. Bu çalışma da finansal okuryazarlık oranının gençlerde düşük olduğu, genç yetişkinlerin üçte birinden daha azı faiz oranları, enflasyon ve risk çeşitlendirmesi hakkında temel bilgilere sahip olduğu bulunmuştur. Finansal okuryazarlık, sosyo demografik faktörler ve ailenin finansal durumu ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Özellikle ailesi hisse

senetleri ve emeklilik birikimleri olan kolej eğitilmiş bir erkeğin, ailesi zengin olmayan lise eğitiminden daha düşük eğitimi olan bir kadına göre risk çeşitliliği hakkında bilgi sahibi olma olasılığı yüzde 50 daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Lusardi vd., 2010).

Van Rooij, Lusardi ve Alessie (2011), finansal okuryazarlığın borsa ile ilişkisini incelemişlerdir. Bu çalışma sonucunda ankete katılanların çoğu birkaç finansal kavram hakkında bilgi sahibi olurken, temel finansal okuryazarlığın yaygın olmadığı belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık düzeyleri düşük olanların hisse senetlerine yatırım yapma olasılıkları daha az olduğu ve kadınların borsaya katılımları erkeklere oranla çok daha düşük olduğu gözlemlenmiştir (Van Rooji vd., 2011).

Oanea ve Dornean (2012), finansal okuryazarlığı tanımlamayı ve ölçmeyi amaçlayan bir anket çalışması uygulamıştır. Bu çalışmanın örneklemini Romanya'da birkaç ekonomi ve işletme Fakülte'lerinden 200 finans yüksek lisans öğrencisini kapsamaktadır. Bu çalışma sonucunda, erkek öğrencilerin kişisel finansla ilgili okuryazarlık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ve ankete katılan tüm öğrencilerin orta ile yüksek düzeyde finansal okuryazarlığa sahip oldukları gözlemlenmiştir (Oanea ve Dornean, 2012).

Almenberg ve Dreber (2015), finansal okuryazarlıkta cinsiyet farkı ile borsaya katılım arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. İsveç nüfusunu temsil eden 1300 kişiden oluşan örneklem üzerine anket çalışması uygulamıştır. Bu çalışma sonucunda kadın katılımcıların borsaya katılma olasılığının erkek katılımcılara oranla daha düşük olduğunu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda kadın katılımcıların daha eğitilmiş olmasına rağmen daha düşük gelire sahip oldukları, gelişmiş finansal okuryazarlık düzeyleri de daha düşük olduğu belirtilmiştir. Kadın katılımcıların risk alma eğilimleri ise erkek katılımcılara göre çok daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Almenberg ve Dreber, 2015).

Nguyen, Galley ve Newton (2016), finansal risk toleransı ve yatırımcı kararları üzerine etkisini araştırmıştır ve 538 kişiye anket yöntemi uygulanmıştır. Bu araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre finansal risk toleransı ve finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir (Nguyen vd., 2016).

Potrich, Vieira ve Kirch (2018), finansal okuryazarlık ve cinsiyet farklılıkları arasındaki ilişkiyi araştırmak için Brezilya'da 2485 kişiye anket uygulanmıştır. Bu araştırmaya dayanarak genel olarak her iki cinsiyette de finansal okuryazarlık oranının dūřuk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkeklerin oranı yūksək finansal okuryazarlığa sahip olanlar arasında daha yūksək olduğu ve bu durumda finansal okuryazarlık ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu sūylenebilir (Potrich vd., 2018).

Halilovic, Zaimovic, Berilo ve Zaimovic (2019), Bosna-Hersek'teki yetişkinlerin finansal okuryazarlığını anket yūntemi kullanarak araştırmıştır. Araştırma sonucunda Bosna vatandaşlarının finansal okuryazarlık seviyelerinin oldukça dūřuk olduğu sonucuna varılmıştır (Halilovic vd.,2019).

Andreou ve Anyfantaki (2020), Kıbrıslı yetişkinler arasında finansal okuryazarlık ve finansal yeteneklerini, davranışlarını anket yūntemi ile incelemiş ayrıca finansal okuryazarlığın internet bankacılığı kullanımı ūzerindeki etkilerini araştırmıştır. Bu araştırma sonucunda katılımcıların finansal bilgi yeterliliklerinin dūřuk (%37.33) olduğu, finansal bilgi dūzeyleri ile internet bankacılık kullanım sıklığı arasında istatistiksel olarak pozitif bir ilişki olduğu sūylenebilir (Andreou ve Anyfantaki, 2020).

Morgan ve Long (2020), Laos'ta finansal okuryazarlıđın finansal iēerme ve tasarruf davranıřı ūzerindeki etkilerini incelemiřtir. Finansal okuryazarlık dūzeyleri yūksək olan katılımcıların , gelir ve eđitimi kontrol edildiđinde bile, daha dūřuk finansal okuryazarlık dūzeyine sahip olan katılımcılardan hem resmi hem de gayri resmi formlarda tasarruf yapma olasılıđının daha yūksək olduđu sonucuna ulařılmıřtır (Morgan ve Long, 2020).

Korkmaz, Yin, Yue ve Zhou (2021) Çin hanehalkı finansmanı anketi kullanılarak risk tercihi ve risk davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Risk tercihi ile risk davranışı arasında bir tutarsızlığın olduğu ve bununla birlikte finansal okuryazarlık bu tutarsızlığı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca hane halklarının risk duyarlılığındaki heterojenliğin farklı sonuēlara yol aētıđını gūstermektedir. Bu durumda finansal okuryazarlık riskten kaēınmanın tutarsızlığını arttırır ve risk alma davranışını arttırarak risk arayışını azalttığı sūylenebilir (Korkmaz vd., 2021).

Fong, Koh, Mitchell ve Rohwedder (2021), Singapur yaşam panelindeki yaşlılar arasındaki finansal okuryazarlığı ölçerek ve kredi kartı borcunu zamanında geri ödemesi, borsaya katılım ve yaşa dayalı yatırım riski çeşitlendirmesi ile ilişkisini araştırmıştır. Bu araştırma sonucunda çoğu yaşlı katılımcı faiz bileşimini ve enflasyonu bildiği ancak yarısından azı risk çeşitlendirmesi konusunda bilgiye sahip olduğu söylenebilir. Kredi kartına sahipleri borçlarını zamanında ödemediği ama bu katılımcıların sadece %40'ı hisse senetlerine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca bir birimlik daha yüksek finansal okuryazarlık puanının, kredi kartı bakiyelerini zamanında ödeme, hisse senedi tutma ve yaşa göre yatırım planı izleme eğilimi ile ilişkili olduğu görülmektedir (Fong vd., 2021).

Hermansson ve Jonsson (2021), finansal okuryazarlığın ve finansal ilginin risk toleransı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Banka kayıt verilerini anket veriyle birleştiren 12,156 İsveç Bankası müşterisinin olduğu örneklemede, araştırma sonuçları şu şekildedir; hem finansal okuryazarlığın hem de finansal ilginin daha yüksek risk toleransı ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Finansal ilginin orta ve yüksek risk tolerans aralığında en büyük ilişkiye sahip olduğunu gösterirken, finansal okuryazarlık en büyük ilişkiyi daha düşük risk tolerans aralığında göstermektedir (Hermansson ve Jonsson, 2021).

1.9. Dünya’da Finansal Okuryazarlığı Geliştirmeye Yönelik Bazı Faaliyetler

Avrupa ülkelerinde finansal planlama, risk analizi ve emeklilik konularında bireyler ülkemize göre daha bilinçli görülmektedir. Bunun nedeni, özellikle çocuklara küçük yaşta verilen finans eğitimi ve ekonomik bağımsızlığın ne denli önemli olduğunun anlatılmasıdır.

Finansal okuryazarlık konusunu son yıllarda başta gelişmiş ülkeler olmak üzere yoğun bir ilgi söz konusudur. Bu ülkeler vatandaşlarının bilinç düzeyini artırarak onları finansal olarak daha yetkin kılma adına bir dizi çalışma yürütmektedir. Bu çalışmaların kişilerin ve toplumun çıkarlarına fayda sağlayacağı öngörülmektedir. Dünya Bankası ve Avrupa Birliği başta olmak üzere dünya genelinde finansal okuryazarlık konusunun önemi anlatılmakta, toplumsal bilincin oluşturulması konusunda yoğun çabalar gösterilmektedir (Yardımcıoğlu ve Yörtük, 2016).

Kişinin gelir durumu ne olursa olsun, finansal okuryazarlık konusunda eğitilmiş olması, bilinçli kararlar almasına ve ekonomiye katkı sağlamalarına sebebiyet verir. Bu

konuda uluslararası iş birliğinin artması da finansal okuryazarlığın önemini göstermektedir. Bu nedenle 2015 yılında, dünyada ekonomik iş birliği oluşturmak ve uluslararası finansal sistemle ilgili konuların tartışılabilmesi için oluşturulmuş G-20 zirvesinin gündem maddelerinden biri finansal okuryazarlık olmuştur [9].

Günümüzde gelişmiş ülkelerin üstünde durduğu önemli konulardan biri de finansal okuryazarlıktır. Örneğin, ABD’de finansal eğitim çalışmaları kapsamında, 2002 yılında “Finansal Eğitim Bürosu” (Office of Financial Education) kurulmuştur. 2003 yılında ise ABD Kongresi “Finansal Okur-Yazarlık ve Eğitimi Komisyonu”nu (Financial Literacy and Education Commission – FLEC) kurmuştur. 2007 yılında Avrupa Birliği’nde (AB) de, finansal eğitim konusunda bir bildiri ile bazı temel prensipler ve gelecekte uygulanması düşünülen planlar açıklanmıştır (Sezer ve Demir, 2015). Amerika’da finansal okuryazarlık konusunda başkana rapor hazırlayan komite, bireylerin finansal okuryazar sayılabilmeleri için aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi sahibi olarak şu yetenekleri taşıması gerektiğini belirtmektedir (Fr vd., 2014):

- Finansal sistemin işleyişi ve finansal kurumlar ile ilgili farkındalık
- Nakit akımı yönetimi
- Kaynaklar ve öncelikleri göz önüne alarak bütçe hazırlayabilmek
- Acil durumlar için rezerv oluşturabilmek
- Kredi temini ve kredilendirme sürecinde seçenekleri değerlendirebilmek
- Konut gereksiniminin karşılanmasında kira ve satın alma seçeneklerini değerlendirebilmek
- Finansal riskleri tanımlayıp yönetebilmek, gerektiğinde devredebilmek
- Temel yatırım araçlarını risk ve getiri ilişkisi çerçevesinde değerlendirebilmek
- Emeklilik dönemini planlamak bireysel emeklilik hesabını yönetmek
- Ölüm, sakatlık gibi beklenmedik durumlara ilişkin finansal güvenlik önlemlerini kullanabilmek.

Dünya genelinde yapılan araştırmalar ve çalışmalar okuryazarlık seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir. Finansal okuryazarlıkla ilgili araştırmalar çoğunluk olarak ABD’de yapılmaktadır. Diğer ülkelerde ise bu çalışmalar giderek artmaktadır.

Eğilimler ve Son Gelişmeler Raporu’nda (2016) ortaya konan verilerden yararlanılarak bazı Avrupa lkelerinde finansal eğitime ilişkin ne çıkan uygulamaların bir zeti oluşturulmuştur. Bunlar şoyledir [10] ;

Son yıllarda Estonya’nın genel PISA araştırmalarında istikrarlı bir yükselme görülmüş, finansal okuryazarlık puanlarının oldukça iyi olduğu gözlenmiştir. Bunu sağlayan birçok faktörden bahsetmek mümkündür. Estonya ilk olarak 1996 yılında finansal becerilerle ilgili içeriği ulusal ğretim programı kapsamına almıştır. 2010 yılında ise yenilenen ğretim programında finansal konular hem ilkokul hem de ortaokul kademelerinde daha geniş kapsamlı olarak birçok dersin içeriğine dahil edilmiştir. Estonya’da, 2013 yılından itibaren finansal eğitim materyalleri web eğitim portalı üzerinden erişime açılmıştır. Okullar için hazırlanmış bu materyaller, her sınıf düzeyine göre farklılaştırılmış ve farklı dersler kapsamında öğretime uyumlu hale getirilmiştir. Bununla birlikte ğretmeni yönlendiren öğretici materyal içerikleri hazırlanmıştır. Bu materyaller, Estonya Milli Eğitim Müdürlüğü, Estonya Bankalar Birliği ve Estonya Finansal Denetim Makamı tarafından düzenlenmiştir.

İrlanda’da, finansal okuryazarlık eğitimi ortaöğretim kademesinde zorunlu matematik dersi kapsamında ğretim programına dhil edilirken, ek olarak ev ekonomisi ve iş çalışmaları seçmeli dersi kapsamında finansal okuryazarlık eğitimi desteklenmektedir. İrlanda’da, Uluşal Tüketicisi Kurumu tarafından geliştirilen “Money Matters” (Para Meseleleri) isimli ğretim materyali açık bir kaynak olarak sunulmaktadır. Bu materyalin asıl amacı öğretmenler ve ğrencilere Sosyal Eğitim dersi kapsamında olan ve bireysel finans eğitimini içeren “Sorumluluk Alma” nitesinin işlenişine yardımcı olmaktır.

İspanya’da ise milli eğitim bakanlığı tarafından 2010/2011 ğretim yılında finansal okuryazarlık eğitimi kapsamında 15 yaş grubu öğrencileri hedefleyen bir pilot program uygulamaya konulmuştur. Bu uygulamaya 3000 ğrenci ve 32 okuldan 70 ğretmen dhil edilmiştir.

Finansal okuryazarlık eğitimi İngiltere, İskoçya, Kuzey ve Güney İrlanda ve ABD’de farklı şekillerde ve zamanlarda okul programlarına dahil edilmiştir. İngiltere’de finansal eğitim 2014 yılından itibaren ulusal eğitim programı kapsamına alınarak matematik ve vatandaşlık dersinin içeriğine eklenmiştir. Hollanda, İspanya ve Portekiz öğretmenleri desteklemek için web üzerinden hazırlanmış öğretim kaynakları içeren bir online kütüphane sunmaktadır. Bu online kütüphanede öğretmenler için finansal eğitime ilişkin öneri ve yönlendirmeler, etkinlik örnekleri ve oyunlara yer verilmektedir. ABD’de ise okullar için eğitim materyalleri geliştirilmiştir. Aynı zamanda bu eğitim materyallerinin etkililiğini ve ulusal öğretim programı ile uyumluluğunu belirlemek üzere “Quality Mark” (Kalite Simgesi) geliştirilmiştir.

Danimarka’da Para ve Emeklilik paneli ile Danimarka Matematik Öğretmenleri Birliği tarafından iş birliği yapılarak 13-15 yaş arası öğrencilere yönelik “Funny Money” (Eğlenceli Para) isimli öğretim materyali geliştirilmiştir. Bu materyalde bütçe yönetimi, birikim ve yatırım gibi konuları içeren çeşitli parasal problemlere sahip kişilerin bulunduğu kısa filmler bulunmaktadır ve öğrencilerin bu filmlerdeki problemleri çözmeleri istenmektedir. Ayrıca aileler için hazırlanmış video ve basılı materyaller de yer almaktadır.

Finansal okuryazarlık yeni bir çalışma alanı olmasına rağmen hükümetler ve vatandaşlar için giderek daha önemli hale gelmiştir. Rus hükümeti bu konuyla ilgili bazı adımlar atmıştır. 2011 yılında finansal okuryazarlık ve eğitimi üzerine projeler geliştirmek için Dünya Bankası ile ortaklık kurmuştur. Finansal davranışın teşvik edilmesi federal ve bölgesel düzeylerde de finansal eğitimin altyapısının oluşturulması, finansal hizmet sağlayıcılarının hesap verilebilirliğinin artırılması, ulusal bir strateji tasarlanması, farkındalığın artırılması ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi bu politikanın temel yapı taşları olarak ön plana çıkmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. RİSK KAVRAMI, ÇEŞİTLERİ VE YATIRIMCILARDA RİSK ALGISI

2.1. Risk Tanımı

Günlük hayatta 'risk' kelimesini çok sık telaffuz edilir; fakat bu kavramın tanımlaması sözlük anlamında tek bir tanımdan ibaret olsa da her disiplin kendi içinde farklı bir tanım oluşturmuştur.

Sözlük anlamında risk; bir olayın gerçekleşme olasılığı ve olaydan etkilenme durumunu ifade etmektedir. Farklı bir ifade ile risk; tahmin edilemeyen, belirsizlik, kontrol edilemeyen ve ölçülemeyen bir sonuç olup, bu sonuca rağmen karar almanın neticesidir [11]. Piyasa riski ise, getiri oranındaki dalgalanma ve belirsizlik olarak tanımlanmıştır (Sağlam, 2010:449).

Risk; bir olayın beklenen durumdan farklı gerçekleşmesi olanağıdır. Bu duruma bağlı olarak risk olayın olası sonuçlarının değişkenliği ölçüsünde artmaktadır. Menkul kıymet yatırımlarında risk; genelde beklenen getiriden daha az kazanma olasılığı olarak tanımlanmaktadır (Saraç ve Kahyaoğlu, 2011:137).

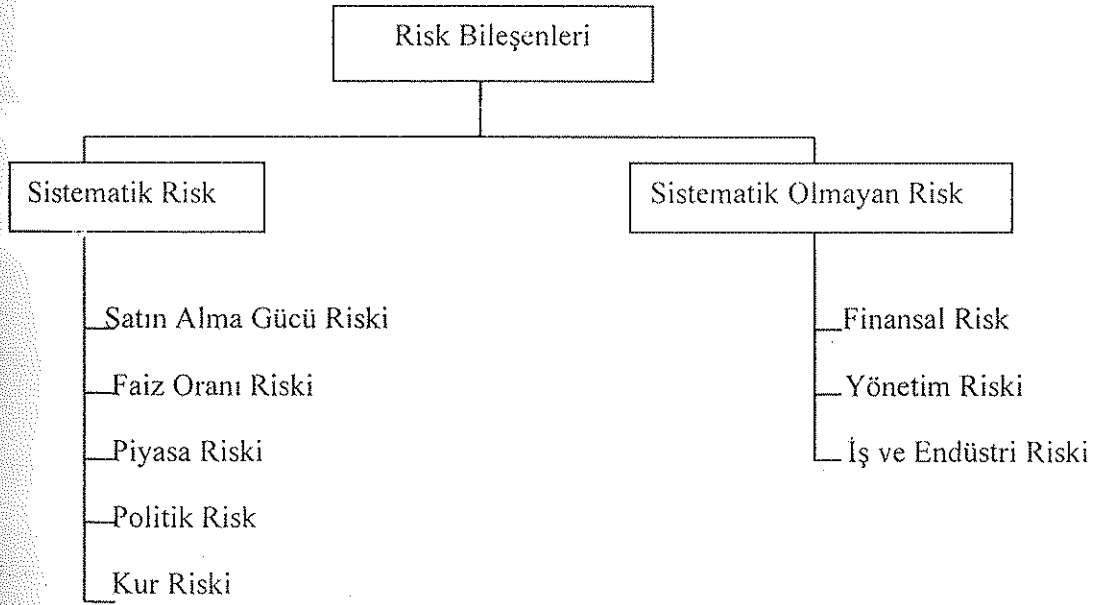
Risk, birden fazla sonucun ortaya çıkma olasılığıdır. Finansal yatırımlar açısından risk; beklenen getirinin gerçekleşen getiriden sapma olasılığı olarak tanımlanmıştır (Korkmaz ve Ceylan, 2007:472).

Risk, finansal yatırımın temel öğelerinden biri olması dışında aynı zamanda yatırım sürecinin en karmaşık ve anlaşılması güç olan özelliklerinden biridir. Birçok yatırımcı finansal riski ana parayı kaybetme olasılığı olarak düşünmektedir. Fakat finansal risk çok yönlü olup; faiz oranı riski, kredi riski, kur riski, likidite riski, enflasyon riski gibi risklerin birleşiminden oluşmaktadır. Örneğin, kredi riski olmayan devlet tahvili alan bir yatırımcı, enflasyon riski, faiz oranı riski, likidite riski ve yeniden yatırım riski gibi diğer riskleri de kabullenmiş demektir (Anbar ve Eker, 2009:130).

Risk ve belirsizlik kavramları birbirlerinin yerine kullanılsa da farklı anlamlar içermektedir. Knight'a göre risk, belirli bir olayla ilgili karar verilmesi gereken bir durum olduğu ve bu olasılık dağılımının bilindiğini belirtir. Belirsizlik ise, olasılık dağılımının bilinmediği bir durum olduğunu ortaya koyar. Belirsizliğin riski kapsadığını, riski ise ölçülebilen ve sigorta edilebilen bir belirsizlik olarak tanımlamıştır (İğdeli ve Sever, 2018:2).

2.2. Risk Çeşitleri

Yatırımcının karşı karşıya kaldığı toplam riskin bileşenleri, sistematik risk ve sistematik olmayan risk olarak iki ana gruba ayrılabilir. Bu durumu toplam riskin bileşenleri olarak Şekil 4'de gösterebiliriz.

Şekil 4. Toplam Riskin Kaynakları
Kaynak: Korkmaz ve Ceylan,2007:491

2.2.1. Sistematik Risk

İçinde bulunulan piyasadaki sistemden kaynaklanan ve tüm işletmeleri aynı anda fakat farklı derecelerde etkileyen risklerdir. Farklı bir ifadeyle kontrol edilemeyen risk olarak da tanımlanabilir (Özbiçin, 2012:88).

Sistematiik riski sadece yatırım yapılan menkul kıymete ait özel risk olarak tanımlanabilmektedir (Sağlam,2010:450). Buna ilişkin sistematiik riskin kaynakları, sosyal, politik ve ekonomik durumdaki değişimler olarak söylenebilir (Ceylan, 2003:302). Sistematiik risklerin bileşenleri aşağıdaki gibidir:

2.2.1.1. Satın Alma Gücü Riski

Satın alma gücü riski enflasyon riski olarak da söylenebilir. Genel ifade ile piyasa fiyatlarındaki genel durumundaki artışından dolayı paranın satın alma gücünde oluşan düşüş olarak ifade edilebilir. Tahvil, repo gibi sabit getiri sağlayan yatırımlar enflasyondan en fazla etkilenen yatırımlardır. Hisse senetleri ise, satın alma gücünden ez az etkilenen finansal varlıklardır (Usta ve Demireli, 2010:27).

2.2.1.2. Faiz Oranı Riski

Yatırım yapılan menkul kıymetlerin fiyatının ve getirisinin piyasa faiz oranlarından olumsuz olarak etkilenmesi durumu şeklinde ifade edilebilir (Sağlam, 2010:452). Faiz oranı riski, sabit faizle borçlanmayı sağlayan kıymetler için esas olan bir risk çeşididir. Sabit kazançlı menkul kıymetlere yatırım yapan bir yatırımcı, piyasa faiz oranının yükselmesinde bu durumdan zarar görür (Korkmaz ve Ceylan, 2007: 496).

Faiz oranı riski yatırımların vadesi açısından da önem taşımaktadır. Yapılan yatırımın vadesi uzadıkça belirsizlik durumunun artması söz konusudur. Bu yüzden uzun vadeli yatırımların faiz oranı riskinden daha fazla etkileneceği düşünülmektedir (Gürbüz ve Ergincan, 2004:27). Yatırımcılar bu riskten kaçınmak için hisse senetlerine veya kısa vadeli tahvillere yatırım yapmalıdır. Fakat birden fazla kısa vadeli tahvil yatırımı yapılmaması gerekir. Çünkü bu riskten korunma olasılığını düşürecektir (Ceylan ve Korkmaz, 1998:49).

2.2.1.3. Piyasa Riski

Piyasada meydana gelen dalgalanmalardan dolayı yapılan yatırımın beklenildiği gibi sonuçlanmama riskidir (Özbiçin, 2012:89).

Sermaye piyasasında belirli bir neden veya nedenlere bağlanabilen bazen de belirli bir ekonomik sebep olmaksızın piyasada oluşan fiyat değişimidir. İç savaş, dış savaş, terör olayları, siyasi istikrarsızlık veya söz konusu ülke başkanının hastalanması, ölmesi gibi durumlar piyasa riskini oluşturmaktadır. Piyasa riski, yatırımcıların beklentilerinin tam tersi bir şekilde oluşabilecek hisse senedi fiyat değişikliklerinden doğabilecek kayıplar olarak piyasa riskini tanımlanabilir. Düşen hisse senedi fiyatlarının etkisi olumsuz olacağından bu durum piyasa riski olarak kabul edilmektedir (Yıldırım ve Kantar, 2018:217).

2.2.1.4. Politik Risk

Politik risk, piyasa riski ile ilişkilidir. Yatırımcıların yatırım kararlarını alırken önemstedikleri bir kriter de siyasi istikrardır. Politik risk, yabancı piyasalarda yapılan yatırımın, siyasi durumlara bağlı belirsizlik ve politik kararlarla yatırımcının ülkesine geri dönmesinin engellenmesi ile ilgili bir risk çeşididir (Dağlı, 2004:326). Ulusal ticaret hacmi, politik riskin bir başka boyutudur. Politik riskin unsurlarını kotalar, koruma girişimleri, yabancı sermaye yatırımları, döviz kurundaki dalgalanmalar oluşturmaktadır (Korkmaz ve Ceylan, 2007:501).

2.2.1.5. Kur Riski

Kur riskine kambiyo riski ya da döviz riski de denilmektedir. Döviz piyasalarında yabancı para birikimlerinin birbirlerine karşı değer kaybetme ya da kazanma sonucunda oluşan risktir. Devalüasyon ve revalüasyon durumlarında bankaların ve diğer işletmelerin karlı çıkabilmesi kurdaki değişimleri önceden belirleyerek, pozisyon almalarına bağlıdır (Demir ve Önem, 2012:26). Bu riskinden korunabilmek için, yatırımcıların uluslararası portföylerinde farklı ülkelerin menkul kıymetlerine yer vermeleri, kur riskini azaltıcı bir etki yaratabilir (Korkmaz ve Ceylan, 2007:501).

İşletmeler açısından kur riskine..yol açan etmenler işlem riski, muhasebe (dönüştürme) riski ve ekonomik risk olarak sınıflandırılmaktadır (Büberkökü, 2016:36).

- İşlem riski; bir işletmenin yabancı para birikimlerini uluslararası ticari işlemlerde kullanmasında yarattığı nakit akımlarının, döviz kurundaki dalgalanmadan etkilenmesidir.
- Muhasebe riski; işletmelerin bilançolarında yer alan döviz cinsinden varlıklarının yerli para birimine dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan risktir.
- Ekonomik risk; döviz kurundaki beklenmeyen dalgalanmaların işletmelerin nakit akışı ve değeri üzerinde yarattığı etki olarak tanımlanabilir.

2.2.2. Sistematik Olmayan Risk

Sistematik olmayan risk, işletmeye özgü bir risk türüdür ve gerçekleştiğinde etkisi daha çok ilgili işletme veya sektör ile sınırlı kalmaktadır. Portföy yönetimi açısından, sistematik olmayan risk çeşitlendirme ile ortadan kaldıracabilecek bir risk türüdür (Büberkökü, 2016:37). Sistematik riskin kontrol edilmesi zor hatta imkansızken, sistematik olmayan riskin kaynaklarında değişimler ve yönlendirmelerle azaltılması ve ortadan kaldırılması mümkündür.

Sistematik olmayan riskin bileşenleri üç şekilde sınıflandırılabilir:

2.2.2.1. Finansal Risk

İşletmelerin borç sermaye yapısının oluşumu ve etkinliği ile ilgilenmektedir ve finansal risk, işletmenin borç ödeme kapasitesinin azalmasıdır veya menkul kıymet ihraç eden işletmelerin finansal yapısı itibariyle birtakım sorumluluklarını yerine getirememesiyle ortaya çıkan bir risktir (Yıldırım ve Kantar, 2018:218). Hisse senedi ile tahvil kıyaslandığında, hisse senedinin finansal riskinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Bunun nedeni, işletmenin içinde bulunduğu duruma bakılmaksızın, tahvil sahiplerine olan faiz borcu öncelikli olarak ödenir. Fakat faiz borcunun büyüklüğü, hisse senedi sahiplerine

ödenecek temettü tutarında büyük oranda dalgalanmalara neden olabilir (Korkmaz ve Ceylan, 2007:502).

2.2.2.2. İş ve Endüstri Riski

İşletmenin içinde bulunduğu endüstri ve işletmenin o endüstri içindeki durumundan kaynaklanan bir risktir (Usta, 2018:256). Bazı işletmelerin karlarında oluşan iniş çıkışlar, işletmelerin hisse senetlerinde de değişimlere neden olur. Bu değişimler yatırımcılarına gelir kaybı olarak yansımaktadır. Bazı sanayi kollarında meydana gelen değişimler, en çok o endüstri kolu içerisinde faaliyet yürüten işletmeleri etkilemektedir. Endüstri içerisinde oluşması beklenen bu tür değişimler sektörel tutumlardaki değişimlerden veya yasal bazı sebeplerden kaynaklı olabilir. Bu tip değişimler üretim payları üzerinde ve şirket değeri üzerinde menfi sonuçlar doğurabilir. Bu yüzdendir ki, sektörel koşullar üzerinde gerçekleşebilecek değişimler göz önüne alınarak işletmeler üzerinde yaratabileceği etkiler önceden kestirilerek gerekli önlemler alınmalıdır. Sektörel değişimler karşısında önlem almayan işletmelerin risk potansiyeli dolaylı olarak yüksek olacaktır. Kömür, demir gibi temel emtiaları üreten işletmelerin riski nispeten diğer endüstri kollarına göre daha düşüktür. Bunun temel sebebi, bu kalemlerin piyasadaki arz talep ilişkisi üzerinde değişimlerin daha az olmasıdır. Endüstrinin riskini arttıran bir diğer etken ise, hammaddenin yerli ya da ithal oluşudur. İthal hammadde kullanarak üretim yapan işletmeler, yerli hammadde kullanan işletmelere göre daha riskli yapıdadır (Korkmaz, Aydın ve Sayılğan, 2013:28).

2.2.2.3. Yönetim Riski

İşletmenin iyi ya da kötü yönetilmesi göre ortaya çıkan bir risktir. Yönetim riski tahvil sahiplerine oranla hisse senedi sahiplerini daha fazla etkileyen bir risktir. Hisse senedine yatırım yapacak olan yatırımcılar, işletmelerin yönetim anlayışını ve değişimleri yakından takip etmektedir (Gümüş, 2018).

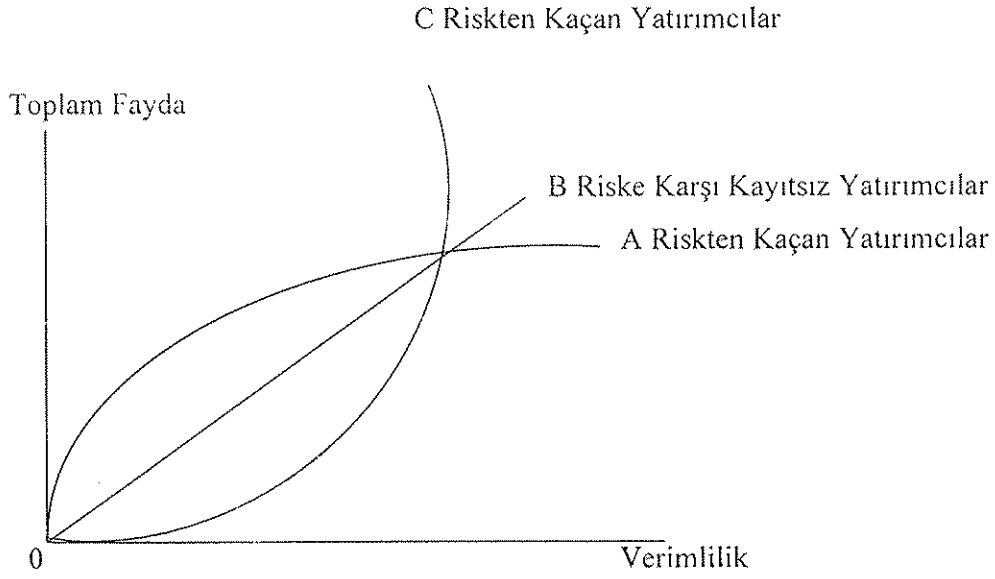
Yönetim riski, işletmenin yönetim kadrosunun iyi olmaması ya da yetersiz olması, sektörü bilmeyen bir yönetici olması, güven teşkil etmemesi gibi durumlar riski ortaya çıkarabilmektedir (Bolak, 2004:7).

2.3. Risk Karşısında Yatırımcı Davranışları

Her yatırımcının yatırım yaparken risk karşısındaki tutum ve davranışı ayrıdır. Bu durumda risk alma davranışları bakımından yatırımcılar üçe ayrılabilir:

1. Riskten kaçan yatırımcı,
2. Riske karşı kayıtsız yatırımcı,
3. Riski seven yatırımcı.

Risk karşısında yatırımcı tipleri aşağıdaki Şekil 5' de gösterilmiştir.

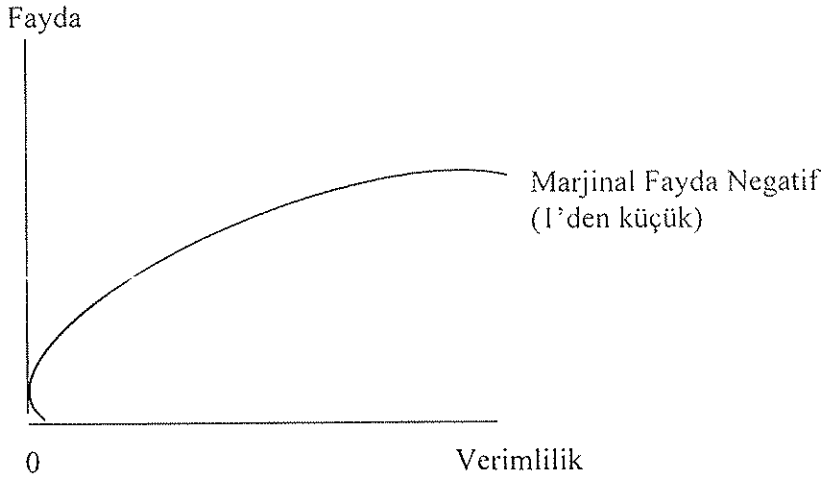
Şekil 5. Risk Karşısında Yatırımcı Tipleri
Kaynak: Korkmaz ve Ceylan, 2007:475

2.3.1. Riskten Kaçan Yatırımcılar

Bu yatırımcılar paralarını, borsada veya riskli yerlerde yatırım yapmaktan kaçınır, daha düşük getirisi olan enstrümanlara yatırır. Örnek olarak vadeli mevduatlar veya devlet tahvilleri gösterilebilir.

Riskten kaçan yatırımcılar için değerlendirebileceği çok farklı türev enstrümanları bulunmaktadır. Yatırımcılar portföylerini türev piyasalardan varlıklar ile çeşitlendirme yoluna giderek risklerini en aza indirebilir veya tamamen ortadan kaldırabilirler [12].

Riskten kaçan yatırımcı tipleri aşağıdaki Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Riskten Kaçan Yatırımcılar
Kaynak: Korkmaz ve Ceylan,2007:476

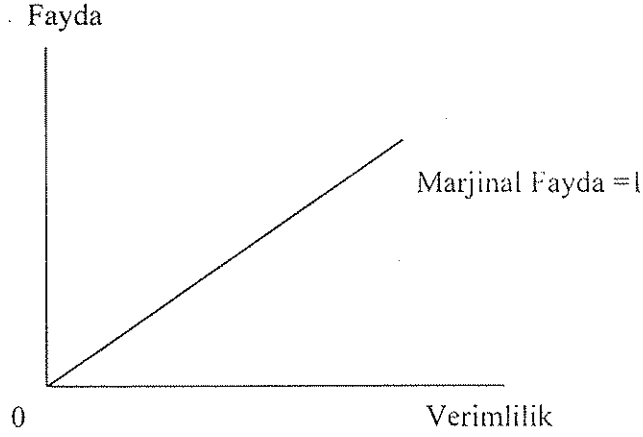
Riskten kaçan yatırımcı için paranın marjinal faydası negatif eğimlidir. Bu yatırımcıların sağlayacağı verimliliklerin faydası azalarak devam eder (Korkmaz ve Ceylan,2007:476).

2.3.2. Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcılar

Riske karşı kayıtsız yatırımcılar riskle ilgilenmezler. Bu yatırımcılar için hangi yatırımın seçileceği önem arz etmez. Bu sebeple yatırımcılar risk ve getiri arasında kayıtsız

kaldıkları söylenebilir. Riske karşı kayıtsız yatırımcıların fayda eğrisi doğrusaldır ve paranın marjinal faydası 1'dir (Anbar ve Eker, 2009:131).

Riske karşı kayıtsız yatırımcılar aşağıdaki Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7. Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcılar
Kaynak: Korkmaz ve Ceylan, 2007:476

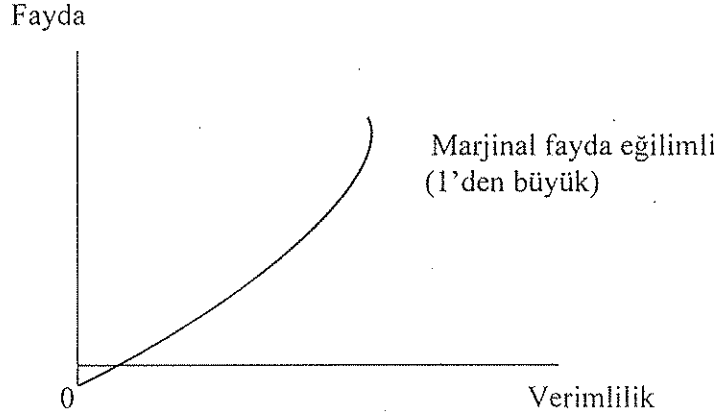
2.3.3. Riski Seven Yatırımcılar

Bu tip yatırımcılar için daha fazla getirinin sağlayacağı fayda da giderek artacak ve bu sebeple bu tip yatırımcılar yüksek riskli portföyleri tercih edeceklerdir (Kaya ve Kocadağlı,2012).

Riski seven yatırımcılar için, yatırımın beklenen getirisi ile yatırım yapmamanın beklenen getirisinden daha büyüktür. Bu tip yatırımcılar için her bir fazla birim üzerinden kazanılacak verimliliğin sağlayacağı fayda artacaktır. Bu durumda paranın marjinal faydası 1'den büyük olacaktır (Gürbüz ve Ergincan, 2004:19).

Uygulamada yatırımcıların serveti arttığı zaman, riskli portföylere yaptığı yatırım miktarı artıyorsa, bu davranışı gösteren yatırımcının riski sevdiği söylenebilir (Korkmaz ve Ceylan 2007:478).

Riski seven yatırımcılar aşağıdaki Şekil 8’de gösterilmiştir.

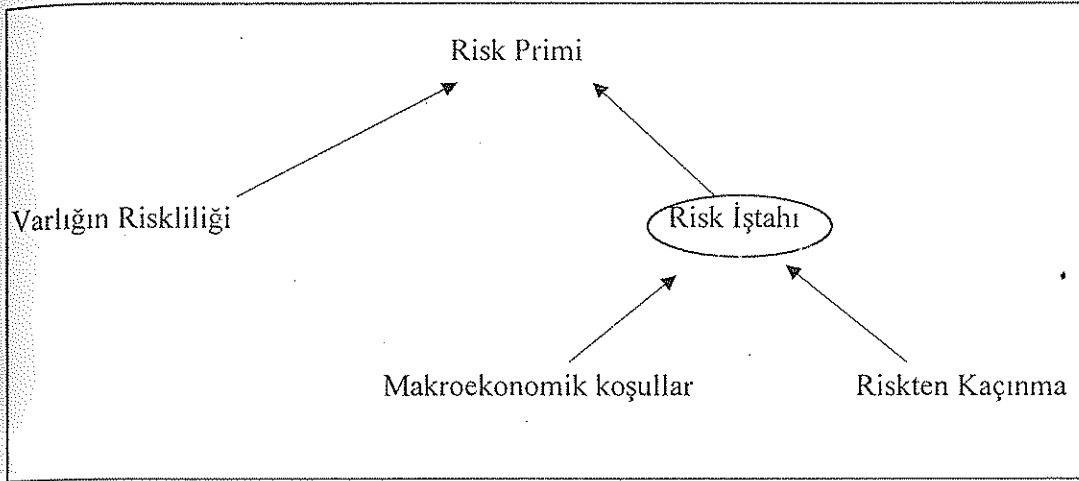
Şekil 8. Riski Seven Yatırımcılar
Kaynak: Korkmaz ve Ceylan,2007:479

2.4. Yatırımcılarda Risk İştahı

Yatırımcıların riske karşı olan tutumlarını yansıtan bazı kavramlar bulunmaktadır. Bunlar; risk iştahı, risk toleransı, risk eşiği veya risk sınırı gibi terimlerdir. Bu terimler eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Risk iştahının tanımlanması, risk yönetimi stratejisinin şekillenmesi ve anlaşılması açısından da önem arz etmektedir. Risk iştahı, yatırımcıların stratejik hedeflerini ve planlanan projelerini gerçekleştirmek için kapasitesi dahilinde üstlenilmeye istekli toplam risk seviyesi şeklinde tanımlanabilir (Saraç, vd., 2016:32).

Risk iştahı, yatırımcıların risk taşıma istekliliği olarak tanımlanmaktadır. Risk iştahı uluslararası finans piyasalarında belirleyici bir etken olduğu görülmektedir. Risk iştahı iki ana etken tarafından etkilenmektedir. Birincisi makroekonomik koşullar tarafından belirlenen belirsizlik düzeyi, ikincisi riskten kaçınma eğilimidir. Yatırımcının fayda fonksiyonu üzerinden belirlediği riskten kaçınma durumu çok değişmediği öngörüldüğünde, risk iştahının en önemli belirleyicisi olarak makroekonomik koşullar olmaktadır (Çelik, vd., 2017: 155). Bu durum Şekil 9 da gösterilmektedir.

Şekil 9. Risk Primi ve Risk İştahı Arasındaki İlişki
 Kaynak: Saraç, vd.,2016:32

Şekilde görüldüğü üzere makroekonomik koşullar ve riskten kaçınmanın risk iştahını doğrudan etkilediği görülebilir. Finansal sıkıntılarının arttığı, ekonomik daralma ve durgunluk gibi makroekonomik durumun bozulduğu dönemlerde ve riskten kaçınmanın arttığı durumlarda risk iştahının azalması tam tersi zamanlarda ise risk iştahının artması beklenmektedir. Riskten kaçınmanın kolay kolay değişmediği düşünüldüğünde risk iştahındaki değişimlerin temel kaynağı makroekonomik şartlardaki değişim olacaktır (Saraç, vd., 2016).

Risk iştahı -risk alma isteği (tolerans); bir işletmenin amaçları ve gelecekle ilgili stratejik hedefleri doğrultusunda herhangi bir zaman içerisinde, herhangi bir önlem almanın gerekliliğine karar vermeden önce kabul etmeye hazır olduğu risk miktarıdır. Başka bir ifade ile risk iştahı, risk almaktan hoşlanma, risk almakta kararsız olma veya riskten kaçınma olarak kendini gösterebilir. Tehditler açısından tolere edilebilir ve gerçekleştirilebilir maruz kalma seviyesini, fırsatlar açısından ise fırsatın faydalarından yararlanmak için kişinin aktif bir şekilde riske girmeye ne kadar hazır olduğunu ifade eder. Bu durumu iç ve dış çevre, insanlar ve politikalar etkilemektedir (Acar, 2013:22).

Düşük risk toleransına sahip bireylerin risk toleransı yüksek olan bireylerden farklı davranışlar gösterdikleri gözlemlenmektedir. Yüksek düzeyde risk toleransına sahip

bireylerin daha fazla riske maruz kalmayı kabul etmesi olasıdır. Genel olarak düşük risk toleransına sahip bireyler aşağıdaki davranışları göstermesi beklenir (Rable, 1997:13):

- Zararlarını minimumda tutmak isteme,
- Bilmedikleri ya da alışık olmadıkları piyasadan kaçınma,
- Belirsizliğin olmadığı veya az belirsizliği kabul etme,
- Finansal araçların performansı hakkında daha fazla ilgi isteme.

Ülkemizde de risk iştahı ölçmek amacıyla risk iştahı endeksi kullanılmaktadır. Bu amaçla 2005 yılından bu yana Yatırımcı Risk İştahı Endeksi (RISE) Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Özyeğin Üniversitesi desteğiyle hesaplanıp yayımlanmaktadır. RISE geçmiş herhangi bir dönemde 5.000 TL. ve üzeri hisse senedi portföy değerine sahip her yatırımcının haftalık portföy değişimlerinden yola çıkılarak hesaplanan haftalık bir endekstir. Endeks, yatırımcıların her Cuma günü sahip olduğu hisse senedi ve A tipi yatırım fonu toplam portföy değeri değişimlerinin BIST100 endeksindeki değişimlerinden arındırılmış halleri kullanılarak hesaplanmaktadır. İlgili haftadaki düzeltilmiş portföy değerinden, önceki 52 haftalık değerlerinin ağırlıklı ortalaması çıkartılarak, her bir yatırımcının o hafta kendi normalinden ne kadar sapma gösterdiği hesaplanmaktadır. Oluşan bu sapmalar matrisi üzerinden, yatırımcılara '0' ve '100' aralığında değişen skorlar verilmekte olup bu skorların yatırımcıların o haftaki portföy büyüklüklerinin toplam piyasa büyüklüğüne oranına göre ağırlıklı ortalaması alınarak tüm piyasa için genel bir risk iştahı endeksi hesaplanır (Saraç, vd.,2016).

2.5. Yatırımcıların Risk Algısı

Davranışsal finansçılar yatırım kararlarında etkili olan risk kavramının objektif değil subjektif nitelik taşıdığını bunun sonucu olarak beklenen riskten ziyade algılanan riskin önemli olduğunu belirtmektedir (Kahyaoğlu ve Ülkü, 2012).

Genel anlamda algı, psikoloji ve bilişsel bilimlerde duyuşsal bilginin alınması, yorumlanması, seçilmesi ve düzenlenmesi anlamına gelir [13]. Risk algısı ise kişilerin riskin ciddiyeti ve özellikleri hakkında subjektif yargısıdır (Gürsoy, vd.,2008:21). Bireysel

yatırımcı riski farklı şekilde algılamaktadır. Yatırımcı, riski para kaybetmek veya rahatsız edici bir davranış olarak tanımlarken, para kaybettikten sonra riski fark etmektedir. Bu tip yatırımcılarda belirsizlikten korkma, çekinme durumu söz konusudur ve bireysel yatırımcıların birçoğu zarar ettiği bir finansal araca yatırım yapmaktan çekinmektedir (Cihangir, vd., 2016:130).

Bir yatırımcının finansal risk algısını etkileyen faktörleri iki ana gruba ayrılabilir. Bunlar; kişilik özellikleri ve psikolojik faktörler ile demografik ve sosyo-ekonomik faktörlerdir. Tablo 5 de bireyin finansal risk algısına etki eden faktörler gösterilmiştir.

Tablo 5. Finansal Risk Algısına Etki Eden Faktörler

Kişilik Özellikleri	Psikolojik Faktörler	Demografik ve Sosyo-ekonomik Faktörler
<ul style="list-style-type: none"> • Dışadönüklülük/ İçedönüklülük • Uyumluluk • Sorumluluk/ Amaçsızlık • Duygusal denge • Yeniliklere açık olma	<ul style="list-style-type: none"> • Hevristikler • Bilişsel önyargılar • Duygusal faktörler	<ul style="list-style-type: none"> • Cinsiyet-yaş • Medeni durum • Eğitim düzeyi-meslek • Bakılmaya zorunlu kişi sayısı • Aylık ortalama gelir-net mal varlığı • Finansal bilgi düzeyi

Kaynak: Anbar ve Eker,2009; Usul ve diğ, 2002

Yapılan araştırmalarda yatırımcıların yatırım kararlarını alırken kişilik özelliklerinden, psikolojik ve sosyo-ekonomik faktörlerin etkisinde kalarak karar aldıkları ortaya çıkmıştır. Örneğin kişilik özelliklerinden bireyin dışadönük ya da içedönük olması; özgüven, endişe ya da rahatlık, tutucu ya da yeniliklere açık olma durumu risk algısı üzerinde etken olabilmektedir (Alpay, vd., 2015: 209).

Psikolojik faktörlerde bireyin edindiği bilginin depolanması, düzeltilmesi ve işleme durumundan kaynaklanan algı hatalarının bir sonucu veya karar verme durumunda formüle edilme sürecindeki hatalar sebebiyle ortaya çıkmaktadır (Hayta,2014:331). Örneğin yatırımcı, yaptığı yatırımdan kazanç sağlamak ister. Yaptığı yatırımın alakalı pişmanlık yaşamak istemez. Bu sebepten dolayı aldığı hisse senedinin düştüğünü gördüğünde genellikle hisse senedini elden çıkarmayı geciktirir. Bu geciktirmenin sebebi ise, getiri elde etmek amacıyla aldığı hisse senedinden kayıp yaşayarak pişman olmak istememesidir.

Yatırımcının bu psikolojik düşüncesi genellikle daha büyük kayıplara maruz kalmasına neden olmaktadır (Alpay, vd.,2015:209).

Yatırımcının cinsiyeti, gelir düzeyi, yaşı, eğitim seviyesi gibi durumlarını kapsayan sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri risk algısını etkileyen faktörlerdendir. Örneğin genellikle genç yaştaki yatırımcıların, yaşlı yatırımcılara göre daha riskli finansal araçlara yatırım yaptığı söylenebilir (Alpay, vd.,2015: 210). Bir diğer teori ise kadınların ve erkeklerin risk algılarının farklı olduğu yönündedir. Kadınlar bazı konularda risk almaktan kaçınıırken, erkekler daha kolay risk alabilmektedir. Eğitim seviyesi gözetildiğinde ise eğitim seviyesi yüksek bir birey ile görece eğitimsiz bir bireyin risk algıları ve buna istinaden risklere bakış açıları farklılaşmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE RİSKE KARŞI TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmada kullanılan yöntem, araştırmanın evreni ve örnekleme, verilerin toplanması, toplanan verilerin analiz edilerek sonuçlarının açıklanması ve öneriler ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

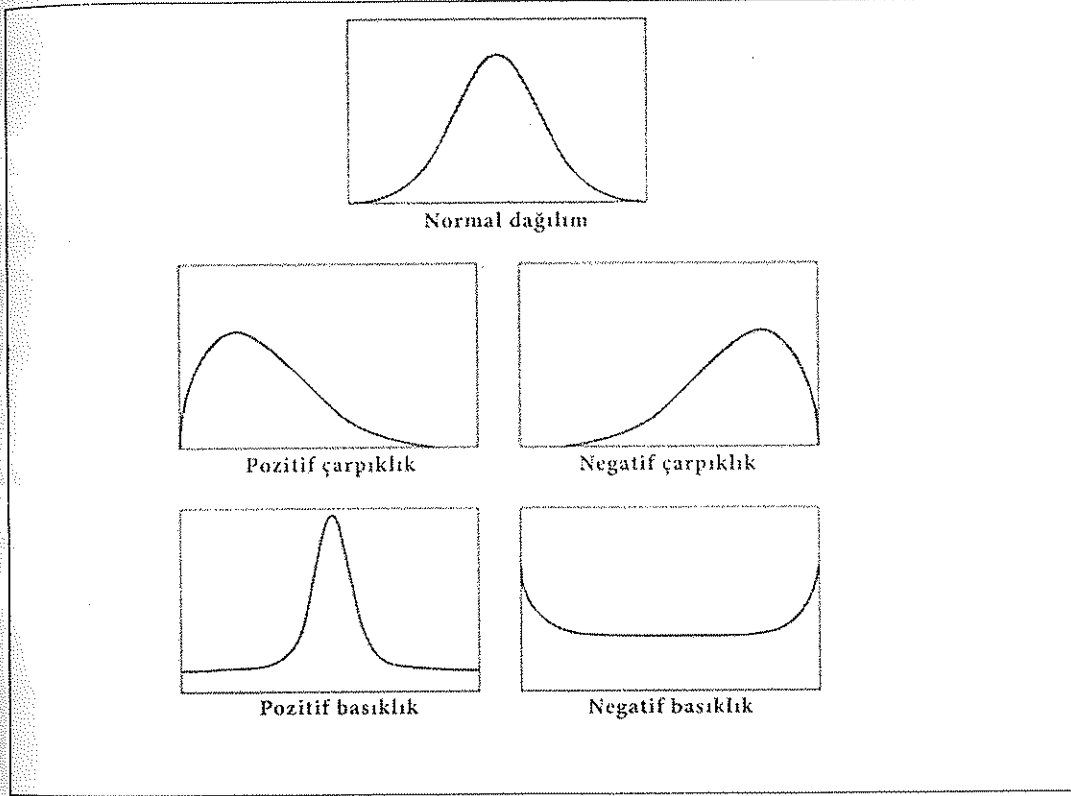
3.1. Yöntem

Bu çalışmada bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasındaki ilişkinin ölçülebilmesi için anket yöntemi kullanılmıştır ve anketten elde edilen veriler SPSS (Statistical Package For The Social Science) programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılacak analiz türlerinin belirlenmesi için öncelikli olarak verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla normallik testinden yararlanılmıştır. Normallik analizi, herhangi bir dağılımın şekli basıklık, çarpıklık olmak üzere iki ölçü birimiyle tanımlanabilmektedir. Basıklık, normal dağılımla karşılaştırıldığında dağılımın “sivriliğini” veya “düzlüğünü” ifade etmektedir. Normal dağılımdan daha uzun veya daha tepeli olan dağılımlar “leptokurtic”, daha düz olan dağılımlar ise “platykurtic” olarak adlandırılır.

Basıklık, dağılımın yüksekliğini ifade ederken, çarpıklık ise dağılımın dengesini ifade etmektedir. Bu denge, dağılımın sağa veya sola kayıp kaymadığı, ortalanmış mı veya simetrik mi olduğunu anlamak için kullanılmaktadır. Bir dağılım dengesizse çarpıktır. Sola kaydırılan bir dağılım olumlu çarpıklık yaratırken, olumsuz bir çarpıklık sağa doğru bir kaymayı yansıtmaktadır.

Çarpıklık ve basıklık tüm istatistik programlarında mevcut olan ampirik ölçülere sahiptir. Programların çoğunda normal bir dağılımın basıklığı ve çarpıklığı sıfır değerleri olarak verilir. Sıfırın altındaki ve üzerindeki değerler normallikten sapmaları göstermektedir. Pozitif çarpıklık değerleri dağılımın sola kaydığını, negatif değerleri ise sağa kaydığını ifade etmektedir.

Basıklık ve çarpıklık değerlerinin istatistiksel önemi örneklem sayısına bağlı olarak değişmektedir. Normallığın, 50'den az örneklem içeren araştırmalarda ciddi etkileri olabilmektedir. Ancak örneklem sayısının 200 veya daha fazla vakaya ulaştığında etkili bir şekilde azalma göstermektedir. (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2014; 69-75). Büyük bir örneklemde istatistiksel olarak anlamlı çarpıklığa sahip bir değişken, genellikle analizde anlamlı bir fark yaratacak kadar normallikten sapmaz (Tabachnick ve Fidel,2014;115).

Şekil 10. Normal Dağılım, Çarpık Dağılımlar, ve Basık Dağılımlar
Kaynak: Tabachnick ve Fidel,2014;114

Normallik analizinden yararlanılarak araştırmanın hipotezlerinin analizlerinde kullanılan yöntemler Korelasyon analizi, parametrik testlerden T testi ve Anova Scheffe analizidir...

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma bulgularının genellendiği ve içerisinde araştırma örnekleminin seçildiği büyük grup araştırma evreni olarak adlandırılır. Evren farklı özellikteki birimlerden oluşabilir (Gürbüz ve Şahin,2016;127). Örneklem ise, araştırma evreninin bir kesitinin çalışma alanı olarak alınması ve sonuçların araştırma alanının tümüne genellenmesidir (Aziz,2020;47). Örneklem ortalamalarının evren ortalamasına olan yakınlığı örneklemin güvenilirliği ile ilgilidir. Örneklemden hesaplanan ortalamanın, parametre yakınlığı arttıkça güvenilirliği de artar (Kaptan,1983;136).

Araştırma evrenini oluşturan 18 yaş üzeri karar verme ehliyetine sahip tüm kadın ve erkek bireylerdir. Bireylerin finans eğitiminin olup olmamasının bir önemi yoktur. Araştırmanın örneklem büyüklüğü 402 kişilik gruptan oluşmaktadır. Araştırmanın veri toplama sürecinde kartopu örnekleme yolu ile örneklem genişletilmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı Olarak Anket

Görgül araştırmalarda, birinci elden veri toplanması amaçlanan araştırmalarda en çok kullanılan anket tekniği, bir ilişkiyi araştırma, bir varsayımı sınama ya da durum saptama amaçlarıyla yapılan ve araştırmalarda sık kullanılan bir veri toplama tekniğidir (Aziz, 2020;78).

Araştırmada veri toplama aracı olarak nicel veri yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Anket soruları oluşturulurken, araştırmacı tarafından gerekli görülen sorular sorulmakla birlikte pek çok soruda literatür örneklerinden faydalanılmıştır. Katılımcılara yöneltilen sorular hazırlanırken Özen ve Kaya (2015), Chinen ve Endo (2012), Knoll ve Huts (2012), Kılıç vd. (2015) çalışmalarından yararlanılmıştır. Ankette Üç seçenekli cevaplar "doğru, yanlış ve fikrim yok" olarak yer almaktadır. Araştırmanın anketi altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgiler yer almaktadır. İkinci bölüm katılımcıların temel düzey finans seviyesini ölçmeye yönelik 11 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü bölüm yatırım ve harcamalardan oluşan 8 soru yer almaktadır. Dördüncü bölümde 8 adet temel bankacılık ve kredi kartları ile ilgili bilgiye dayalı sorular yer almaktadır. Beşinci bölümde vergi konusunda bilgiye dayalı 4 adet soru yer almaktadır. Altıncı bölümde ise katılımcılardan yatırımları için tercih ettikleri risk düzeyleri kapalı uçlu soru olarak yer

almaktadır. Anket çalışması 405 kişiye uygulanmış ve anket cevapları eksik olanlar elenerek 402 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formunun güvenilirliği değerlendirilmiş olup, ölçüle ilgili güvenilirliğin değerlendirilmesinde Cronbach's Alpha değeri kullanılmıştır. Cronbach's Alpha değeri ölçüm araçlarında maddelerin birbirleriyle tutarlı olup olmadığını, maddelerin söz konusu kavramı ölçüp ölçmediğini belirlemektedir (Gürbüz ve Şahin, 2016; 161). Cronbach's Alpha değerlerine ait sınıflandırma Tablo 6 da ifade edilmektedir.

Tablo 6. Cronbach's Alpha Katsayısına Ait Sınıflandırma

$0 < R^2 < 0.40$	Güvenilir değil
$0.40 < R^2 < 0.60$	Düşük güvenilirlik
$0.60 < R^2 < 0.80$	Oldukça güvenilirlik
$0.80 < R^2 < 1.00$	Yüksek güvenilirlik

Kaynak: Uzunsakal ve Yıldız,2018;19.

Ölçekte her bir madde için saptanan tek bir alpha değeri olabileceği gibi tüm maddeleri içeren ortalama bir alpha değeri de olması mümkündür. Tüm maddeler için elde edilen alpha değeri anketin toplam güvenilirliğini gösterir ve alpha değerinin 0.7 veya üzeri olması kabul görür (Kılıç, 2016;48).

3.4. Hipotez Testleri

Araştırmanın amacı kapsamında oluşturulan hipotezlere aşağıda yer verilmiştir. Verilere dayanarak hipotezler test edilecektir.

H₁: Bireylerin finansal-okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Bireylerin riske karşı tutumu ile temel düzey finans bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₃: Bireylerin riske karşı tutumu ile yatırım araçları bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Bireylerin riske karşı tutumu ile bankacılık bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Bireylerin riske karşı tutumu ile vergilere dayalı bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Bireylerin almaya istekli oldukları risk düzeyi cinsiyete göre değişmektedir.

H7: Bireylerin finansal okuryazarlıkları cinsiyete göre değişmektedir.

H8: Bireylerin finansal okuryazarlıkları eğitim düzeyine göre değişmektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyi ve finansal okuryazarlık alt konuları olan temel düzey finans, yatırım, banka, vergi ile riske karşı tutum arasında istatistiksel anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış ve bunun için korelasyon analizi yapılmıştır.

Bireylerin cinsiyet bakımından özellikleri ile risk düzeyi ve finansal okuryazarlık arasındaki hipotezlerin test edilmesinde bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Finansal okuryazarlık ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki ise Anova çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi uygulanmıştır.

3.4.1. Korelasyon Analizi

Korelasyon analizinin kökeni 20. yüzyıl başlarına kadar uzansa da asıl gelişimini bilgisayar teknolojilerinin istatistiksel çözümlerinde kullanılması ile gerçekleştirmiştir. Korelasyon analizinde test edilen hipotezdeki olguda değişkenler arası neden sonuç ilişkilerindeki neden ortaya konulamazken, bu ilişkinin varlığı, yönü ve derecesi ortaya konur. Bu nedenle bir hipotez testine korelasyon analizinin yanı sıra diğer anlamlılık analizlerinin de yapılması gerekir (Aziz,2020;158).

İki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin olup olmadığı şayet ilişki varsa bu ilişkinin şiddetini ortaya koyan istatistik analizdir. Küçük r harfiyle sembolize edilen korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değişen değerler almakla birlikte, korelasyon kat sayılarında 0,00 ile 0,25 arası değer 'çok zayıf', 0,26 ile 0,49 arası değer 'zayıf', 0,50 ile 0,69 arası değer 'orta', 0,70 ile 0,89 arası değer 'yüksek', 0,90 ile 1,00 arası değer ise 'çok yüksek' olduğu ifade edilir. Korelasyon katsayısının pozitif olması değişkenler arasında

doğrusal bir ilişkinin olduğu yani değişkenler aynı anda artıyor ya da azalıyorsa bu katsayı artı yöndedir. Negatif olması ise değişkenlerden biri artarken diğeri azalıyorsa ters yönlü bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Doğanay, Ataizi, Şimşek, Salı ve Akbulut,2012;179).

3.4.1.1. Basit Korelasyon Analizi

İki değişken arasındaki ilişkinin araştırılması için basit korelasyon analizi yapılır. Bu analizde değişkenlerin bağımlı veya bağımsız olmaları söz konusu değildir. Bu analizde amaç iki değişken arasındaki ilişkinin yönünü ve derecesini belirlemektir. Basit korelasyon analizinde önemli hususlardan biri değişkenleri ait verinin türüdür. Normal dağılımın olduğu durumda; eğer değişkenlere ait değerler eşit aralıklı veya oranda ölçek kullanılarak ölçülmüş ise pearson korelasyon katsayısı hesaplanmalıdır ya da değişkenlere ait değerler sıralama ölçeği kullanılarak ölçülmüş ise sıra farkları korelasyon katsayısı hesaplanmalıdır. Dağılımın normal kabul edilmediği durumlarda ise spearman korelasyon katsayısı kullanılır. Pearson korelasyon katsayısının hesaplanabilmesi için kullanılan formül şu şekildedir (Gürbüz ve Şahin,2016;265):

$$r = \frac{\Sigma XY - (\Sigma X)(\Sigma Y)/n}{\sqrt{\Sigma(X^2 - (\Sigma X)^2/n)(\Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2/n)}} \quad (1)$$

X ve Y:değişkenler

n : örnekleme yer alan katılımcı sayısı

3.4.1.2. Çoklu Korelasyon Analizi

Çoklu korelasyon analizinde birden çok bağımsız değişken ile bir bağımlı değişken bulunur. Çoklu korelasyona ait korelasyonun mantığı ve cebiri uygulanabilir fakat çoklu korelasyon, senkronik olarak bazı denklemlerin çözülmesini gerektirir. Çoklu korelasyon analizinin iki çıktısı vardır. Birincisi çoklu korelasyon katsayısının karesi R² tahmin edilir ve bağımsız değişkenler tarafından açıklanan bağımlı değişkendeki değişim miktarını gösterir. Diğeri ise, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni tahmin etmede ne kadar önemli olduğunu gösterir bu durumda her bağımsız değişkenin ağırlığı tahmin edilir. Çoklu korelasyon katsayısının karesi, bağımlı değişkende meydana gelen değişimin ne kadarının bağımsız değişkenler tarafından açıklanabildiğini gösterir. Basit korelasyon katsayısında da

olduğu gibi R ve R², 0 ve 1 arasında bir değer alır ve değer 1'e yaklaştıka bağımlı değişkendeki değişim daha net açıklanabilir. R², bağımlı değişken ile bağımsız değişken tahminini ne kadar gúçlü olduğunu göstermektedir ve değişmenin açıklanabildiği ölçüde iyi tahmin yapılabilir (Punch, 2005;119).

3.4.2. T- Testi

Eşit aralıklı ya da oranlı ölçüm düzeyinde olan ve normal dağılım gösteren iki değeri karşılaştırılırken kullanılan yaygın bir test türüdür. Test sonucunda T değeri adı verilen istatistiksel değer hesaplanır. Bu değer, katılımcı sayısına ve seçilen anlamlılık düzeyine göre belirlenen kritik sınırı aştığı zaman bundan sonuç anlamlılık ifade eder (Doğanay vd.,2012;92).

Verilerin normal olduğu varsayılırsa analiz için kullanılabilir yöntemlerden bir tanesi T testidir. T sinama istatistiği tekniği ana kütlede çekilen örnek kütle hacmi yeterli büyüklükte olmadığında (n<30) veya ana kütle dağılımının normal olduğuna dair kuşku duyulduğunda uygulanan sinama istatistik tekniğidir. Küçük örnekler sinama tekniği olarak adlandırılır (Tekin, 2009; akt. Yenice ve Dölen, 2013).

T- testi de dahil olmak üzere tüm istatistiksel testlerde serbestlik derecesi (degree of freedom) adı verilen bir değer hesaplanmaktadır. Bu değer, araştırmacıların bir istatistiksel verileri hesaplamak için ne büyüklükte bir örneklem kullandığını gösterir ve çoğunlukla toplam katılımcı sayısından bir çıkartılarak bulunur. İki grup karşılaştırıldığı zaman ise toplam katılımcı sayısından iki çıkartılarak bulunur. Hesaplanan istatistiksel test değeri ile ilgili kritik eşiğin ne olduğunu ilgili dağıtım tablolarından bulabilmek için, serbestlik derecesi görüldüğü zaman ise toplam katılımcı sayısının ne olduğunu anlayabilmek için bu kavramı bilmekte yarar vardır (Doğanay vd.,2012;179).

Üç çeşit t-testi vardır. Bunlar tek örneklem t-testi, bağımsız örneklem t-testi, bağımlı örneklem t-testidir.

3.4.2.1. Tek Örneklem İçin T-Testi (One Sample T-Test)

Bir grup verinin aritmetik ortalamasının belli bir sabit değerde istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan parametrik bir testtir [14].

Hipotezler örneklemden elde edilen ortalama ile evren ortalaması arasında fark olup olmamasına göre oluşturulur [15].

$$H_0: \mu - \bar{X} = 0 \quad H_1: \mu - \bar{X} \neq 0$$

μ sembolü evrene ait ortalamayı ifade eder.

$\bar{X}$ sembolü örnekleme ait ortalamayı ifade eder.

S: örnekleme ait standart sapma

Tek örneklem t-testi formülü:

Ortalamanın tahmini standart hatası
--

 $\longrightarrow$
$$t = \frac{\bar{X} - \mu}{\frac{s}{\sqrt{n}}} \quad (2)$$

3.4.2.2. Bağımsız Örneklem İçin T-Testi (Independent Samples T -Test)

Birbirinden bağımsız iki grubun tek bir sürekli değişken bağlamında karşılaştırılması için gerçekleştirilir. Güçlü bir test gerçekleştirebilmek için karşılaştırılan iki grubun da incelenen puan bağlamında normal bir dağılım göstermesi ve merkezi değişim ölçümlerinin aşırı farklılık göstermesi beklenir. İki bağımsız örneklem ortalaması ile ilgili uygulanan hipotez testi nde, T değerinin hesaplanabilmesi için aşağıdaki formül uygulanır (Gürbüz ve Şahin, 2016; 234).

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{n_1} + \frac{\sigma_2^2}{n_2}}} \quad (3)$$

Formülde $\bar{X}_1$ ve $\bar{X}_2$ birinci ve ikinci örneklemin ilgili değişkene ait ortalaması; σ_1^2 ve σ_2^2 iki örneklemin varyansları; n_1 ve n_2 örneklemden elde edilen denek sayısı göstermektedir.

3.4.2.3. Bağımlı Örneklem T-Testi (Paired Samples T-Test)

Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda bağımlı örneklem t-testi, tek gruba iki test uygulandıktan sonra testlere ilişkin ortalamalar arasındaki farkın önemli olup olmadığı belirlenir. Bu test ile iki değişken arasındaki ilişki de belirlenir. Bağımlı örneklem için t-testi, bir grubun veya örneklemin bir değişkene ait iki farklı zamandaki ölçümlerine ilişkin ortalamalarının karşılaştırılarak söz konusu ortalamalar arasındaki farkın belirli bir güven düzeyinde önemli olup olmadığını test etmek için kullanılır (Ural,2006; akt. Yenice ve Dölen, 2013).

Sosyal bilimlerde bağımlı örneklem ölçümler için T testi üç farklı durumda karşımıza çıkabilir. Birincisi, araştırmacının bir örneklemin iki farklı değişkenine bağlı ortalamaları arasındaki farkın belirli bir anlamlılık düzeyinde önemli olup olmadığını test etmek istediği durumdur. İkincisi, bir örneklem veya grup üzerinde belli bir değişkene ait farklı zamandaki ölçümlerine ilişkin ortalamaları arasındaki farkın belirli bir anlamlılık düzeyinde önemli olup olmadığı durumdur. Üçüncüsü ise, deneme modeli araştırmalarda karşılaşılan bir durumdur. Deney ve kontrol grupları üzerinde yapılacak analizlerin karşılaştırılması ve aynı değişkene ait ortalamalar arasındaki farkın belirli bir anlamlılık düzeyinde önemli olup olmadığı test edilir. Deney ve kontrol gruplarının ölçüm yapılacak konuda farklılık göstermediği varsayılır (Gürbüz ve Şahin,2016;237).

3.4.3. Varyans Analizi (ANOVA)

Varyans analizi, Sir Ronald Aylmer Fischer tarafından bulunmuş olan bir dağılımı kullanmaktadır. Beklenen ve gözlenen değerlerin uyumunu test etmeye yarayan chi-square (kay ya da ki kare) dağılımından türetilmiş bir dağılımdır [16].

ANOVA; varyans analizinin İngilizce yazılışının (analysis of variance) kısaltmasıdır. Bir diğer ismi ise F testidir. İki grubu ya da iki değeri karşılaştırırken t- testi kullanılmaktadır ancak daha fazla grup ya da değişkenli istatistiksel hata yapmadan karşılaştırmak için varyans analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Anova testinde bağımsız değişkenler genellikle faktör olarak adlandırılır. Anova testinin uygulandığı analizlerde bir veya daha fazla faktör olabilir. Bir faktör varsa bu analiz tek faktörlü varyans analizidir ve ikiden fazla grubun tek bir faktöre ilişkin ortalamalarının karşılaştırılarak belirli bir anlamlılık düzeyinde bir farkın

olup olmadığına bakılır. Eğer iki faktör söz konusu ise bu iki faktörlü varyans analizine gerektirir ve iki faktörün bağımlı değişken üzerinde ortak etkileri belirlenirken ek olarak iki faktöre ilişkin ayrı ayrı grupların bağımlı değişkene göre ortalamaları karşılaştırılır ve anlamlı bir farklılık olup olmadığı test edilir (Gürbüz ve Şahin,2016;240).

Varyans analizi tek yönlü (one way) ve çok yönlü (multi ways) olarak kullanılabilir. İnsanlar eşzamanlı olarak karşılaştırma grupları oluşturmak için iki özellik bakımından sınıflandırılmak istendiğinde tek yönlü anovanın yerine çok yönlü anova kullanılır (Punch,2005;114).

One way anova analizinin uygulanması için bazı şartların oluşması gerekir. Öncelikle bağımlı değişkenimizin nicel verilerden oluşmasıdır. Örneğin aralıklı ve oransal ölçekler, toplam skorlar, likert tipi ölçeklerden birisi kullanılmalıdır. Veriler normal dağılıma sahip ve grup varyansları görece olarak homojen olmalıdır [17].

Anova analizi bir anlamda farkın olup olmadığını tespit etmede kullanılırken bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığı konusunda bilgi verememektedir. Gruplar arası farkın olduğu durumda, bu farklılığın hangi gruptan kaynaklı olduğunu tespit eden istatistik yöntemi post-hoc olarak bilinmektedir. Varyansların eşit olması durumunda kullanılacak post-hoc istatistikler için iki yöntem kullanılmaktadır. Bunlar, çoklu karşılaştırma testleri ve çoklu aralık testleri olarak bilinmektedir. Çoklu karşılaştırma testleri LSD (Least Significant Difference), sidak, bonferroni, tukey, hochberg's..GT2, gabriel ve scheffe olarak bilinmektedir. Scheffe metodu gruplar arasında mümkün olan bütün doğrusal kombinasyonları karşılaştırılması için kullanılmaktadır. En esnek ve karşılaştırılacak grup sayılarının çok olması durumunda α hata payını kontrol altında tutar ve gruplardaki gözlem sayılarının eşit olması varsayımı dikkate almaz (Kayri,2009;52)

3.5. Araştırmanın Bulguları

Bu kısımda araştırmanın bulgularına yer verilecektir.

3.5.1. Normallik Analizi

Araştırmada kullanılan verilerin normallik analizi tablo 7 de verilmiştir.

Tablo 7. Normallik Analizi

Betimsel İstatistik			İstatistik	Standart Hata	
Temel düzey toplam	Aritmetik Ort.		,6261	,00967	
	Medyan		,6364		
	Varyans		,038		
	Std. Sapma		,19384		
	En Düşük Değer		,00		
	En Büyük Değer		1,00		
	Açıklık		1,00		
	Çeyrekler Arası Açıklık		,27		
	Çarpıklık		-,516	,122	
	Basıklık		-,236	,243	
	Yatırım toplam	Aritmetik Ort.		,5477	,01070
		Medyan		,5000	
Varyans			,046		
Std. Sapma			,21460		
En Düşük Değer			,00		
En Büyük Değer			1,00		
Açıklık			1,00		
Çeyrekler Arası Açıklık			,38		
Çarpıklık			-,178	,122	
Basıklık			-,336	,243	
Banka toplam	Aritmetik Ort.		,7282	,01122	
	Medyan		,7500		
	Varyans		,051		
	Std. Sapma		,22505		
	En Düşük Değer		,00		
	En Büyük Değer		1,13		
	Açıklık		1,13		
	Çeyrekler Arası Açıklık		,25		
	Çarpıklık		-,909	,122	
	Basıklık		,763	,243	
Vergi toplam	Aritmetik Ort.		,5848	,01524	
	Medyan		,7500		
	Varyans		,093		
	Std. Sapma		,30560		
	En Düşük Değer		,00		
	En Büyük Değer		1,00		
	Açıklık		1,00		
	Çeyrekler Arası Açıklık		,50		
	Çarpıklık		-,310	,122	
	Basıklık		-,922	,243	
	Aritmetik Ort.		1,77	,056	

Riske Karşı Tutum	Medyan		1,00	
	Varyans		1,273	
	Std. Sapma		1,128	
	En Düşük Değer		1	
	En Büyük Değer		5	
	Açıklık		4	
	Çeyrekler Arası Açıklık		2	
	Çarpıklık		1,208	,122
	Basıklık		,340	,243

Tablo 7’de gösterildiği üzere Normallik analizi sonucunda basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1 ile 1 değeri arasında olması çoğu durum için kabul edilmektedir. Bazı durumlarda basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile 2 arasında olması da kabul edilmektedir (George ve Mallery, 2016; 115). Ankette kullanılan ifadelerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında 400 üzerinde bir gözlem değeri için normal dağıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

3.5.2. Güvenilirlik Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerin değerlendirilmesinde güvenilirlik analizi türlerinden Cronbach’s Alpha katsayısı kullanılmıştır. Cronbach’s Alpha katsayısına ilişkin tablolar ve bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 8. Temel Düzey Finans Bölümü Soruları İçin Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik İstatistikleri	
Cronbach's Alpha Katsayısı	Madde Sayısı
,704	11

Temel düzey finans bölümü ölçeğinin Tablo 8 de görüldüğü üzere Cronbach’s Alpha katsayısı 0,704 olduğu ve bu sayının $0.60 < \alpha < 0.80$ aralığında yer almasından dolayı güvenilirliğin yeterli olduğunu söylemek mümkündür

Tablo 9. Yatırım Bölümü Soruları İçin Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik İstatistikleri	
Cronbach's Alpha Katsayısı	Madde Sayısı
,731	8

Yatırım bölümü ölçeğinin Tablo 9 da görüldüğü üzere Cronbach's Alpha katsayısı 0,731 olduğu ve bu sayının $0.60 < \alpha < 0.80$ aralığında yer almasından dolayı yeterli güvenilirlikte olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 10. Banka Bölümü Soruları İçin Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik İstatistikleri	
Cronbach's Alpha Katsayısı	Madde Sayısı
,758	8

Banka bölümü ölçeğinin Tablo 10 da görüldüğü üzere Cronbach's Alpha katsayısı 0,758 olduğu ve bu sayının $0.60 < \alpha < 0.80$ aralığında yer almasından dolayı yeterli güvenilirlikte olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 11. Vergi Bölümü Soruları İçin Güvenirlik Analizi

Güvenilirlik İstatistikleri	
Cronbach's Alpha Katsayısı	Madde Sayısı
,785	4

Vergi bölümü ölçeğinin Tablo 11 de görüldüğü üzere Cronbach's Alpha katsayısı 0,785 olduğu ve bu sayının $0.60 < \alpha < 0.80$ aralığında yer almasından dolayı yeterli güvenilirlik aralığında olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmada kullanılan ölçeğin Cronbach's Alpha cinsinden güvenilirlik katsayısının 0.70'in üzerinde olduğu görülmüştür. Bu ölçeğin katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik olması sebebiyle istatistiki veriler elde edilmesi açısından kullanabileceğini söylemek mümkündür.

3.5.3. Korelasyon Analizi Bulguları

Araştırmada çalışma grubundaki bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılarak, analiz sonuçları Tablo 12 de sunulmuştur. Bireylerin riske karşı tutumu ile finansal okuryazarlık ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki tablo 13 de gösterilmiştir.

H₁: Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 12. Korelasyon Analizi Sonuçları

		Finansal Okuryazarlık Başarısı	Riske Karşı Tutum
Finansal Okuryazarlık Başarısı	Pearson Korelasyon	1	,118*
	Sig. (2-tailed)		,018
N		402	402
Riske Karşı Tutum	Pearson Korelasyon	,118*	1
	Sig. (2-tailed)	,018	
N		402	402

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını basit korelasyon analizi ile test edilmiştir. Analiz sonuçları finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutum arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermiştir ($r_{(402)}=.118$, $p<0.05$) Bu sonuçlara göre H₁ hipotezi kabul edilir.

Çoklu korelasyon analizinin hipotezleri ve sonuçları aşağıda açıklanmıştır.

H₂: Bireylerin riske karşı tutumu ile temel düzey finans bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır

H₃: Bireylerin riske karşı tutumu ile yatırım araçları bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₄: Bireylerin riske karşı tutumu ile bankacılık bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₅: Bireylerin riske karşı tutumu ile vergilere dayalı bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 13. Riske Karşı Tutum ve Finansal Okuryazarlık Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişki

		Çoklu Korelasyon				
		Riske karşı tutum	Temel düzey toplam	Yatırım toplam	Banka toplam	Vergi toplam
Riske karşı tutum	Pearson korelasyon	1	,035	,203**	,106*	,044
	Sig. (2-tailed)		,483	,000	,034	,382
	N	402	402	402	402	402
Temel düzey toplam	Pearson korelasyon	,035	1	,546**	,511**	,519**
	Sig. (2-tailed)	,483		,000	,000	,000
	N	402	402	402	402	402
Yatırım toplam	Pearson korelasyon	,203**	,546**	1	,510**	,469**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000
	N	402	402	402	402	402
Banka toplam	Pearson korelasyon	,106*	,511**	,510**	1	,475**
	Sig. (2-tailed)	,034	,000	,000		,000
	N	402	402	402	402	402
Vergi toplam	Pearson korelasyon	,044	,519**	,469**	,475**	1
	Sig. (2-tailed)	,382	,000	,000	,000	
	N	402	402	402	402	402

Elde edilen bulgulara göre, riske karşı tutum ve yatırım bilgi düzeyi ($r=0,203$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ($p<0.01$) bir ilişki bulunmuştur. Riske karşı tutum ve banka bilgi düzeyi ($r=0,106$) arasında ise zayıf düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ($p<0.05$) bir ilişki bulunmuştur. Yani bireylerin riske karşı tutumları ile yatırım ve banka bilgi düzeyleri anlamlı ve zayıf bir ilişki ile birlikte artmaktadır. Bu sonuca göre h_3 ve h_4 hipotezi kabul edilebilir. Ancak riske karşı tutum ile temel düzey finans ($r=0,035$) ve vergi bilgi düzeyinin ($r=0,044$) arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Bu bulgulara dayanarak h_2 ve h_5 hipotezleri reddedilmiştir.

Temel düzey finans düzeyi ile yatırım ($r=0,546$), banka ($r=0,511$) ve vergi bilgi düzeyi ($r=0,519$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ($p<0.01$) bir ilişki bulunmuştur. Buna bağlı olarak bireylerin temel düzey finans seviyeleri ile yatırım, banka ve vergi bilgi düzeyleri anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki ile birlikte artmaktadır.

Yatırım bilgi düzeyi ile banka ($r=0,510$) ve vergi bilgi düzeyi ($r=0,469$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ($p<0.01$) bir ilişki bulunmuştur. Bireylerin yatırım bilgi düzeyleri ile banka ve vergi bilgi düzeyleri orta düzeyde bir ilişki ile anlamlı olarak birlikte artmaktadır.

Banka bilgi düzeyi ile vergi bilgi düzeyi ($r=0,475$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ($p<0.01$) bir ilişki söz konusudur.

Bu sonuçlara göre temel düzey finans, yatırım, banka ve vergiye ilişkin bilgi düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir.

3.5.4. T-Testi Analiz Sonuçları

Bireylerin cinsiyet bakımından özellikleri ile riske karşı tutum ve finansal okuryazarlık arasındaki hipotezlerin test edilmesinde bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablo 14 de gösterilmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık konusunda soru bazında başarıları Bağımlı Örneklem (Paired Samples) T-Testi ile analiz edilmiş olup Tablo 15 de gösterilmektedir.

H₆: Bireylerin almaya istekli oldukları risk düzeyi cinsiyete göre değişmektedir.

H₇: Bireylerin finansal okuryazarlıkları cinsiyete göre değişmektedir.

Tablo 14. Cinsiyet ile Riske Karşı Tutum ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki Farkın Analizi T Testi

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Riske karşı tutum	Kadın	210	1,59	,978	,067
	Erkek	192	1,98	1,245	,090
Temel düzey toplam	Kadın	210	,5910	,19962	,01377
	Erkek	192	,6646	,18009	,01300
Yatırım toplam	Kadın	210	,5112	,21261	,01467
	Erkek	192	,5877	,21012	,01516
Banka toplam	Kadın	210	,7035	,23184	,01600
	Erkek	192	,7552	,21474	,01550
Vergi toplam	Kadın	210	,4957	,29316	,02023
	Erkek	192	,6823	,28938	,02088

Bağımsız Örnekler Testi								
		Varyans Eşitliği için Levene Testi		Ortalamanın Eşitliği T Testi				
		F	Sig.	t	df	Sig.(2-tailed)	Fark Ortalaması	Std. Hata Farkı
Riske karşı tutum	Varyansların aynı olması durumunda	22,361	,000	-3,543	400	,000	-,393	,111
	Varyansların farklı olması durumunda			-3,505	361,589	,001	-,393	,112
Temel düzey toplam	Varyansların aynı olması durumunda	1,410	,236	-3,869	400	,000	-,07361	,01903
	Varyansların farklı olması durumunda			-3,887	399,932	,000	-,07361	,01894
Yatırım toplam	Varyansların aynı olması durumunda	,010	,920	-3,627	400	,000	-,07657	,02111
	Varyansların farklı olması durumunda			-3,629	397,574	,000	-,07657	,02110

Banka toplam	Varyansların aynı olması durumunda	4,415	,036	-2,315	400	,021	-,05174	,02235
	Varyansların farklı olması durumunda			-2,323	399,930	,021	-,05174	,02227
Vergi toplam	Varyansların aynı olması durumunda	,032	,858	-6,415	400	,000	-,18663	,02909
	Varyansların farklı olması durumunda			-6,419	397,649	,000	-,18663	,02908

Tablo 14' de Riske karşı tutum ve finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasında yapılan t-testi sonucuna göre erkeklerin riske karşı tutumu ($\bar{x}=1,98$), temel düzey finans seviyesi ($\bar{x}=0,6646$), yatırım bilgi düzeyi ($\bar{x}=0,5877$), banka bilgi düzeyi ($\bar{x}=0,7552$) ve vergi bilgi düzeyi ($\bar{x}=0,6823$), kadınların riske karşı tutumu ($\bar{x}=1,59$), temel düzey finans seviyesi ($\bar{x}=0,5910$), yatırım bilgi düzeyi ($\bar{x}=0,5112$), banka bilgi düzeyi ($\bar{x}=0,7035$) ve vergi bilgi düzeyinden ($\bar{x}=0,4957$) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bireylerin cinsiyetlerine göre riske karşı tutumu incelendiğinde anlamlı bir şekilde farklılaştığını söylemek mümkündür. Bunun için sig.(2-tailed) değerine bakılmaktadır. Tabloda bu değer ($t(361,59)=-3,505, p<0.01$) şeklindedir.

Bireylerin cinsiyetlerine göre finansal okuryazarlığın konu içeriğine dahil olan temel düzey finans, yatırım, banka ve verginin sonuçları incelendiğinde anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre bu bölümle ilgili kurulan h_6 ve h_7 hipotezleri kabul edilir. Yani cinsiyete göre bireylerin almaya istekli oldukları risk düzeyi ve finansal okuryazarlık düzeyleri değişmektedir.

Tablo 15. Yatırımcıların Soru Bazında Başarı Durumları

		Bağımlı Örneklem T Testi			
		Ortalama	N	Std. Sapma	Std.Hata Ort.
Çift 1	Temel düzey toplam	,6261	402	,19384	,00967
	Yatırım toplam	,5477	402	,21460	,01070
Çift 2	Temel düzey toplam	,6261	402	,19384	,00967
	Banka toplam	,7282	402	,22505	,01122

Çift 3	Temel düzey toplam	,6261	402	,19384	,00967
	Vergi toplam	,5848	402	,30560	,01524
Çift 4	Yatırım toplam	,5477	402	,21460	,01070
	Banka toplam	,7282	402	,22505	,01122
Çift 5	Yatırım toplam	,5477	402	,21460	,01070
	Vergi toplam	,5848	402	,30560	,01524
Çift 6	Banka toplam	,7282	402	,22505	,01122
	Vergi toplam	,5848	402	,30560	,01524

	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ort.	95% Güven Aralığı					
				Alt	Üst				
Çift 1	Temel düzey toplam	,07837	,19551	,00975	,5920	,09754	8,037	401	,000
	Yatırım toplam								
Çift 2	Temel düzey toplam	-,10207	,20893	,01042	-,12256	-,08159	-9,796	401	,000
	Banka toplam								
Çift 3	Temel düzey toplam	,04131	,26369	,01315	,01545	,06716	3,141	401	,002
	Vergi toplam								
Çift 4	Yatırım toplam	-,18044	,21775	,01086	-,20179	-,15909	-16,614	401	,000
	Banka toplam								
Çift 5	Yatırım toplam	-,03706	,27923	,01393	-,06444	-,00968	-2,661	401	,008
	Vergi toplam								
Çift 6	Banka toplam	,14338	,28066	,01400	,11586	,17090	10,243	401	,000
	Vergi toplam								

Tablo 15 de bireylerin finansal okuryazarlık konusunda soru bazında başarıları 402 kişiden elde edilen veriler üzerinden araştırılmıştır. Araştırma sonucunda birinci çift temel düzey finans soru başarıları ile yatırım soru başarıları konusunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t_{(402)} = 8,037$ ve $p < 0,05$). İkinci çift temel düzey finans soru başarıları ile banka soru başarıları ($t_{(402)} = -9,796$ ve $p < 0,05$), üçüncü çift temel düzey finans soru başarıları ile vergi soru başarıları ($t_{(402)} = 3,141$ ve $p < 0,05$), dördüncü çift yatırım soru başarıları ile banka soru başarıları ($t_{(402)} = -16,614$ ve $p < 0,05$), beşinci çift yatırım soru başarıları ile vergi soru başarıları ($t_{(402)} = -2,661$ ve $p < 0,05$), altıncı çift banka soru başarıları ile vergi soru başarıları ($t_{(402)} = 10,243$ ve $p < 0,05$) konusunda anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların en başarılı olduğu bölüm banka (0,7282) soruları olurken sonrasında sırasıyla temel düzey finans (0,6261), vergi (0,5848) ve yatırım (0,5477) gelmektedir.

3.5.5. Anova Testi Sonuçları

Araştırma da uygulanan analizler sonucunda anlamlı bir farklılığın olduğu ve farklılığın hangi eğitim düzeyinden kaynaklandığını belirlemek için varyansların homojen olmasıyla birlikte çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Sonuçlar tablo 16 da gösterilmektedir.

H₈: Bireylerin finansal okuryazarlıkları eğitim düzeyine göre değişmektedir.

Tablo 16. Eğitim Düzeyine Göre Finansal Okuryazarlık Başarı Durumu

Bağımlı değişken	(I)Eğitim durumunuz	(J)Eğitim durumunuz	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	Sig.
Temel Düzey Toplam	İlkokul	Lise	-,03071	,05527	,958
		Üniversite	-,15705*	,04981	,020
		Lisansüstü	-,18094*	,05215	,008
	Lise	İlkokul	,03071	,05527	,953
		Üniversite	-,12634*	,02930	,000
		Lisansüstü	-,15022*	,03312	,000
	Üniversite	İlkokul	,15705*	,04981	,020
		Lise	,12634*	,02930	,000
		Lisansüstü	-,02388	,02289	,780
	Lisansüstü	İlkokul	,18094*	,05215	,008
		Lise	-,15022*	,03312	,000
		Üniversite	,02388	,02289	,780
Yatırım toplam	İlkokul	Lise	-,09252	,06140	,519
		Üniversite	-,18657*	,05534	,011
		Lisansüstü	-,24307*	,05794	,001
	Lise	İlkokul	,09252	,06140	,519
		Üniversite	-,09405*	,03255	,041
		Lisansüstü	-,15055*	,03680	,001
	Üniversite	İlkokul	,18657*	,05534	,011
		Lise	,09405*	,03255	,041

		Lisansüstü	-,05650	,02543	,178
	Lisansüstü	İlkokul	,24307*	,05794	,001
		Lise	,15055*	,03680	,001
		Üniversite	,05650	,02543	,178
		Lise	-,06548	,06420	,792
	İlkokul	Üniversite	-,21028*	,05786	,005
		Lisansüstü	-,21784*	,06058	,005
	Lise	İlkokul	,06548	,06420	,792
		Üniversite	-,14480*	,03404	,001
		Lisansüstü	-,15237*	,03848	,002
Banka toplam	Üniversite	İlkokul	,21028*	,05786	,005
		Lise	,14480*	,03404	,001
		Lisansüstü	,00757	,02659	,994
	Lisansüstü	İlkokul	,21784*	,06058	,005
		Lise	,15237*	,03848	,002
		Üniversite	,00757	,02659	,994
		Lise	-,14252	,08787	,453
	İlkokul	Üniversite	-,30055*	,07919	,003
		Lisansüstü	-,29208*	,08291	,007
	Lise	İlkokul	,14252	,08787	,453
		Üniversite	-,15803*	,04658	,010
		Lisansüstü	-,14956*	,05266	,046
Vergi toplam	Üniversite	İlkokul	,30055*	,07919	,003
		Lise	,15803	,04658	,010
		Lisansüstü	,00847	,03639	,997
	Lisansüstü	İlkokul	,29208*	,08291	,007
		Lise	,14956*	,05266	,046
		Üniversite	,00847	,03639	,997

Tablo 16 da Scheffe testi sonuçlarına göre temel düzey finans puanına göre ilkokul ile üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var ($p < 0.05$) ve bu farklılık üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri lehinedir. Yani üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri temel düzey finans konusunda ilkokul mezunlarından daha başarılıdır. Lise

mezunu katılımcılar ile üniversite ve lisansüstü katılımcılar arasında da anlamlı bir farklılık bulgulanmıştır. Bu grup katılımcı için de üniversite ve lisansüstü mezunları temel düzey finansal okuryazarlık konusunda lise mezunlarından daha başarılıdır. Ancak üniversite ve lisansüstü mezunları arasında temel düzey finans soruları bazında başarıda farklılık bulunmamaktadır.

Yatırım puanı ilkökul ile üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var ($p < 0.05$) ve bu farklılık üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri lehinedir. Yani üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri yatırım sorularını doğru cevaplama konusunda daha başarılıdır. Lise mezunu katılımcı grubu ile üniversite ve lisansüstü katılımcılar arasında da anlamlı bir başarı farklılığı vardır. Yatırım sorularını doğru cevaplama üniversite ve lisansüstü mezunları lise mezunlarından daha başarılıdır. Ancak üniversite ve lisansüstü mezunları arasında yatırım soruları bazında başarıda farklılık bulunmamaktadır

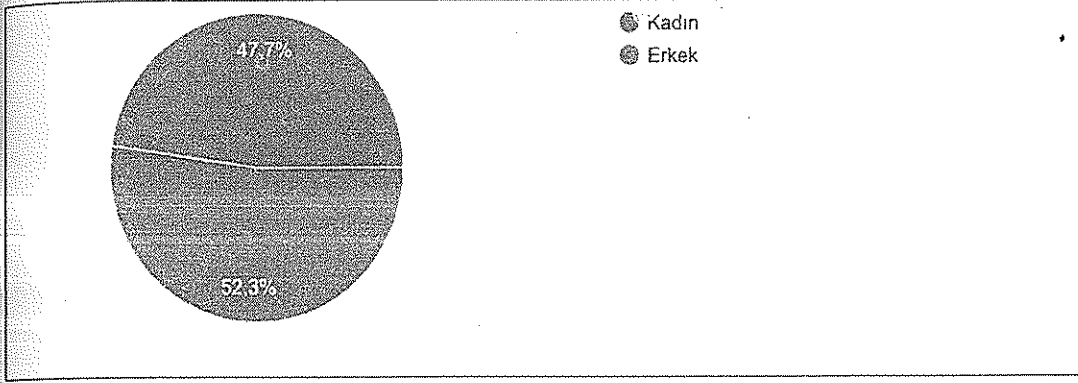
Bankacılık puanı ilkökul ile üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var ($p < 0.05$) ve bu farklılık üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri lehinedir. Yani üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri banka konusunda daha başarılıdır. Lise mezunu katılımcı grubu ile üniversite ve lisansüstü katılımcılar arasında da anlamlı bir başarı farklılığı vardır. Bankacılık sorularını doğru cevaplama üniversite ve lisansüstü mezunları lise mezunlarından daha başarılıdır. Ancak üniversite ve lisansüstü mezunları arasında bankacılık soruları bazında başarıda farklılık bulunmamaktadır

Vergi puanı eğitim durumuna göre ilkökul ile üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark var ($p < 0.05$) ve bu farklılık üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri lehinedir. Yani üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyleri vergi konusunda daha başarılıdır. Lise mezunu katılımcı grubu ile üniversite ve lisansüstü katılımcılar arasında anlamlı bir başarı farklılığı vergi soru grubunda da bulgulanmıştır. Vergi grubu sorularını doğru cevaplama üniversite ve lisansüstü mezunları lise mezunlarından daha başarılıdır. Ancak üniversite ve lisansüstü mezunları arasında vergi grubu soruları bazında başarıda farklılık bulunmamaktadır

Scheffe testi sonuçlarına göre bireylerin finansal okuryazarlıkları eğitim düzeyine göre değişmektedir. Yani H_8 hipotezi kabul edilir.

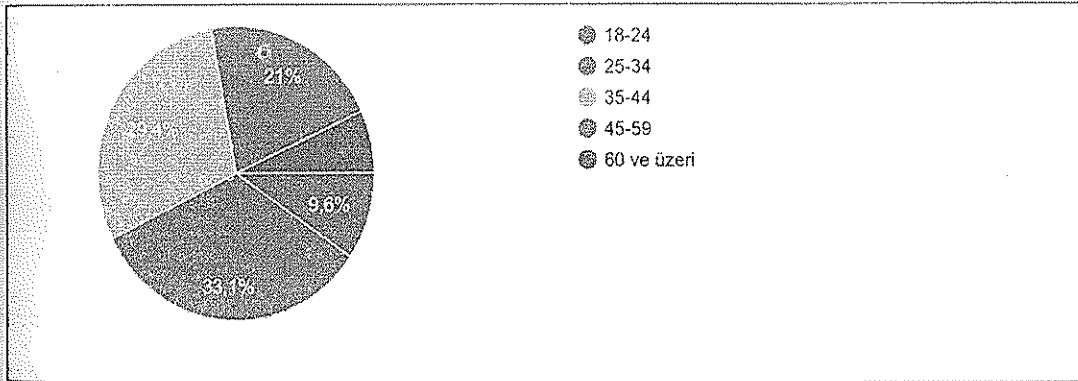
3.5.6. Araştırmanın Sosyo Demografik Özellikleri

Anketin ilk bölümünde katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, aylık gelir, kredi kartı ve internet bankacılığı kullanımı ve aylık gelirden tasarruf eğilimi olup olmadığı gibi bilgiler yer almaktadır.

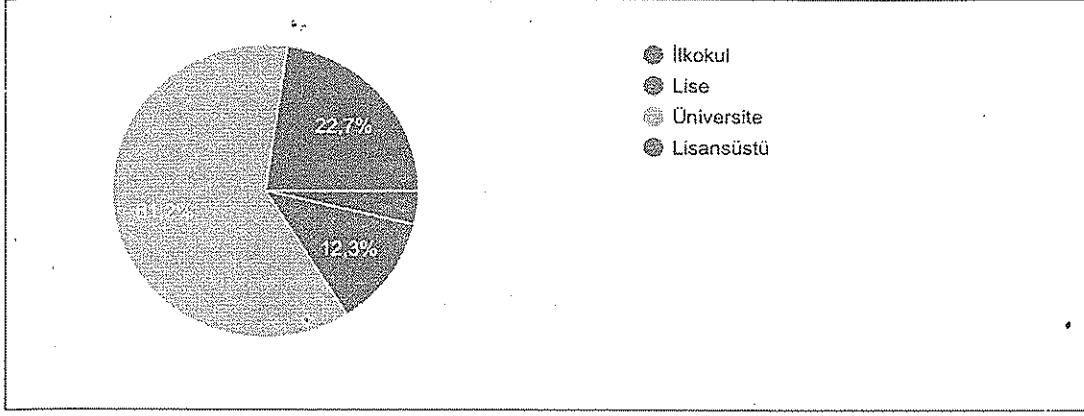
Şekil 11. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

Katılımcıların %52,3'ü (212) kadın, %47,7'si (193) erkek olmak üzere 405 kişiden oluşmaktadır.

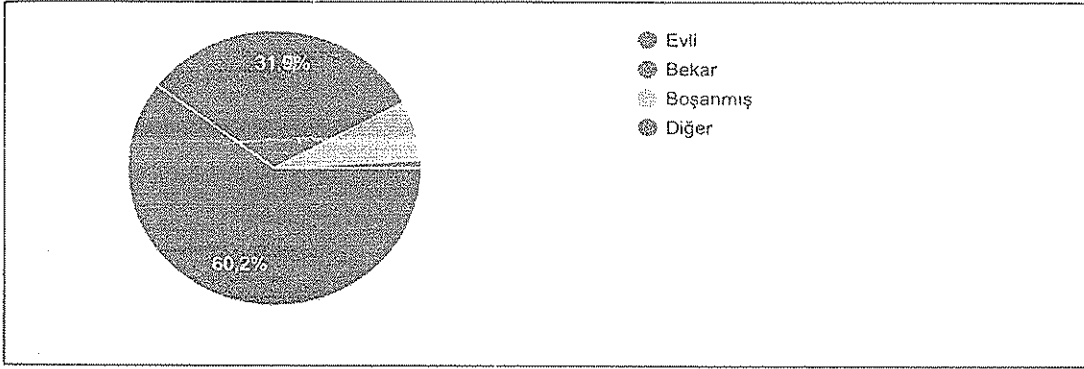
Şekil 12. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Katılımcıların %9,6'sı (39) 18-24 yaş aralığında, %33,1'i (134) 25-34 yaş aralığında, %29,4'ü (119) 35-44 yaş aralığında, %21'i (85) 45-59 yaş aralığında, %6,9'u (28) 60 yaş ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir.

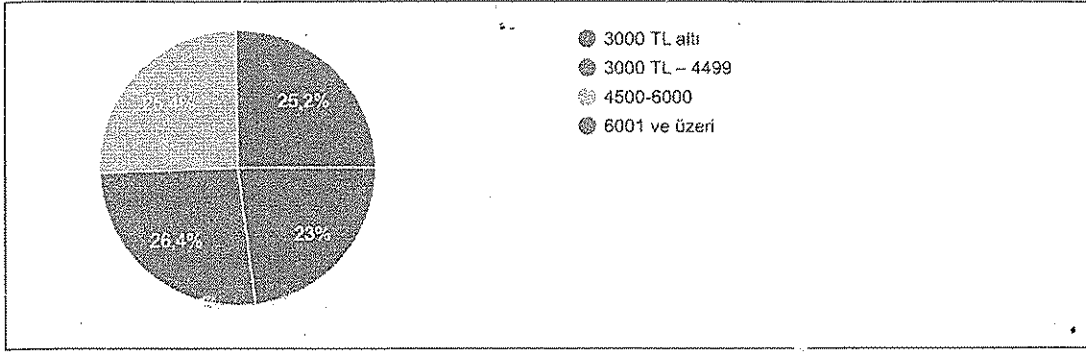
Şekil 13. Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Katılımcıların %3,7'si (15) ilkokul, %12,3'ü (50) lise, %61,2'si (248) üniversite ve %22,7'si (92) lisansüstü olduğu görülmektedir. Anket katılımının en yüksek olduğu eğitim durumunun üniversite olduğu anlaşılmaktadır.

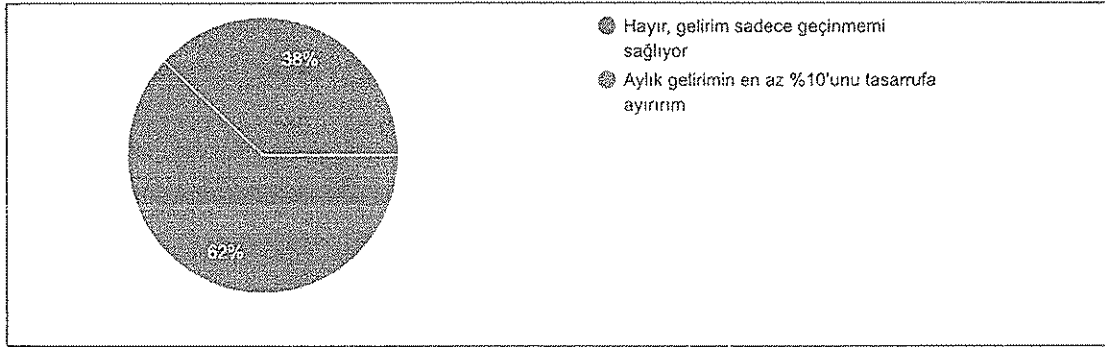
Şekil 14. Katılımcıların Medeni Duruma Göre Dağılımı

Katılımcıların %60,2'si (244) evli, %31,9'u (129) bekar, %6,9'u (28) boşanmış ve %1 (4) diğer olduğu görülmektedir.

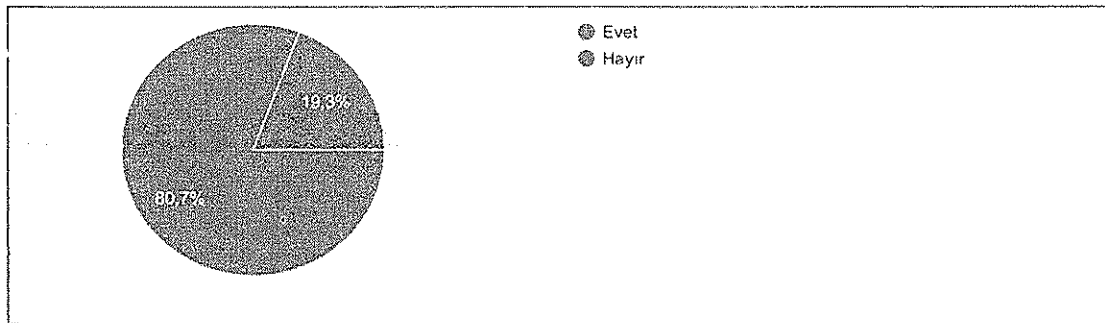
Şekil 15. Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

Katılımcıların %23'ü (93) 3000 TL ve altı, %26,4'ü (107) 3000 TL- 4499 TL arası, %25,4'ü (103) 4500 TL -6000 TL arası, %25,2 (102) 6001 TL ve üzeri olduğu görülmektedir.

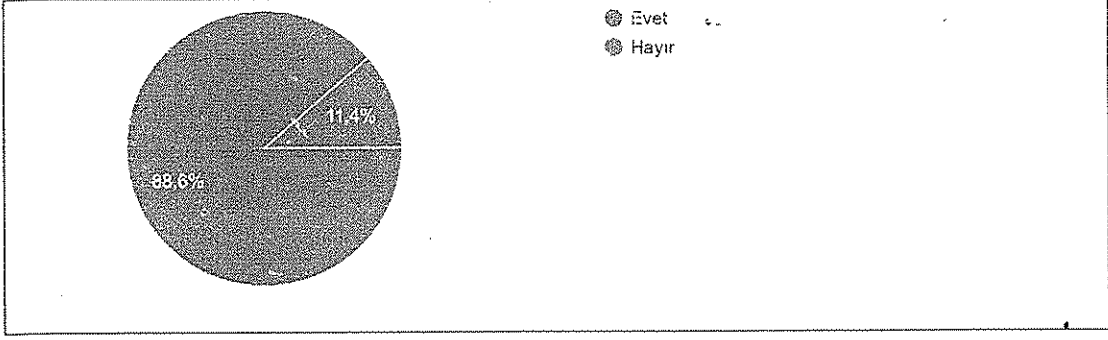
Şekil 16. Katılımcıların Aylık Gelirinden Tasarruf Dağılımı

Katılımcıların aylık gelirinizden tasarruf ayırdığınız tutar var mı sorusuna %62'si(251) hayır, gelirim sadece geçinmemi sağlıyor şikkını seçerken, %38'i (154) aylık gelirim en az %10'unu tasarrufa ayırıyorum şikkını seçmiştir.

Şekil 17. Katılımcıların Kredi Kartı Kullanma Dağılımı

Katılımcıların kredi kartı kullanımı sorusuna %80,7'si (327) evet cevabını verirken, %19,3'ü (78) hayır cevabını vermiştir.

Şekil 18. Katılımcıların İnternet Bankacılığı Kullanma Dağılımı

Katılımcıların internet bankacılığı kullanımı sorusuna %88,6'sı (359) evet cevabını verirken %11,4'ü (46) hayır cevabını vererek kullanmadığını belirtmiştir.

Tablo 17. Hipotez Testlerinin Kabul/Ret Sonuçları

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ		KABUL/RET
H ₁	Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile riske karşı tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H ₂	Bireylerin riske karşı tutumu ile temel düzey finans bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	RET
H ₃	Bireylerin riske karşı tutumu ile yatırım araçları bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H ₄	Bireylerin riske karşı tutumu ile bankacılık bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	KABUL
H ₅	Bireylerin riske karşı tutumu ile vergilere dayalı bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	RET
H ₆	Bireylerin almaya istekli oldukları risk düzeyi cinsiyete göre değişmektedir	KABUL
H ₇	Bireylerin finansal okuryazarlıkları cinsiyete göre değişmektedir	KABUL
H ₈	Bireylerin finansal okuryazarlıkları eğitim düzeyine göre değişmektedir.	KABUL

SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal okuryazarlık bilgi temelinde finansal kaynakların etkin bir şekilde yönetilmesini ifade etmektedir. Finansal okuryazarlık günümüzde hızla ivme kazanan bir konu olarak dikkat çekmekte ve üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Dünyada yaşanan finansal krizler, sürekli değişim yaşayan piyasalar, ekonomik ve finansal piyasaların gittikçe karmaşık olması, arz-talep arasındaki denge farklılıkları, insanların istek ve ihtiyaçlarındaki artışlar ciddi riskleri de beraberinde getirmektedir. Bireylerin bu riskten korunabilmeleri veya bu durumu en az kayıpla atlatabilmeleri, finansal sorunlara çözüm bulabilmeleri ancak iyi bir finansal okuryazar olmaları ile mümkündür. Ayrıca bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olması ülke ekonomisi içinde önem arz etmektedir. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan bireyler kaynaklarını daha etkin kullanacakları ve daha fazla tasarruf sağlayacakları için ekonomik büyümeye de daha fazla katkı sağlamaktadır.

Bu araştırma bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik 18 yaş üstü 402 kişiye kartopu örneklem yoluyla anket tekniği uygulanarak veriler elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizleri yapılmış ve ölçeklerin güvenilirliğinin yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca ölçeğe ilişkin normallik analizi de gerçekleştirilmiş ve ankette kullanılan ifadelerin çarpıklık ve basıklık değerinin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma da ankete katılan 402 kişinin, bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, korelasyon katsayısının -1 değerine yakın ise iki değişken arasında negatif yönlü +1 değerine yakın ise iki değişken arasında pozitif yönlü bir ilişkiden bahsedilebileceği durumu göz önüne alındığında, riske karşı tutum ile finansal okuryazarlık arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmaktadır.

Çoklu korelasyon analizinde bireylerin riske karşı tutum ve finansal okuryazarlık ölçeği alt boyutları arasındaki anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda riske karşı tutum ile yatırım ve banka bilgi düzeyi arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunurken, temel düzey finans ve vergi bilgi düzeyi arasında ilişki ve anlamlılık bulunmamıştır. Temel düzey finans, yatırım, banka ve vergi bilgi düzeyleri

arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu durumda temel düzey finans, yatırım, banka ve vergiye ilişkin bilgi düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin de arttığı söylenebilir

Cinsiyet bağımsız değişken olarak ele alındığı bağımsız örneklem t testinde bireylerin cinsiyet bakımından özellikleri ile finansal okuryazarlık ve riske karşı tutum arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu analiz sonucunda erkeklerin riske karşı tutumu ile finansal okuryazarlık düzeylerinin kadınların riske karşı tutum ile finansal okuryazarlık düzeyinden yüksek çıkmıştır. Bulgular literatürdeki benzer çalışma sonuçları ile tutarlıdır (Chen ve Volpe, 2002; Kılıç vd., 2015; Oanea ve Dornean 2012; Kocacıyık ve Teker, 2018; Potrich vd., 2019; Acaravcı ve Bediroğlu 2019; Doğan, 2019).

Bireylerin finansal okuryazarlık konusunda soru bazında başarı durumları bağımlı örneklem t testi uygulanmış olup, en başarılı bölüm banka soruları olurken sonrasında sırasıyla temel düzey finans , vergi ve yatırım bölümü soruları gelmektedir. Bulgular literatürdeki Kılıç vd., (2015) çalışmaları ile tutarlılık göstermektedir.

Araştırmada uygulanan analizler sonucunda anlamlı bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın hangi eğitim düzeyinin etkilediğini belirlemek amacıyla anova çoklu karşılaştırma testlerinden scheffe testi yapılmış ve test sonucunda üniversite ve lisansüstü eğitim düzeylerinin diğer eğitim düzeylerine göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlığın arttığını söylemek mümkündür. Bulgular literatürdeki Doğan, (2019) çalışması ile tutarlılık göstermektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular neticesinde cinsiyet ve eğitim durumunun finansal okuryazarlık başarısı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bireylerin finansal okuryazarlık ile riske karşı tutum arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Yani finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça bireylerin riske karşı tutumunda artış olduğu ya da finansal okuryazarlık düzeyi azaldıkça riske karşı tutumunda buna bağlı olarak azalış gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Bireylerin finansal açıdan doğru kararlar alabilmesi için temel düzey finans, yatırım, vergi, banka gibi konularda bilgi sahibi olunması ve finansal araçları tanınması önem teşkil

etmektedir. Buna bağlı olarak finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmek eğitimle mümkün olmaktadır.

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile riske karşı tutumu arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar bu konuda araştırma yürütmek isteyen araştırmacılara faydalı veriler sağlayabilir. Benzer ya da farklı değişkenlere yer vererek araştırmalar yapılması durumunda daha geniş kapsamlı sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ş. B. (2013). Risk Yönetimi ve Kontrol Faaliyetleri, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Mali Yönetim ve Kontrol Dairesi.
- Acaravci, S. K. ve Bediroğlu, K. (2019). Finansal Okuryazarlık: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Üzerine Uygulama. İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi. 7(2), 30-51.
- Akgüneş, A. O. (2021). Finansal Risk Toleransı ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki: Finansal Okuryazarlığın Moderatör Etkisi. Maliye ve Finans Yazıları, (115), 29-60.
- Alkaya, A. ve Yağlı, İ. (2015). Finansal Okuryazarlık-Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. Journal of International Social Research, 8(40).
- Almenberg, J. ve Dreber, A. (2015). Gender, stock market participation and financial literacy. Economics Letters, 137, 140-142.
- Alpay, E. E. Yavuz, M. ve Kahyaoğlu, M. (2015). Gelir Durumunun Risk Algısına Etki Eden Diğer Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörler Üzerindeki Etkisi. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 16(1), 205-226.
- Anbar, A. ve Melek, E. (2009). Bireysel yatırımcıların finansal risk algılamalarını etkileyen demografik ve sosyoekonomik faktörler. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 5(9), 129-150.
- Andreou, P. C. ve Anyfantaki, S. (2020). Financial Literacy And Its Influence On Internet Banking Behavior. European Management Journal.
- Atkinson, A. ve Messy, F. A. (2012). Measuring Financial Literacy: Results Of The OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study.
- Aydın, A. D. (2018). Türkiye’de Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 1(1), 12-20.
- Aziz, A. (2020). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Ve Teknikleri. 13. Baskı Nobel Yayınevi, Ankara.

- Bayar, Y. Sezgin, H. F. Öztürk, Ö. F. ve Şaşmaz, M. Ü. (2020). Financial Literacy and Financial Risk Tolerance of Individual Investors: Multinomial Logistic Regression Approach. *SAGE Open*, 10(3), 2158244020945717.
- Bayrakdaroğlu, A. ve Şan, F. B. (2015). Bireylerin Hisse Senedi Piyasasına Katılım Eğilimlerine Etki Eden Ekonomik Olmayan Faktörler Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 507-530.
- Bayram, S. S. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama, *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, 105-135.
- Bolak, M. (2004). Risk ve Yönetimi. Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Bozkurt, E. Toktaş, Y. ve Altınar, A. (2019). Türkiye’de Tasarruf ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 1580-1605.
- Büberkökü, Ö. (2016). Banka Hisselerinin Zamanla Değişen Toplam Riskinin Sistematik ve Sistematik Olmayan Risk Bileşenlerine Ayrılması: AR (p)-DCC-GARCH (p, q) Modeline Dayalı Bir Analiz. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(1), 35-54.
- Ceylan, A. (2003). İşletmelerde Finansal Yönetim. Ekin Kitabevi, Bursa.
- Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (1998). Borsa’da uygulamalı portföy yönetimi. Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Cihangir, M. Sak, N. ve Bilgin, S. (2016). Bireysel Yatırımcı Demografileri: Osmaniye İlinde Risk . Getiri Tercihlerinin Multinomial Probit Modeliyle İncelenmesi/Individual Investor Demographics: Investigation of Risk Return Preferences in Osmaniye Region with Multinomial Probit Model. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (70).
- Chen, H. ve Volpe, R. P. (2002). Gender Differences In Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, 11(3), 289-307.

- Chinen, K. Endo, ve H. (2012). Effects of Attitude and Background on Students' Personal Financial Ability: A United States Survey, *International Journal of Management*, 29(2), June, 778-791.
- Cude, B. Lawrence, F. Lyons, A. Metzger, K. LeJeune, E. Marks, L. ve Machtmes, K. (2006). College students and financial literacy: What they know and what we need to learn. *Proceedings of the Eastern Family Economics and Resource Management Association*, 102(9), 106-109.
- Çelik, S. Dönmez, E. ve Acar, B. (2017). Risk İştahının Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(IASOS Özel Sayısı-), 153-162.
- Dağlı, H. (2004). *Sermaye Piyasası ve Portföy Analizi*. Derya Kitabevi, Trabzon.
- Demir, Y. ve Önem, H. B. (2012). KOBİ'lerin Finansal Risk Algı Düzeyine Yönelik Bir Araştırma: Isparta-Burdur İlleri Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(16), 23-39.
- Doğan, M. (2019). Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması I. *Third Sector Social Economic Review*, 54(4), 1602-1620.
- Doğanay, A. Ataizi, M. Şimşek, A. Salı, J. B. ve Akbulut, Y. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Edebiyat Teknikleri, F. PISA 2012 Sonuçları: Öğrenciler ve Para.
- Er, F. Temizel, F. Özdemir, A. ve Sönmez, H. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-125.
- Ergün, B. Şahin, A. ve Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Journal of International Social Research*, 7(34).
- Eskici, Y. (2014). Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi Ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Fong, J. H. Koh, B. S. Mitchell, O. S. ve Rohwedder, S. (2021). Financial Literacy And Financial Decision-Making At Older Ages. *Pacific-Basin Finance Journal*, 65, 101481.
- George, D. ve Mallery, P. (2016). *IBM SPSS Statistics 23 Step By Step: A Simple Guide And Reference*. Routledge.
- Gök, B. ve Coşkun, A. (2020). Z Kuşağının Finansal Okuryazarlık Eğilimlerinin İncelenmesine İlişkin Bir Araştırma. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6(1), 356-366.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*, 1.Baskı, Hiperlink Yayınları, İstanbul
- Gümüş, E. (2018). *Sektörel Bazda Sistemik Ve Sistemik Olmayan Riskler Ve Bileşenleri*, Borsa İstanbul Uygulaması.
- Gürbüz, A. O. ve Ergincan, Y. (2004). *Şirket Değerlemesi: Klasik Ve Modern Yaklaşımlar*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 271.
- Gürsoy, Ş. T. Çiçeklioğlu, M. Börekçi, N. Soyer, M. T. ve Öcek, Z. (2008). İzmir Karşıyaka Belediye Çalışanlarında Çevresel Risk Algılama Düzeyi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(1), 20-27.
- Güvenç, H. (2017). Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık. *Elementary Education Online*, 16(3).
- Hair Jr, J. F. *Multivariate Data Analysis* Joseph F. Hair Jr. William C. Black Barry J. Babin Rolph E (2014). Anderson Seventh Edition.
- Halilovic, S. Zaimovic, A. Berilo, A. A. ve Zaimovic, T. (2019). Financial Literacy Assessment In Bosnia And Herzegovina. *Procedia Computer Science*, 158, 836-843.
- Hayta, A. B. (2014). Bireysel Yatırımların Finansal Risk Algısına Etki Eden Psikolojik Önyargılar. *Turkish Journal of Social Research/Turkiye Sosyal Arastirmalar Dergisi*, 18(3).

- Hermansson, C. ve Jonsson, S. (2021). The Impact Of Financial Literacy And Financial Interest On Risk Tolerance. *Journal Of Behavioral And Experimental Finance*, 29, 100450.
- Hogarth, J. M. (2002). Financial Literacy And Family & Consumer Sciences. *Journal Of Family And Consumer Sciences*, 94(1), 14.
- Huston, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. *Journal Of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.
- İğdeli, A. ve Sever, E. (2018). Belirsizlik Ve Risk Kavramlarının Felsefi Ve Matematiksel Açıdan İncelenmesi. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Kahyaoğlu, M. B. ve Ülkü, S. (2012). Temsililik Hevristikinin Algılanan Risk Üzerindeki Etkisi: İMKB Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıları Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 53-59.
- Kaptan, S. (1983). *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri*. Ankara: Tekisik Matbaası.
- Karabacak, S. (2015). Türk Kurumsal Yönetim Yapısı Düzleminde Finansal Okuryazarlığın Şirket Yönetim Kurulları İş Süreçlerindeki Rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 1-7.
- Kaya, C. ve Kocadağlı, O. (2012). Etkin Sınır ve Beta Katsayı Kısıtlı Portföy Seçim Modeli Üzerine Bir Uygulama.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda Gruplar Arası Farkin Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri. *Journal of Social Science*, 55.
- Kılıç, Y. Ata, H. A. ve Seyrek, İ. H. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, (66), 129-150.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın Alfa Güvenirlilik Katsayısı. *Journal Of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.

- Knoll, M. A. ve Houts, C. R. (2012). The Financial Knowledge Scale: An Application Of İtem Response Theory To The Assessment Of Financial Literacy. *Journal Of Consumer Affairs*, 46(3), 381-410.
- Kocabıyık, T. ve Teker, T. (2018). Finansal Okuryazarlık: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 117-144.
- Korkmaz, T. ve Ceylan, A. (2007). *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Ekin Yayınları, Bursa
- Korkmaz, T. Aydın, N. ve Sayılğan, G. (2013). *Portföy Yönetimi*. T.C. Anadolu Üniversitesi yayını, Eskişehir.
- Korkmaz, A. G. Yin, Z. Yue, P. ve Zhou, H. (2021). Does financial literacy alleviate risk attitude and risk behavior inconsistency?. *International Review of Economics & Finance*, 74, 293-310.
- Lusardi, A. (2008). *Financial Literacy: An Essential Tool For Informed Consumer Choice?* (No. w14084). National Bureau of Economic Research.
- Lusardi, A. Mitchell, O. S. ve Curto, V. (2010). Financial literacy among the young. *Journal of consumer affairs*, 44(2), 358-380.
- Meier S. ve Sprenger C. (2008). "Discounting Financial Literacy: Time Preferences and Participation in Financial Education Programs", Federal Reserve Bank of Boston.
- Mercan, N. Oyur, E. Altınay, A. ve Aksanyar, Y. (2012). Ekonomi Okur Yazarlığına Yönelik Ampirik Bir Araştırma. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(2), 109-118.
- Morgan, P. J. ve Long, T. Q. (2020). Financial Literacy, Financial Inclusion, And Savings Behavior İn Laos. *Journal Of Asian Economics*, 68, 101197.
- Murphy, J. L. (2013). "Psychosocial Factors And Financial Literacy", *Social Security Bulletin*, Vol. 73, No. 1, pp: 73-81.
- Nguyen, L. Gallery, G. ve Newton, C. (2016). The Influence Of Financial Risk Tolerance On Investment Decision-Making İn A Financial Advice Context. *Australasian Accounting, Business And Finance Journal*, 10(3), 3-22.

- Oanea, D. C. ve Dornean, A. (2012). Defining And Measuring Financial Literacy. New Evidence From Romanian's students Of The Master In Finance. *Analele Stiintifice Ale Universitatii "Al. I. Cuza" Din Iasi. Stiinte Economice/Scientific Annals Of The "Al. I. Cuza", 59(2), 113-129.*
- Özbilgin, İ. G. (2012). Risk ve Risk Çeşitleri. *Bilişim Dergisi, 7, 86-93.*
- Özen, E. ve Kaya, Z. (2015). Finansal Okuryazarlık Seviyesinin Ölçülmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finans Dergisi, (68).*
- Potrich, A. C. G. Vieira, K. M. ve Kirch, G. (2018). How Well Do Women Do When It Comes To Financial Literacy? Proposition Of An Indicator And Analysis Of Gender Differences. *Journal Of Behavioral And Experimental Finance, 17, 28-41.*
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş* (çev. D. Bayrak, HB Arslan ve Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Rable, J. E. (1997). *Investor Risk Tolerance: Testing The Efficacy Of Demographics As Differentiating And Classifying Factors* (Doctoral Dissertation, Virginia Tech).
- Sağlam, M. H. (2010). *Sermaye Piyasaları ve Yatırım Araçları*. İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları, İstanbul.
- Saraç, T. B. İskenderoğlu, Ö. ve Akdağ, S. (2016). Yerli ve Yabancı Yatırımcılara Ait Risk İştahlarının İncelenmesi: Türkiye Örneği. *Sosyoekonomi, 24(4).*
- Saraç, M. ve Kahtıyaoğlu, M. B. (2011). Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi. *Journal of BRSA Banking & Financial Markets, 5(2).*
- Sarıgül, H. (2015). Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlilik ve Güvenirlilik: Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 13(1), 200-218.
- Satoğlu, S. (2014). Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması. Doktora Tezi, İstanbul, 2014

- Seyrek, İ. H. ve Gül, Ö. G. M. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Niyeti: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yönetim ve ekonomi araştırmaları dergisi, 15(2), 103-118.
- Sezer, D. ve Demir, S. (2015). Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar İle İlişkisi. Muhasebe Ve Finansman Dergisi, (66), 69-88.
- Shockey, S. S. (2002). Low-Wealth Adults' Financial Literacy, Money Management Behaviors, And Associated Factors, Including Critical Thinking (Doctoral Dissertation, The Ohio State University).
- Şamiloğlu, F. Kahraman, Y. E. ve Bağcı, H. (2016). Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrenciler Üzerinde Bir Uygulama. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 30, 308-318.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S., (2014). Using Multivariate Statistics. Boston, MA: Pearson.
- Temizel, F. (2010). Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık. Beta Yayınları, İstanbul.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma.
- Turgut, H. (2006). "Parasal Zekâ", Varlık Yayınları, İstanbul.
- Usta, Ö. ve Demireli, E. (2010). Risk Bileşenleri Analizi: İMKB'de Bir Uygulama. Zonguldak Karaelmas University Journal of Social Sciences, 6(12).
- Usta, Ö. (2018). İşletme Finansı ve Finansal Yönetim. Detay yayıncılık, Ankara.
- Uşul, H. Bekçi, İ. ve Eroğlu, A. H. (2002). Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Etkenler. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (19), 135-150.
- Uzunsakal, E. ve Yıldız, D. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 14-28.

- Ünal, S. Düğer, Y. S. ve Söylemez, C. (2015). Ekonomi Okuryazarlığı ve Kredi Kartı Tutumunun Rasyonel Kredi Kartı Kullanımına Etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı MYO örneği.
- Van Rooij, M. Lusardi, A. ve Alessie, R. (2011). Financial Literacy And Stock Market Participation. *Journal Of Financial Economics*, 101(2), 449-472.
- Vitt, L. A. Reichbach, G.M. Kent, J.L. Siegenthaler J.K. (2005). "Goodbye 'To Complacency: Financial Literacy Education In The Us. 2000- 2005", Insitute For Socio Financial Studies, Middleburg, USA.
- Yardımcıoğlu, M. ve Yörük, A. (2016). Türkiye'deki Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığın Durumu. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU)/Journal of Accounting & Taxation Studies (JATS)*, 9(2).
- Yenice, S. ve Dölen, T. (2013). İMKB'de İşlem Gören Firmaların Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyumunun Firma Değeri Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 199-213.
- Yıldırım, H. ve Kantar. G. (2018). Sistematik ve Sistematik Olmayan Risk Politikası: BIST100 'De İşlem Gören Seçilmiş Şirketlere Ait Hisse Senetlerinden Oluşturulan Portföy Üzerine Bir Uygulama. In *The Second International Conference On Current Trends In The Middle East 2018 Proceedings Book* (p. 211).

İNTERNET KAYNAKLARI

- [1] İnternet: Finansal Okuryazarlık Nedir?. (2020). İstanbul İşletme Enstitüsü. Web: <https://www.iienstitu.com/blog/finansal-okuryazarlik-nedir> (E.T. 17.03.2020).
- [2] İnternet: TEB (2015). Türkiye Ekonomi Bankası, Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi. Web: <https://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf> (E.T. 27.04.2020)
- [3] İnternet: Türkiye Bankalar Birliği. Web: <https://foy.tbb.org.tr/finansal-okuryazarlik-nedir> (E.T. 27.04.2020).
- [4] İnternet: Türkiye Bankalar Birliği. Web: <https://foy.tbb.org.tr/finansal-okuryazarlik-nedir> (E.T. 27.04.2020).

- [5] İnternet: TEB (2015). Türkiye Ekonomi Bankası, Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi Web: <https://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf> (E.T. 27.04.2020).
- [6] İnternet: Ayvalı, Mesut (2014)''Kriz Neden Patlak Verdi'' Konulu Konferans 29 Ocak 2014 Tarihli Konuşması, Web: <https://www.bireyselyatirimci.com> (E.T. 23.03.2020).
- [7] İnternet: Aktaş, B., (2011), "Finansal Farkındalık ve Finansal Eğitim Hazine Perspektifi", International Conference on Financial Education and Financial Awareness.Web: http://www.tcmb.gov.tr/yeni/konferans/financial_education/session5/Burhanettin_Aktas_Presentation.pdf (E.T. 23.03.2020).
- [8] İnternet: TEDMEM (2016).
Web: <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/temel-bir-yasam-becerisi-finansal-okuryazarlik> (E.T. 02.05.2020).
- [9] İnternet: Yıldız, Hasan(2016) ' Dünyada Finansal Okuryazarlık' adlı yazısından, Web: <http://www.hasanyildiz.com/dunyada-finansal-okuryazarlik/> (E.T. 10.04.2020).
- [10] İnternet: TEDMEM (2016).
Web: <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/temel-bir-yasam-becerisi-finansal-okuryazarlik> (E.T. 02.05.2020).
- [11] İnternet: Wikipedia
Web: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Risk> (E.T. 02.12.2020).
- [12] İnternet: Murat Küden
Web: <https://muratkuden.com/riske-karsi-yatirimci-davranislari/> (E.T. 20.12.2020).
- [13] İnternet: Wikipedia
Web: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Algı> (E.T. 20.12.2020).
- [14] İnternet: Özlem Karakoç
Web:<https://ozlemkarakocblog.wordpress.com/2018/05/18/spss-egitimleri-16-iki-orneklem-t-testi-independent-samples-t-test> (E.T. 23.05.2021).
- [15] İnternet: Ankara Üniversitesi
Web:
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/13904/mod_resource/content/0/5.%20Te%20Örneklem%20t-Testi.pdf (E.T.23.05.2021)
- [16] İnternet: İstatistik
Web: <https://www.istatistik.gen.tr/?p=29> [E.T. 25.05.2021]

[17]. İnternet: Academia

Web:

https://www.academia.edu/39855323/Fatih_Kürşat_CANSU_BAU_One_Way_ANOVA_Test_Tek_Yönlü_Varyans_Analizi_ve_SPSS_Uygulaması [E.T. 25.05.2021]

VA Test Tek Yönlü Varyans Analizi ve SPSS Uygulaması [E.T. 25.05.2021]

EKLER

EK-1 Anket Formu

Aşağıdaki anket, Toros Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü “İşletme Ana Bilim Dalında” Dr. Öğ. Üyesi Seda Turnacıgil danışmanlığında yürütmekte olduğum yüksek lisans tezi çalışması için hazırlanmıştır. Ankette, *Finansal okuryazarlık düzeyinin kişilerin yatırımlarında alacakları risk miktarına etkisi* ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Anketi oluşturan soruları cevaplamak çok kıymetli olduğunuzu bildiğimiz on beş – yirmi (15-20) dakikanızı alacaktır. Ancak bu çalışma sonucu elde edilecek bulguların finans alanına önemli katkılarda bulunacağı kanaatindeyiz.

Şahsınız ile ilgili özel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Serpil KUTLAY
Toros Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

BİRİNCİ BÖLÜM
DEMOGRAFİK BİLGİLER

Cinsiyetiniz

Kadın ( ) Erkek ( )

Yaşınız

18-24 ( ) 25-34 ( ) 35-44 ( ) 45-59 ( ) 60 ve üzeri ( )

Eğitim durumunuz

İlkokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü ( )

Medeni Haliniz

Evli ( ) Bekar ( ) Boşanmış ( ) Diğer ( )

Aylık gelir düzeyiniz

3000 TL altı ( ) 3000 TL – 4499 TL ( ) 5000TL -6000TL ( ) 6001 ve üzeri ( )

Aylık gelirinizden tasarrufa ayırdığınız bir tutar var mı?

Hayır, gelirim sadece geçinmemi sağlıyor ( )

Aylık gelirimden en az %10'unu tasarrufa ayırıyorum ( )

Kredi kartı kullanıyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

İnternet bankacılığı kullanıyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

İKİNCİ BÖLÜM
TEMEL DÜZEY FİNANS SORULARI

1	Enflasyonun tasarruflar üzerinde etkisi vardır.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
2	Bugün elde ettiğim bir miktar para, gelecekte elde edeceğim aynı miktar paradan daha değerlidir.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
3	Aylık enflasyon oranının %1 olması, geçen ay boyunca fiyatlar genel seviyesinin bir önceki aya göre yüzde 1 arttığını gösterir.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
4	Eğer ₺ 1000 (bin TL) param varsa ve yıllık %10 faiz oranından bankaya yatırırsam ikinci yıl paramın değeri vergiler hariç ₺ 1200 (bin iki yüz TL) olur.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
5	Enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
6	Mevduat hesabımın yıllık faiz oranı %10, enflasyon ise %12 olduğunda bir yıl sonra hesabımdaki parayla bugünkünden daha fazla şeyler satın alabilirim.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
7	Tasarruf etmek üretimi artırıp işsizliği azaltır.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
8	Ons, altın gibi kıymetli madenlerin ölçü birimidir	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
9	İthal akıllı telefon satın almak Cari açığı artırır	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
10	Borsalarda sadece hisse senedi alım-satımı yapılmaktadır	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
11	Türkiye'de kağıt paralar darphanede basılmaktadır	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YATIRIM VE HARCAMALAR

1	Borsada işlem gören Migros şirketine ait hisse senetlerini alırsam o şirkete ortak olurum.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
2	Devletin hisse senedi çıkarma yetkisi vardır.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
3	Borsada işlem gören Migros şirketine ait hisse senetlerini alırsam faiz kazancı elde ederim.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
4	Bireysel emeklilik sigortası hastanede tedavi olmamızı sağlar	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
5	Gayrimenkul kısa vadeli bir yatırım aracıdır.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
6	Banka mevduatlarında 100.000 TL'ye kadar devlet güvencesi bulunur.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
7	Altın, uzun vadeli bir yatırım aracıdır.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
8	Ev kiralama, satın almaya kıyasla finansal olarak daha rahat hareket etmemizi sağlar	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK VE KREDİ KARTLARI

1	Uzun vadeli kredi kullanmak kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
2	Merkez bankası, nakit ihtiyacındaki bireylere kredi vermektedir.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
3	IBAN, uluslararası banka hesap numarasıdır	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
4	İnternet bankacılığı yardımıyla hisse senedi alım satım işlemleri yapılabilmektedir.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
5	İhtiyaç kredisi kullanarak Üretim Şirketi kurulur	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
6	EFT, aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanılır	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
7	Krediyle ürün satın almak gelecekteki alım gücünü düşürür.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
8	İnternet bankacılığı yardımıyla kredi başvurusu yapılabilmektedir.	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK

BEŞİNCİ BÖLÜM

VERGİLER

1	Harcama yaparken ödediğimiz vergi Gelir vergisidir	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
2	Her vatandaş Kurumlar Vergisi ödemek zorundadır	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
3	Türkiye’de KDV oranı bütün ürünlerde %18 olarak uygulanmaktadır	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK
4	Asgari ücretten alınan Gelir vergisi oranı %15’dir	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK

ALTINCI BÖLÜM

RİSK İŞTAHI

Aşağıda yatırım yaparken almak istediğiniz risk düzeyi ile ilgili seçenekler verilmiştir. Size uygun olan sadece bir tane seçeneği işaretleyiniz.

Olabildiğince riskten kaçınır, güvenli yatırım araçlarını tercih eder, az ama düzenli bir getiri sağlamayı tercih ederim. (anaparam aynen korunsun isterim)	
Enflasyonun üzerinde getiri beklentisiyle yatırımda düşük riskli ürünlere yatırım yapabilirim .(Anaparadan çok az bir miktar kaybedebilirim).	
Genel olarak orta riskli ürünleri tercih etmekle beraber, uzun vadede toplam getirimi arttırmak amacıyla riskli ürünlere makul ölçüde yatırım yapabilirim (Anaparadan bir miktar kaybetmeyi göze alabilirim)	
Yüksek getiri beklentisiyle yüksek riskli ürünlere yatırım yapabilirim. (anaparadan kaybetmeyi göze alabilirim)	
Çok yüksek getiri isterim çok yüksek riskli ürünlere yatırım yapabilirim. Gelişmiş yatırım ürünlerinin riskleri konusunda bilgiliyim ve bu ürünlere yatırım yapabilirim (Anaparayı tamamen kaybetmeyi göze alabilirim).	

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ
KURULU KARARI

Karar Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sıra Sayısı
26/03/2021	3	35

Toros Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesinde görevli Dr. Öğr. Ü. Seda TURNACIGİL'in danışmanı olduğu, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Serpil KUTLAY'ın "*Yatırımcıların Finansal Risk İştahı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Uygulama*" konulu tez araştırmasına ilişkin, 22.03.2021 tarihli ve 1197 sayılı başvuru Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunda görüşüldü.

Yapılan incelemeler sonucunda ilgili araştırmanın bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından uygun olduğuna oy birliğiyle karar verildi.

(İmza)

Prof. Dr. Abdullah ÇALIŞKAN
Başkan

(İmza)

Prof. Dr. Fügen ÖZCANARSLAN
Üye

(İmza)

Prof. Dr. Sera Yeşim AKSAN
Üye

(İmza)

Prof. Dr. Adnan MAZMANOĞLU
Üye

(İmza)

Prof. Dr. Erkin ERTEN
Üye

(İmza)

Prof. Dr. Köksal HAZIR
Üye

(İmza)

Prof. Dr. Ünsal YETİM
Üye

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÖNETİM KURULU KARARLARI

Karar Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
14.07.2021	08	105

Enstitümüz İşletme Ana Bilim Dalı, İşletme Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Serpil KUTLAY'ın, tez başlığı değişikliği konulu savunma sınavı jüri tutanağı görüşüldü.

Enstitümüz İşletme Ana Bilim Dalı, İşletme Tezli Yüksek Lisans Programı 199021005 numaralı öğrencisi Serpil KUTLAY'ın, 14/07/2021 tarihinde yapılan tez savunma sınavında, savunma sınavı jüri üyelerinin önerisi üzerine, "*Yatırımcıların Finansal Risk İştahı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*" olan tez başlığının "*Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeyi ile Riske Karşı Tutumu Arasındaki İlişki*" olarak değiştirilmesine, danışmanına duyurulmak üzere konunun ana bilim dalı başkanlığına ve adı geçen öğrencinin e-posta adresine bildirilmesine oy birliğiyle karar verildi.

(imza) Başkan Prof.Dr.Köksal HAZIR Enstitü Müdürü	(imza) Dr.Öğr.Üyesi Gökçe MANAVKAT Enstitü Müdür Yardımcısı	(Katılmadı-İzinli) Dr.Öğr.Üyesi Hüseyin Emre KANKAYA Enstitü Müdür Yardımcısı
(imza) Prof.Dr.Yüksel ÖZDEMİR Üye	(Katılmadı-İzinli) Prof.Dr.Mustafa BEKMEZCİ Üye	(imza) Dr.Öğr.Üyesi Şafak EBESK Üye

ASLI GİBİDİR

Nazmiye GÖKÇEL
Enstitü Sekreteri

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İNTİHAL PROGRAMI RAPORU

İŞLETME ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 18/06/2021

Tez Başlığı: Yatırımcıların Finansal Risk İştahı İle Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın;

a) Giriş,

b) Ana bölümler ve

c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 109 sayfalık kısmına ilişkin, 18/06/2021 tarihinde enstitü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 15 'dir.

Uygulanan filtrelemeler: (Hangi filtreleme uygulandı ise ilgili kutucuk işaretlenmelidir.)

1- Kaynakça hariç

2- Alıntılar hariç

3- Benzer kelime sayısı 10 adet

yapıldığında en fazla %10,

1- Kaynakça hariç

2- Alıntılar dahil

3- Benzer kelime sayısı 10 adet

yapıldığında en fazla %30'u geçmemelidir.

Tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Yukarıda belirtilen başlıkta danışmanım ile birlikte tamamlamış olduğum tezimin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir. Tezimin, tez yazım kurallarına uygun olarak ve intihal olmaksızın hazırladığımı taahhüt eder; intihal olması durumunda tez çalışmamın başarısız sayılacağını ve mezuniyetimin iptalini kabul ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı : Serpil KUTLAY

İmzası : ..... Tarih: 18/06/2021

Yukarıda kişisel ve tez bilgileri verilen öğrencimin belirtilen başlıkta birlikte tamamlamış olduğumuz tez çalışması Turnitin intihal yazılım programında kontrol edilmiş ve etik bir ihlale rastlanmamıştır. İntihal yazılım programının rapor çıktısı ektedir. Ayrıca tezin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı : Dr.Öğr.Üyesi Seda TURNACIGİL

İmzası : ..... Tarih: 18/06/2021

Ek: İntihal yazılım programının rapor çıktısı (...3...sayfa)

Yatırımcıların Finansal Risk İştahı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki

Yazar Serpil Kutlay

Gönderim Tarihi: 18-Haz-2021 11:44AM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1608480766

Dosya adı: Serpil_KUTLAY-_ntihal_i_in.docx (1,014.4K)

Kelime sayısı: 23146

Karakter sayısı: 162957

Yatırımcıların Finansal Risk İştahı ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişki

ORJİNALLİK RAPORU

% 15	% 15	% 7	% 7
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	tedmem.org İnternet Kaynağı	% 3
2	earsiv.hitit.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 2
3	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	% 1
4	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	www.teb.com.tr İnternet Kaynağı	% 1
6	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
7	www.tspakb.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
8	auzefkitap.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
9	adudspace.adu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1

10

dergipark.org.tr
İnternet Kaynağı

% 1

11

www.hasanyildiz.com
İnternet Kaynağı

% 1

12

archive.org
İnternet Kaynağı

% 1

13

isletmecilik.org
İnternet Kaynağı

% 1

14

www.sos-con.com
İnternet Kaynağı

% 1

15

Submitted to Selçuk Üniversitesi
Öğrenci Ödevi

% 1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< %1

Bibliyografyayı Çıkart üzerinde